

MÜLTECİNİN ELÇİSİ KAYIP HİKAYELER GÜN YÜZÜNE ÇIKIYOR

2. Baskı

Derleyen
Dr. Tarek Cherkaoui

Proje Koordinatörü
Hajira Maryam

Projenin Fikir Sahibi
Zümrüt Sönmez

TRT WORLD
**research
centre**

MÜLTECİNİN ELÇİSİ KAYIP HİKAYELER GÜN YÜZÜNE ÇIKIYOR

2. Baskı

Derleyen
Dr. Tarek Cherkaoui

Proje Koordinatörü
Hajira Maryam

Projenin Fikir Sahibi
Zümrüt Sönmez

© TRT WORLD RESEARCH CENTRE
TÜM HAKLARI SAKLIDIR

MÜLTECİNİN ELÇİSİ
KAYIP HİKAYELER GÜN YÜZÜNE ÇIKIYOR
2. Baskı

Yayıncı
TRT WORLD RESEARCH CENTRE
Kasım 2020

Derleyen:
Dr. Tarek Cherkaoui

Proje Koordinatörü:
Hajira Maryam

Projenin Fikir Sahibi:
Zümrüt Sönmez

Çevirmen:
Yusuf Selman İnanç

Kapak Resmi:
Anadolu Agency

Tasarım:
Ekrem US

Bilgilendirme:
Faydalı yorumları ve değerlendirmeleri için
Jackie Starbird'e teşekkürler.

TRT WORLD İSTANBUL
AHMET ADNAN SAYGUN CADDESİ NO:83
34347 ULUS, BEŞİKTAŞ
İSTANBUL / TURKEY
www.trtworld.com

TRT WORLD LONDON
PORTLAND HOUSE
4 GREAT PORTLAND STREET NO:4
LONDON / UNITED KINGDOM
www.trtworld.com

TRT WORLD WASHINGTON D.C.
1620 I STREET NW, 10TH FLOOR,
SUITE 1000, 20006
WASHINGTON DC / UNITED STATES
www.trtworld.com

researchcentre.trtworld.com
www.trtworld.com

Baskı
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No:3/1 Baha İş Merkezi A Blok Kat:2
34310 Haramidere / İstanbul

Sertifika No: **44452**

MÜLTECİNİN ELÇİSİ
KAYIP HİKAYELER
GÜN YÜZÜNE
ÇIKIYOR

SUNUŞ

Mülteci meselesinin küresel bir soruna dönüştüğüne şüphe yoktur. Krizin şiddeti öyle boyutlara ulaştı ki hiç düşünmeden, muhtemelen krizi meşrulaştıran yapısal açıdan konuya yaklaşmak doğallaştı. Bu konuya geçmeden önce önümüzdeki bu sorunun genelde görmezden gelinen bir yönüne bakalım: ağaçlara bakarken ormanı görememek.

Her insan bir alemdir. Yurttaşlarımızla, iş arkadaşlarımızla, ailemizle ve dostlarımızla çok sayıda ortak yönümüz olduğu doğrudur ama her bir insan kendine hastır. Hakim mülteci anlatısının sorunlarından biri mültecilerin rakamdan ibaret görülmesi ya da fert olarak bir önemlerinin kalmadığı geniş gruplar içinde değerlendirilmeleridir. Birçok akademik ve medya çalışması mültecilerin durumunu anlatmak için bulgulara ve kolay anlaşılır şemalara yer vermektedirler. Böylelikle, kişilerin hikayeleri anlatılsa bile bu hikayelerin doğmasına sebep olmuş çatışmanın gölgesinde kalmaktadır. İçinde bulundukları koşullara odaklanarak her birinin fert oldukları gerçeği gölgede kalmaktadır.

Bu kitap bu açıdan önemli. Bu kitapta TRT World'deki meslektaşlarım kaybolmuş fert kavramını yeniden ortaya koymayı ve her bir mültecinin eylem içinde olduğunu göstermeyi amaçlamaktadırlar. Mültecilik onların kimliğinin bir parçası ama değerlendirildikleri kategori böyle olsa da görünenin altında çok daha fazla görülecek şey olduğu muhakkaktır. Onlar kadınlar, umut vaad eden futbolcular, araştırmacılar, anneler, babalar, evlatlar, mucitler ve müzisyenler.

TRT World'ün bu projesine başladığımız ilk günden beri bu gerçeği hiç aklımızdan çıkarmadık. Yaptığımız yayınlarda da bu noktayı ihmal etmemek için elimizden geleni yapıyoruz. Hikayeleri nakledenlerin şöyle bir mesuliyeti olduğuna inanıyoruz; mikrofonu tutan ve kameranın arkasında olanlar bizleriz ama hikayenin yıldızı biz değil onlardır.

Sizi kitapla baş başa bırakmadan önce mülteci meselesini ele almak için yeni bir küresel rejime ihtiyaç duyulduğuna ve bunun için çok geç kalındığına vurgu yapmak isterim. Dünyanın çeşitli yerlerindeki mülteciler benzer koşullar altındalar. Bu koşullar onları içinde bulundukları toplumun insafına mahkum etmekte ve bu toplumlar onları genelde hoş karşılamamaktadır. Bu sınırları aşan küresel bir sorundur ve bu sebeple çözüm de küresel olmalıdır. İnsanlar ve toplumlar arasında hoşgörüsüzlük artmakta ve bariyerler yükselmektedir. Uluslararası camianın bu olumsuz yükselişe karşı duracak ve uluslararası işbirliğini kolaylaştıracak ortak bir zemin bulması şarttır. Bundan başka çaremiz yok.

Bu vesileyle, TRT World Araştırma Merkezi'nin bu çalışmasını ve gazetecilerimiz tarafından derlenen hikayeleri size takdim etmekten gurur duyduğumu belirtmek isterim.

İbrahim Eren,

TRT Genel Müdürü

ÖNSÖZ

TRT World'ün önceliklerinden biri birçok medya kuruluşunun görmezden geldiği günümüzün en hassas konularına zaman ayırmak ve bu konuları gündeme taşımaktır. Sessizlerin sesi olmak adına bunu bir vazife şuuru ile yapıyoruz. Mülteci meselesi bu öncelikli konuların başında gelmektedir. Bu kitap da bu çabaların bir meyvesidir. TRT World muhabirlerinin dünyanın çeşitli yerlerindeki mülteci olaylarını haberleştirirken edindikleri tecrübeleri ele almaktadır. Her bir bölüm okuru detaylara boğmadan bilgi vermeyi amaçlayan belli bir mülteci meselesinin hikayesidir. Bu şahsi tecrübeler meselenin insani tarafını ortaya koymaktadır ki bizce en önemlisi de budur. Meslektaşlarımız olayları naklederken tarafsız ve gerçeğe sadık kalmaya azami özen gösterirken her bir hikayedeki öznelliği de reddetmemektedirler. Hikayeleri aktarırken de meseleleri geniş bir çerçevede ele alarak olaylar arasında paralellikler çizmektedirler.

Dünyanın her yerinden hikayeler aktarıyor olsak da İstanbul merkezli bir kuruluş. Bu şehri yakın ya da uzak geçmişte yaşananların hatıralarıyla dolu ailelerle paylaşıyoruz. İstanbul buraya gelenlerin hepsine karşı nazik olmuştur ve onları Avrupa'dan Asya'ya uzanan kolları ile kucaklamıştır. Bu şehir bize ilham kaynağı oldu. Suriye'de iç savaş başladığında Türkiye açık kapı politikası uygulayarak savaşın zulmünden kaçmayı başaranlara soluklanabilecekleri bir alan sunmuş oldu. İstanbul ile birlikte birçok şehir vatanlarından kovulan insanlara korunak sağladı. Biz de bu kitabı sıra hasreti çekene ve kendilerini samimiyetle ağırlayan ev sahiplerine ithaf ediyoruz.

Kitabın üç asıl amacı vardır. Birincisi, hikayelerin gücünden istifade etmek istiyoruz. Bu işi yapmamızın sebebi de bu. Anlatılan hikayelerin, mültecilerin ve savaş mağdurlarının maruz kaldıkları küresel çaptaki problemleri son-

landırarak güce sahip olduklarına inanıyoruz. Dahası, gayemiz mültecilerin ne denli kötü şartlar altında ve sefalet içinde olduklarını göstermek değildir. Okurun hikayenin içindeki canlılığı ve neşeyi fark edeceğine inanıyoruz. Hikayelerimizin mülteci meselesine dair kapsamlı bir tablo oluşturacağı konusunda şüphemiz yok. İkincisi, sahneyi asıl figürlere bırakmak istiyoruz: mültecilere. Bundan kastımız tecrübelerine anlam yüklemek değildir. Sadece mültecilere kendi hikayelerini anlatma fırsatı sunuyoruz. Son olarak çalışmamızın insanlar ve toplumlar arasındaki farklılıklar arasında bir köprü oluşturacağı kanaatindeyiz. Bu çalışma insan olmamıza vurgu yapacak ve aramızda duvarlar örmektense barış ve sevgiyi yaymamıza yardımcı olacaktır.

Bu kitap çok sayıdaki yolculuğun kesişme noktasıdır. Birbirinden uzak yerlerde yaşanmış ama birbirine benzer serüvenlerin hikayesidir. Kitabın hazırlanma aşamasında çok şey öğrendik. Bu projede yer alan her bir gazeteciye ve muhteşem bir çaba sarf eden TRT World Araştırma Merkezi çalışanlarına teşekkür ederim. Bu kitap onların gayreti sayesinde ortaya çıktı. Ayrıca, kötülüğün dünyada serbestçe dolaşmadığını gösteren ve daha iyi bir gelecek için ümit beslememizi sağlayan vicdanlı insanlara da şükranlarımı arz ederim.

Pınar Kandemir,

TRT World Araştırma Merkezi Direktörü

İÇİNDEKİLER

Katkı Sunanlar	9
Editörün Notu	14
Rohingya Mülteci Krizi: Bir Etnik Temizlik Örneği <i>Shamim Chowdhury</i>	22
Savaşın Kadınları - Boko Haram Eşleri <i>Josh Adesewa</i>	36
Gaziantep, Türkiye'nin Güneydoğusu - Bir Muhabirin Gözünden <i>Sara Firth</i>	54
Mültecilerin Nesneleşmesi: Manşet Ararken İnsanlıktan Çıkmak <i>Tanya Goudsouzian</i>	66
Mülteci Öğretmenim <i>Francis Collings</i>	82
Göçmen Kervanı: Çete Zulmünden Kaçan Orta Amerikalılar <i>Fleeing Gang Violence by Ediz Tiyan</i>	92
Cehennemde Muhabirlik: Gazetecilik Çağında Travma <i>Ali Mustafa</i>	110
Mülteci ve Göçmen Muhabirliği: Cephe Hattından Bakış <i>Myriam Francois</i>	130
Gazeteci Olarak Seyahatim <i>Ahmet Alioğlu</i>	142
Lübnan, Beka Vadisi'ndeki Suriyeli Gelinler <i>Mary Saliba</i>	160

KATKI SUNANLAR

AHMET ALİOĞLU

Ahmet Alioğlu, Filistin asıllı bir Türk gazeteci ve akademisyendir. İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Siyasal Pazarlama alanında doktora derecesi almıştır. Filistin ve Türkiye'deki üniversitelerde ders vermiştir. TRT World'de serbest editör olarak çalışmaktadır. Daha önce BBC Dünya Servisi'nde ve Gazze'deyken Los Angeles Times için çalışmıştır. Özellikle Orta Doğu'daki gelişmelere eğilen Alioğlu İngiltere'de yaşamaktadır.

DR. TAREK CHERKAOUİ

Dr. Tarek Cherkaoui İstanbul'daki TRT World Araştırma Merkezi'nin müdürüdür. 'The News Media at War: The Clash of Western and Arab Networks in the Middle East' (I.B. Tauris 2017) isimli kitabın yazarıdır. Malezya Ulusal Üniversitesi'nde stratejik çalışmalar alanında yüksek lisansını tamamlamış, Yeni Zelanda'daki Auckland Teknoloji Üniversitesi'nde doktora yapmıştır. Araştırma alanları içinde uluslararası iletişim, kamu diplomasisi ve özellikle Orta Doğu bağlamında medya-ordu ilişkileridir.

SHAMIM ARA CHOWDHURY

Shamim Chowdhury 15 senedir uluslararası haber kanallarında çalışmaktadır. Rohingya krizi sırasında TRT World'ün Bangladeş muhabirliğini yapmıştır. 2017 ve 2018'de birçok defa bölgeyi ziyaret etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Eski Başbakanı Binali Yıldırım ve Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun ziyaretleri esnasında kendilerine eşlik etmiştir. Ayrıca Suriye, Irak, Güney Asya, Güneydoğu Asya ve Avrupa'da da muhabirlik yapmıştır.

FRANCIS COLLINGS

Cebelitank'ta büyüyen Francis Collings Türkiye de dahil olmak üzere sekiz farklı ülkede yaşamıştır. TRT World'e geçmeden önce uzun süre Londra'da, BBC televizyonu ve radyosunda çalışmıştır.

SARA FIRTH

Dış haberler muhabiri ve foto muhabir olan Sara Firth 2017'den beri TRT World'de Orta Doğu muhabiri olarak görev yapmaktadır. En başından beri Suriye savaşını izlemektedir. Hem sahada hem de mültecilerin akın ettikleri ülkelerde çalışmıştır.

DR. MYRIAM FRANCOIS

Myriam Francois uzun süre TRT World'ün Avrupa muhabirliğini yapmıştır. Başta Fransa ve İngiltere olmak üzere Avrupa'daki "mülteci krizi" üzerine yoğunlaşmıştır.

TANYA GOUDSOUZIAN

Tanya Goudsouzian 15 seneden fazla süredir Orta Doğu ve Afganistan muhabirlikleri yapmaktadır. Daha önce Al Jazeera'da köşe yazıları editörlüğü yapan Goudsouzian şu an TRT World'de röportaj biriminin başındadır.

ADESEWA JOSH

Yaklaşık 10 sene boyunca Afrika'daki topluluklar ve Afrika hakkında haberler yapan Adesewa Josh son beş senedir Boko Haram'ın kadınlar ve çocuklar üzerindeki toplumsal etkilerini haberleştirmektedir. Ayrıca Afrikalı kadın siyasetçiler ve siyasetçi eşleriyle röportajlar yapmaktadır. New York'taki Columbia Gazetecilik Okulu'ndan mezun olan Josh Afrika siyasetine, kalkınmasına ve diplomatik ilişkilerine dair yeni ve ayrıntılı bakış açıları sunmaktadır. 2019'da Nijerya'nın en etkili kadını seçilmiştir. Çeşitli yerlerde konferanslar vermektedir. Afrika'daki kadınları eğitime teşvik eden ve sağlık şartlarının iyileştirilmesini amaçlayan Project Smile Africa isimli sivil toplum kuruluşunun kurucusudur.

HAJIRA MARYAM MIRZA

TRT World Araştırma Merkezi'nde araştırmacılık yapan Hajira Maryam Mirza Güney Asya meselelerine, Türkiye-Pakistan ilişkilerine, kamu diplomasisine, medyanın etkilerine, medya ve toplum ile medya ve kamuoyu ilişkilerine yoğunlaşmaktadır. Akademik araştırmaların kesişim noktalarına ve dijital muhabirliğe eğilen Mirza yüksek düzeydeki yetkililer ve akademisyenler ile TRT World bünyesinde birçok röportaj yapmıştır.

ALI MUSTAFA

Ali Mustafa TRT World'de sunucu ve muhabir olarak çalışmaktadır. Daha önce Al Jazeera English, CBC-Radio/Canada, VICE News ve CNBC için çalışmıştır. Columbia Üniversitesi'nde Siyaset ve Gazetecilik alanında yüksek lisans yapmıştır.

MARY SALIBA

TRT World'de muhabirlik yapan Mary Saliba Orta Doğu'daki güvenlik ve hukuk meselelerinin yanı sıra siyasi ve insani olaylarla da ilgilenmektedir. Daha önce Al Jazeera'ya Arap Baharı sırasında katkı sunmuştur. Barış inşası, dini uyumluluk ve kültürel farklılıklar gibi konuları ele alan konferanslarda moderatörlük yapmıştır.

ZÜMRÜT SÖNMEZ

2015'den beri TRT World'de çalışan gazeteci ve yazar Zümrüt Sönmez yapımcılık ve program editörlüğü yapmaktadır. Arap Dili ve Edebiyatı mezunu olan Sönmez Marmara Üniversitesi'nde Orta Doğu Çalışmaları, SOAS'tan ise Göç ve Diaspora Çalışmaları alanlarından yüksek lisans derecesi almıştır.

EDİZ TİYAŞAN

Los Angeles'da yaşayan Ediz Tiyaşan TRT World'ün Latin Amerika muhabiridir. Daha önce, yedi sene boyunca İsrail ve Filistin'de bulunan Tiyaşan Gazze, Libya ve Suriye'deki savaşlarda muhabirlik yapmıştır. Yedi farklı ülkede yaşamış olan ve yedi dil konuşan Tiyaşan empati kurmayı haberlerinin ana unsuru olarak görmektedir.

EDİTÖRÜN NOTU

1990'larda medya ve siyaset bilimi çalışmaları yapan akademisyenler, 24 saat kesintisiz süren haber yayının karar vericiler üzerindeki etkisi için "CNN etkisi" diye bir kavram geliştirmişlerdi. Bu ifade genel olarak haber kanallarının, özel olarak da CNN'in Amerikan dış politikasının gündeminin şekillenmesinde çok önemli bir rolü olduğu anlamına geliyordu. 1991'in başındaki Irak ve 1992'nin Aralık ayındaki Somali işgalleri buna örnek olarak gösterilmekteydi. Ancak, bu iddianın ömrü uzun olmadı. Birçok nitelikli nicel çalışma bu insani anlatıların kendine hizmet eden saiklar olarak kullanıldığını ve Amerika'nın gündeminin tabiatı itibarıyla müdahaleci ve askeri olduğunu gösterdi.

Dünya dijital ağlarla örülürken, artık önde gelen tek uluslararası haber-cilik kuruluşu CNN değil. Birçok haber kanalı 24 saat boyunca İngilizce

yayın yapmakta. Bunlardan bazıları şunlardır: BBC News (İngiltere), Sky News International (İngiltere), NHK World (Japonya), Al Jazeera English (Katar), France 24 (Fransa), DW-TV (Almanya), Euronews, RT (Rusya), Press TV (Iran), China Global Television Network (Çin), KBS World (Güney Kore), Channel News Asia (Singapur), TVC News (Afrika), Australia Plus ve Australia Channel (Avustralya).

Yayıncıların ulusal sınırları aşma noktasındaki becerileri sayesinde haber kanalları alanlarını genişletmişlerdir. Bugün milyarlarca insan haber, dünya görüşü ve eğlence için televizyona muhtaçtır. Üstelik, dünya üzerindeki başka kitlelerle de iletişime geçebilmiş olmak bütün ulusların kamu diplomasisi çabalarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.

Yeni milenyumun başlangıcından itibaren Türkiye dünyanın önde gelen ulusları arasına girmeye çalışmaktadır ve kayda değer bir başarı elde etmiştir. Irak, Suriye ve diğer ülkelerdeki savaşlardan kaynaklanan istikrarsızlığa rağmen Türkiye ekonomik manada büyük bir ivme yakalamış ve 2018'in ortalarına kadar uzunca bir süre yüksek oranda büyüme sağlamıştır. Aynı zamanda Ankara hem mültecilere (dört milyon) kapılarını açarak hem de dünyanın çeşitli yerlerindeki projelere 8 milyar dolarlık insani yardım yaparak beklentilerin ötesine geçmiştir. Böylece Türkiye uluslararası sıralamada ABD'nin hemen arkasında yer almıştır. Daha zengin ulusların değil fazlasını yapmak, yapmaları gerekenden bile kaçındıkları görülünce Türkiye'nin durumu takdiri hakkediyor.

Bunun yanı sıra Türkiye, kendi kaderine terk edilmiş bölgelere ve halklara hiçbir ekonomik karşılık beklemeden ve en önemlisi, maalesef küresel güçlerin her zaman yaptıklarının aksine, askeri bir gündem taşımadan insani yardım yaparak küresel Güney'in meselelerinin kendine has bir savunucusu oldu. Eş zamanlı olarak Türkiye, mevcut uluslararası ekonomik ve siyasi düzendeki boşluklar ve kopukluklardan duydukları rahatsızlıkları dile getiren Asya, Afrika ve Latin Amerika'da gelişmekte olan birçok ülkeye destek verdi.

Türkiye'nin uluslararası çapta İngilizce yayın yapan ilk kamu yayın organı, TRT World Mayıs 2015'te, İstanbul'da kuruldu. 7/24 küresel ve güncel meseleler hakkında yayın yapan kanal uydu, kablolu operatörler ve dijital platformlar vasıtasıyla dünya çapında bir kitleye ulaşmayı hedeflemektedir. İstanbul'un yanı sıra Londra ve Washington D.C.'de de ofisleri bulunmaktadır.

TRT World yeni kurulmuş olmasına rağmen etkisi hissedilmektedir. Kanalin öncelik verdiği alanlardan biri dünyanın çeşitli yerlerinde yaşanan çatışmaların insani boyutudur. Bu sebeple sivillerin içinde bulundukları zor şartlara daha fazla zaman ayrılmaktadır. Şartlar savaşın şehirlere taşınması, hava saldırılarının düzenlenmesi ya da hedef gözetmeksizin ateş açılması durumlarında daha da zorlaşmaktadır. Birçok haber kuruluşu prizmanın en tepesindeki hakim anlatıyı esas alıp askeri ve siyasi boyutlara odaklanmayı tercih ederken TRT World ise bu çatışmaların insani maliyetine vurgu yapmakta ve insanların çektikleri acıları, maruz kaldıkları mağduriyetleri ve adaletsizlikleri gözler önüne sermektedir.

Kısaca ifade etmek gerekirse TRT World, ana akım medya kuruluşları tarafından yayılan tek tipleştirici siyasi ve kültürel temsilleri reddetmekle kalmayıp bunlara karşı çıkarak Güney'in meselelerini önemseyen sayılı haber kuruluşları arasında yer almaktadır. Kanalin meselelere yaklaşımı, haber programları, haber akışı, süre ayrılığı ve haber sayıları belirlenirken küresel Güney'in sahip olduğu bakış açıları, perspektifler ve hikayeler yansıtılmaktadır. TRT World birçok haber kuruluşunun denediği ama beceremediği şekilde görüldüğü gibi olmayı başarmaktadır. Böylece TRT World bakış açılarını değiştirmek, öncülük etmek ve küresel Güney'in halklarına ve kültürlerine daha büyük bir güç sağlayacağı ümidiyle küresel haber gündeminin belirlenmesinde rol oynamak için bilgiyi her haliyle sunmaktadır.

Bu kitapta TRT World'ün en iyi gazetecilerinin, muhabirlerinin ve yapımcılarının bazıları bir araya gelerek sessizlerin sesi olmak, mazlumlara el

uzatmak ve unutulmuş halkların vicdanını ortaya koymak amacıyla dünyanın her yerinde, her koşul altında edindikleri tecrübeleri paylaştılar. Bu çaba TRT World'ün savaş ve çatışmaları derinlemesine ele almakla kalmayıp aynı zamanda haber odalarının dışında, ateş altındaki masumların içinde bulundukları koşulları herkese gösterme teşebbüsüdür.

İlk bölümde Rohingya krizi ele alınmaktadır. Uluslararası haber kanallarında çalışmış ve dünyanın çeşitli yerlerinde görev yapmış olan Shammim Chowdhury Rohingyalı mültecilerin planlı bir soykırım esnasında yaşadıklarına ilişkin tecrübelerini aktarmaktadır. Birleşmiş Milletler'in tanımına göre etnik temizlik "örneği" olan bu çatışma milyonlarca insanın hayatını mahvetmiştir. Etnik temizliği mağdurların gözünden dokunaklı bir dille anlatan Chowdhury kurbanların yaşadığı zorlukları ve mülteci kamplarındaki yaşam mücadelelerini gözler önüne sermektedir.

Sonraki bölüm insani maliyeti oldukça yüksek olan bir başka çatışmaya değinmektedir; Nijerya'nın kuzeyindeki Boko Haram örgütü. 2019'da Nijerya'nın en etkili kadını seçilen Adesewa Josh uzun süredir Afrika hikayeleri anlatmakta. Üstelik, Boko Haram olayını eleştirel bir şekilde ele alıp ülkenin toplumsal dokusu üzerindeki mahvedici etkisini ortaya koymaktadır. Ülkedeki etnik ve dini ayrımların üzerine oynayan bu terör örgütü Nijerya'nın kuzeyinden destek alabilmek için kimlik politikalarını, dini propagandayı ve ekonomik sorunları istismar etmektedir. Josh ise bu vahşi savaşın başka bir yönüne dikkat çekmekte; savaşın sosyal maliyeti. Bu noktada Boko Haram tarafından kaçırılıp seks kölesi ve intihar bombacısı olarak kullanılan kızların ve genç kadınların durumuna vurgu yapmaktadır.

Yetenekli bir savaş muhabiri ve ateş hattında muhabirlik yaparken büyük tehlikeler ve zorluklarla baş etmeye alışık biri olan Sara Firth, kanlı Esed rejiminden kaçan Suriyeli mültecilere yoğunlaşmaktadır. Şu an Türkiye'de yaklaşık dört milyon Suriyeli mülteci mevcuttur. Hemen hepsinin rejim askerleri, yabancı milisler ve "DEAŞ" olarak bütün DEAŞ ve DEAŞ

ibareleri değiştirilecek. gibi terör örgütleri elinde büyük acılar çeken akrabaları ve arkadaşları hakkında anlatacak trajik hikayeleri var. Firth büyük bir cesaret göstererek Suriye'ye yaptığı seyahatler sırasında savaşın sebeplerine dair topladığı bilgileri ve uluslararası toplumun cılız tepkilerini göstermektedir. Ayrıca, 400,000 insanın öldüğü, daha fazlasının yaralandığı, milyonlarca hayatın karardığı ve altı milyonu Suriye'nin dışına, 6.6 milyonunun ise ülke içinde göç etmek zorunda kaldığı bir savaşa yabancı güçlerin yaptıkları müdahaleleri ve bu müdahalelerin insanlara getirdiği maliyeti incelemektedir.

Sonrasında TRT World'e geldiğinde Orta Doğu ve daha fazlası hakkında sağlam tecrübeye sahip Tanya Goudsouzian insani meseleleri haberleştiren gazetecilerin karşılaştıkları önemli bir ikilemi incelemektedir. Irak ve Filistin'de sivil mağdurların karşılaştıkları trajedilerden yola çıkarak günümüz gazetecilerinin karşılaştığı ahlaki kaygıları değerlendirmektedir. "İyi" bir haber çıkartmak uğruna kurbanların nesneleştirilmesinden nasıl kaçınılacağı en önemli konular arasındadır. Çağımızda bu mesele oldukça önemli hale gelmiştir. George W. S. Trow'un sözleriyle ifade etmek gerekirse, medya "bağlamı olmayan bir bağlam" yaratmıştır. Goudsouzian "modern dönemde acının görüntülerinin acıya olan hassasiyeti artıracak kabul edilmiştir," ancak bu görüntüler vahşeti "normalleştirecek," "bu hadiselerin tasvirlerini kendi içinde bir gaddarlık formuna sokacaktır," diyen Brent Staples ile aynı fikirdedir.

Beşinci bölümde, BBC ve başka haber kanallarında uluslararası muhabirlik yapmış olan Francis Collings 2009 senesinde, Şam'daki Arapça öğrenme serüvenini kaleme almaktadır. Suriye'nin başkentinde tanıştığı insanların 2011'de başlayan savaştan önceki hayatlarını bir arka plan olarak vermektedir. Daha sonra Almanya'ya iltica eden birçok arkadaşının ve tanıdığının yaşadığı trajediyi anlatan Collings savaşın hayatları nasıl doğrudan etkilediğini göstermektedir. Hemen hiçbir haber anlatımında yer almayacak şekilde insan bağlantılarına ve toplumsal etkileşimlere yer

verilmektedir. Mülteciler istatistikten ibaret değillerdir. Sıradan hayatları olan ve tüm zorluklara rağmen onurlu ve adil bir hayat sürmek isteyen insanlardır.

Ediz Tiyaşan denkleme bir başka önemli unsur daha eklemektedir; Latin Amerikalı mülteci akınları. Uluslararası habercilik tecrübesi bulunan Tiyaşan "Göçmen Kervanı" diye adlandırılan mülteci akınlarının sebeplerini ve karmaşık dinamiklerini incelemektedir. Bu ifade Amerika'nın Orta Amerika'dan gelen terörist ve çeteler yüzünden mahvolacağı iddiasındaki sağcı grupların korku faktörüne tam uymaktadır. Tiyaşan ise madalyonun diğer yüzüne bakmakta. "Kervandaki" insan boyutunu incelemekte ve kervanın aslında masum ve çaresiz insanlardan oluştuğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Aslında akın edenler çetelerden, siyasi şiddetten ve aşırı yoksulluktan kaçan en çaresiz kimselerdir.

Başarılı bir sunucu ve uluslararası muhabir olan Ali Mustafa, sonraki bölümde siyasi açmazlar ve savaş alanları ile bugün bile tesiri devam eden insani maliyete bir bakış açısı sunmaktadır. Mustafa'nın dikkat çektiği ilginç meselelerden biri bu tarz konularda haber yapan gazetecilerin nasıl etkilendikleridir. Kısa bir süre önce Yeni Zelanda'daki Christchurch'den dönen Mustafa yaşanan camiye düzenlenen terör saldırısıyla ilgili hiç unutamayacağı ve gayet etkileyici olan haberler yaptı. Travma sonrası stres bozukluğu sadece askerlerde görülmemektedir. Savaş ve terör saldırılarını haberleştiren kişiler de bundan muzdarip olabilir. Mustafa gazetecilerin büyük acıların, trajedilerin ve kayıpların hem şahidi hem de haber vericisi olabileceği sorusu üzerine kafa yormakta. Gazetecilerin karşılaştığı en zorlu durumlardan biri olan bu durum ciddiye alınmalıdır.

Yazar, televizyon yayıncısı ve akademisyen olup genelde Avrupa'nın "mülteci krizi" ile ilgili meseleleri ele alan Dr. Myriam Francois, meşhur "Calais Ormanı"nda sıkışıp kalan mültecilerin içler acısı halini ortaya koymakta. Fransız yetkililer, "insan ticareti için bir üs haline gelebilir" diyerek Calais'nin içindeki ve etrafındaki bu "ormanı" yok etmek için ellerinden

geleni yapsalar da mülteciler ihmal edilmekten ve uygunsuz hayat şartlarından ötürü büyük acılar çektiler. Yazarın da belirttiği gibi mültecilerden sanki yok edilmeleri gereken bulaşıcı bir hastalıkmiş gibi bahsedilmekteydi. Bu bölümde tartışılan bir diğer ilginç bakış açısı muhabirlerin karşılaştığı ikilemdir; haber muhataplarının olaydan kopmalarına ve “his-sizleşmelerine” sebep olan “empati” ya da “merhamet yorgunluğuna” kapılmadan haberi verebilmek. Francois, bu noktada oldukça işe yarar olan yeni bilgi laflar etmekte ve düşünceler sunmaktadır.

Gazze’de üne kavuşmuş, tecrübeli muhabir Ahmet Alioğlu Gazze ve Suriye’deki savaşları haberleştirirken karşılaşılan büyük zorluklarına değinmektedir. Gazze’de hava saldırıları ve elektrik kesintileri arasında Alioğlu son gelişmeleri bir şekilde takip etmek zorundaydı. Sorunlara çözüm üretebilen bir yapıya sahip olan Alioğlu son haberleri dinlemek için arabasının radyosunu nasıl kullanıp bir sonraki hamlesini planladığını anlatmaktadır. Alioğlu’nun satırları, İsrail’in bilgi savaşçılarının dünyaya satmaya çalıştıkları “adil” savaş miti ile hiç uyuşmayan İsrail’in gazabıyla yaşamının ne olduğunu gayet açıklayıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Son olarak, Orta Doğu’nun siyasi, hukuki, insani ve güvenlik meselelerine dair haber yapmak önemli bir tecrübeye sahip olan Mary Saliba, Lübnan’daki Suriyeli mültecilerin koşulları hakkındaki bilgi ve tecrübelerini aktarmaktadır. Lübnan siyasetinin karmaşık, çok katmanlı ve dinamik doğasını iyi bilen Saliba, gündemden düşmeyen bu konuyu ele alırken kültür ve birliktelik prizması üzerinden insani bir bakış açısı sunmaktadır. Hikayesi için seçtiği farklı kahramanlar, Lübnan’daki mevcut mülteci akınının büyüklüğünü, toplumsal etkisini ve farklılığını anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Kısaca ifade etmek gerekirse, bu kitap TRT World gazetecilerinin bu önemli konu hakkında öne çıkarttıkları bilgilerden oluşmaktadır. Bu yazıların alışıldık haber metinlerinden farklı olması kitabın özgünlüğünü ve değerini artırmaktadır. Yazarların farklı arka planlara sahip olması, her

bir durumun kendine has ve her bir tecrübenin eşsiz olduğunu temin etmektedir. Bir yandan da mülteciler ve genel olarak insan hareketlenmeleri hakkındaki tartışmalarının getirdiği ayrıntılara dikkat çekilmektedir. Kitaptaki yazılar sadece bir bağlam oluşturmakla kalmayıp aynı zamanda insanca ve merhametle bu konu hakkındaki önemli tartışmaları teşvik etmektedir.

Dr. Tarek Cherkaoui

TRT World Araştırma Merkezi Müdürü

ROHINGYA MÜLTECİ KRİZİ: **BİR ETNİK TEMİZLİK ÖRNEĞİ**

SHAMIM CHOWDHURY

Bangladeş'in güneyinde, Cox's Bazar yakınlarındaki Kutupalong ve Balukali kamplarında çocuklar.

Uzun yıllar önce tanımadığım bir kadının portresi ile karşılaştım. Muhtemelen doksanlı yaşlarındaydı. Mavi bir elbisesi vardı, saçına da küçük bir toka takmıştı. Yaşlanmış suratındaki her bir kırışıklığın bir hikayesi olabileceğini düşünmüştüm. Bu suratta sadece dolu dolu yaşanmış bir hayat yoktu, aynı zamanda dertler ve çalkantılar da vardı. Fakat beni en fazla etkileyen şey ise dudaklarındaki silik pembe rujdu. Adeta her şeye rağmen hayata dair ümidinin var olduğunu gösteriyordu.

Bu resim dokunaklıydı, çünkü varlığımızın trajik bir şekilde geçici olan doğası ile karşı konulamaz hayatta kalma arzusu yan yanaydı. Bu mecburi umut hepimizde vardır. Resmin üzerimdeki tesiri uzun sürmüştü ve 2017'nin sonbaharında, Bangladeş'teki Rohingya

kamplarını ilk kez ziyaret ettiğimde, resmi yeniden düşünmeye başlamıştım.

Mültecilerle ilk olarak Eylül ayında karşılaştım. Türkiye Cumhurbaşkanının eşi, Emine Erdoğan Hanımefendi ve Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile birlikte Cox's Bazar kentinin güneyindeki kamplara gitmiştik. Birkaç hafta önce Myanmar, Arakan bölgesinin kuzeyine vahşi bir askeri operasyon başlatmış ve çoğunluğu Müslüman Rohingyalar olmak üzere 700.000 insanı yurtlarından etmişti.

O sırada, bizim ekibimiz kampa alınan birkaç uluslararası haber kuruluşundan biriydi. Bunun sebebi Türkiye'nin Arakana milyonlarca dolarlık yardım yapması ve Hanımefendi'nin de bu yardımın ilk kısmını dağıtacak olmasıydı. Bize eşlik eden Türk ulusal medyası, Bangladeşli medya mensupları ve birkaç uluslararası medya kuruluşu, ne göreceğimizi bilemeden kampın içlerine doğru ilerledikçe, en az bizim kadar şaşkınlığa uğramışlardı.

Varır varmaz, sınırdan kampa gelmek için süren 90 günlük yürüyüşün ve gördüğü zulmün verdiği perişanlıkla, yaşlı bir kadın kollarını Hanımefendi'nin boynuna dolayıp feryat etmeye başladı. İşte, o anda umudunu yitirmenin ne demek olduğunu anladım. Rujun silindiği ve geriye tutkulu bir esintinin tehditkar bir fısıldamayla elinden kurtulmanın imkansız olduğu bir ızdırabın kaldığı andı.

O gün, kaderin acımasızlığı hepimizi şoke etmişti. Rohingya erkeklerinin yumruklanmış suratlarında bu vardı. İncecik yöresel kıyafetlerinin içinde şaşkın gözlerle etrafa bakıyorlardı. Yüzlerini elbiselelerinin ucuyla örtmüş olan kadınlara bakınca da kaderin acımasızlığı kendisini belli ediyordu. Sanki askerlerin uyguladıkları şiddetten duydukları utancı örtmek istiyor gibilerdi. Açlıktan ve bakımsızlık-

tan karınları şişmiş, gözleri kan çanağına dönmüş çıplak ayaklı çocukların da durumu farklı değildi.

O sırada hikayelerini dinleyecek fırsatım yoktu. Kamplardaki zamanımız kısa ve kısıtlıydı. Ama Bangladeş'te geçirdiğimiz 24 saat oldukça önemliydi. Dünya ilk defa kamplara yeni gelen Rohingya mültecilerin sefaletini görecek ve ilk defa mülteciler yemek ve ilaç yardımı alacaklardı.

İlk seyahat üzerimde kalıcı bir tesir bırakmıştı. Durum gittikçe kötüleşiyordu. Birkaç hafta sonra Cox's Bazar'a yeniden gittim. Bu sefer, bir hafta kaldım ve yanımda hiçbir yetkili yoktu. O zaman Bangladeş hükümeti gazetecilere kolaylıkla vize veriyordu. Büyükelçiliklere başkent Dakka'daki başka bir yetkili mercie sormadan vize verme hakkı tanınmıştı. Oysa yıllar boyunca vize başvuruları sürekli olarak reddedilmişti. Bangladeş'in vize politikasındaki bu değişiklikle artık kamplarda çok sayıda yabancı gazeteci vardı.

Bu politika değişikliğinin sebebi açıktı. Geçmişte, Myanmar'ın zulmünden kaçan 400,000 Rohingya mültecinin zorlu koşullarını dünyaya göstermek kendi menfaatine değildi. Fakat bu rakam bir milyonun üzerine çıkınca ülkenin olabildiğince dikkatleri bu noktaya çekmesi ve yardım toplaması gerekti. Bangladeş Başbakanı Şeyh Hasina ilk ve tek ziyaretini bizim ikinci ziyaretimizden hemen önce yapmıştı. Oysa, ülkede senelerdir binlerce Rohingya vardı. Şeyh Hasina'nın gülümseyen bir fotoğrafının üzerinde, büyük harflerle "İnsanlığın Annesi" yazılı posterler her yerdeydi.

Dürüst olmak gerekirse, Birleşmiş Milletler'in bir etnik temizlik örneği diye nitelendirdiği hadisenin on binlerce kurbanını almış olmasından ötürü Bangladeş'i tebrik etmek gerekir. En başından itibaren, hükümet kamp kurulabilmesi için binlerce dönümlük arazi

tahsis etti. Mültecilerle ilgilenmek üzere bir plan da yapıldı. Üstelik çok sayıda askeri kamyonun ve askerlerin yardım dağıttıklarını gördük. Ellerinden geleni yapıyorlardı.

Fakat daha fazla yardım getiren ise o bölgede yaşayan Bangladeşlilerdi. Birçok insan battaniye, tabak-çanak, piring ve diğer malzemelerle dolu külüstür arabalarıyla kamplara geliyorlardı. Her yerdelardı. Ülkenin bir ucundan bir ucuna, bütün gece araba sürmekten kızarmış gözleri, solgun gömlekleri, yırtık pantolonları ile olabildiğince mütevazılardı. Gece gündüz demeden, muson yağmurlarının yakın olduğunu belli eden yakıcı güneşin altında çalışıyorlardı.

Bize bunun bir çağrı, bir görev olduğunu söylediler. Yardıma kendilerinden daha fazla muhtaç olanların imdadına koşmalılardı. Krizi duyar duymaz herkes verebileceği ne varsa vermişti. Arabaları doldurmuşlardı. Hatta getirdiklerinin içinde ne olduğunu bile tam bilmiyorlardı. Felaketin boyutlarını ve uluslararası yardım kuruluşlarının getirdikleri yardım malzemelerini düşününce yaptıkları katkı çok küçüktü ama sıradan Bangladeşli vatandaşların bu hisli davranışı Rohingyalarda çok daha büyük bir tesir uyandırmıştı.

Günlerimizin çoğunu sabahtan akşamın geç saatlerine kadar kampların içinde geçirdik. Birçok hikayeyi kameraya ve kayda aldık. Arakan'daki hayatın ne kadar korkunç olduğunu öğrendik. Üstelik son zamanlarda değil, on yıllardır böyle korkunçtu. Rohingyaların yıllardır Myanmar'da yaşadığı biliniyordu. Üstelik bölgenin adı henüz Arakan iken, asırlardır orada olduklarını gösteren birçok tarihi kanıt da mevcuttu.

Kader bu insanlara acı yüzünü göstermişti. Yıllarca ayrımcılığa maruz kalmışlar, 1982'de vatandaşlıktan çıkartılmışlar ve devletsiz kalmışlardı. Myanmar ülkede yaşayan ve bir milyondan fazla nüfusu

olan bu gruba “Rohingya” demeyi bile reddetmektedir. Bunun yerine, bu insanların Bengali olduklarını, dolayısıyla da Bangladeş’e ait olduklarını iddia etmektedir.

Tanıştığımız mülteciler düzenli ve sistemli işkenceleri anlattılar. Bodu Zon isimli yaşlı bir kadın “Gençken ordu gelir, sürekli bizi tehdit ederdi. Ama bu sene eziyet dayanılmaz bir hal aldı. Gerçekten dayanamadık,” dedi. Yıllarca tahammül etmişti ama ordunun kardeşini öldürdüğünü duyunca Bodu Zon, üç torununu yanına alarak Arakan’dan ayrılmıştı.

Hikayeler devam ediyordu. “Camide ibadet etmemize izin vermiyorlardı,” dedi 23 yaşındaki Aziz-ür Rahman. “Camilerde elektrik kullanmamıza müsaade etmiyorlardı. Sadece mum yakabiliyorduk. Talimatları dinlemezsek camileri yakıyorlardı. Budist çeteler sürekli olarak köylerimizi yağmıyorlardı. Ortada hiçbir suç yokken bile cezalandırıyorlardı.”

Rohingyalar yıllardır Myanmar’dan kaçıyorlar. Sadece Bangladeş’e değil Pakistan’a, Suudi Arabistan’a, Malezya’ya ve bazı diğer ülkelere sığınıyorlar. Ama en büyük göç 2017’de yaşandı. Birden fazla polis noktasına, kendilerine Arakan Rohingya Kurtuluş Ordusu (ARKO) adını veren bir grup Arakanlı genç tarafından saldırı düzenlendi. Myanmar hükümeti ARKO’yu bir terör grubu olarak kabul ediyor. Ardından ordunun zulmü başladı. Budist çeteler de orduya yardımcı oluyordu. Hiçbir ayırım yapmadan erkekleri, kadınları ve çocukları hedef almaya başladılar. Köyleri yaktılar. Olaylar şiddetlendikçe binlerce insana tecavüz ettiler ve işkence yaptılar. Binlerce insanı katlettiler.

“Her şeyi ateşe verdiler,” dedi Bodu Zon. “Kaçarken gördük. Eziyete ve işkenceye artık dayanamıyorduk. Bizi dövüyorlar, öldürüyorlar

ve evlerimizi yakıyorlardı. Ordu kadınlara çok kötü şeyler yapıyordu.”

Myanmar'ın Nobel Barış Ödülü sahibi lideri Aung San Suu Kyi saldırıları hiçbir zaman kabul etmedi. Hatta silahlı çatışma olmadığını ve teröristlerin hedef alındığı bir “temizlik operasyonu” olduğunu söyleyecek kadar ileri gitti. Üstelik operasyonun Eylül'ün 5'inde bittiğini söyledi ama biz daha sonra gitmiş olmamıza rağmen birçok defa sınırın ötesinden, Myanmar tarafından dumanlar yükseldiğini gördük.

Ordu Rohingyaların kendi evlerini kendilerinin ateşe verdiğini iddia ediyordu. Fakat Myanmar bugüne kadar tek bir gazetecinin bile Arakan'a gitmesine izin vermedi. Birleşmiş Milletler'in bağımsız araştırma yapılması çağrılarını da reddetti. Bunlar olmaksızın Rohingyaların sözlü olarak anlattıkları ve tıbbi kanıtlar haricinde 2017 yazında yaşananları doğrulamanın başka bir yolu bulunmamakta.

İlk altı haftadaki ya da sonraki saldırılarda her gün on binlerce Rohingya Myanmar'ı terk ediyordu. Yanlarına alabildikleri birkaç parça eşyayla birlikte yalınayak sınırı geçtiler. Her yaştan mülteci zorlu coğrafi koşullarda yürümek zorunda kalmıştı. Engebeli arazileri, nehirleri ve denizleri aşmak zorunda kalmışlardı. Kendilerine yardım eden Bangladeşlilerin tahta botlarından başka kullanabilecekleri bir araç yoktu.

Biz vardığımızda Bangladeş'e gelenlerin sayısı azalmıştı. Fakat, bir gün Bangladeşli bir adam geceleyin geçişlerin devam ettiğini söyledi. Yaklaşan fırtınanın habercisi olan tozlu bir pembe gökyüzünün altında yola çıktık. Arabamız bir çeltik tarlasının üzerindeki daracık, zorlu bir yoldan ilerlemeye çalışıyordu. Sonunda, sınırın bir kilometre ötesindeki Palong Kali adlı bölgeye ulaştık. Oraya giden tek

gazeteci ekibi bizdik. Başta hiçbir şey görmedik. Ardından, gecenin karanlığında cılız ışıklar görmeye başladık.

Bir anda gelmişlerdi. Islak çeltik tarlasında ve bataklıkta yürürken çamura batmış yüzlerce Rohingya karşımızdaydı. Acıklı bir sahneye karşı karşıyaydık; Açlıktan bir deri bir kemik kalmış, bastona yaslanarak ayakta durabilen erkekler, kadınlar ve çocuklar. Yaşadıkları acıyı çökük ve buruşuk suratlarında taşıyorlardı. Boş bakan gözleri ızdıraplarını ve korkularını ortaya çıkarıyordu.

Fakat beni en çok etkileyen şey ise sessizlikleriydi. Bu, zihin rahatlığından gelen bir huzurun getirdiği sessizlik değildi. Yüzlerce Rohingya gelmeye devam ediyordu. Dışarıda duyulan tek ses çekirge-lerin ve diğer böceklerin sesleriydi. Bulunduğumuz yerden birkaç kilometre ötede olanlar bu insanları derin bir sessizliğe gömmüştü.

Perişan halde olmalarına rağmen kimisi kamplara varmak için çabalıyorlardı. Bir adım daha atmaya mecali kalmayanlar ise bir camiye sığınmışlardı. Bazıları ise öylece yere uzanmışlardı. Bazıları da ahırlarda yatıyorlardı. Rutubetli toprağın üzerinde, zifiri karanlıkta kuru bir yer bulmak için çabalıyorlardı. Biz kameralarımızı açtığımızda dışkı, idrar ve ter kokusu bizi şoke etti. Erkek ve kadınların horultularıyla çocukların iniltileri bir korku filmi müziği gibiydi. Dışarıda gökyüzü ara ara parıldıyordu. İncecik bir yağmur adeta kemiklerimizi sızlatıyordu. Rohingyalardan sadece birkaç tanesi şahitlik ettikleri zulümden bahsettiler. En çok şu cümleyi duyduk: “Öldürülmemek için çok daha uzun bir yoldan dolanmak zorunda kaldık.” Yunus isimli bir adam “insanları öldürüyorlar, parçalıyorlar, yakıyorlar. Yolda onlarca ceset vardı,” dedi.

Öylece yanına uzanmış dört çocuktan başka bir de çelimsiz kollarında bir bebek tutan Razu Begüm, bebeğin acısını dindirmek için

çabalarken “yedi gündür doğru düzgün bir şey yememiştik. Sonunda, dün akşam bir şeyler yiyebildik. Yolda gelirken çocuklarımdan biri kurumuş meyve buldu. Çocuklarım açlar,” dedi.

Arakan’da imamlık yapan bir Rohingya yanına alabildiği birkaç parça eşyasıyla kaçarak canını zor kurtardığını söyledi. Şu an elinde hiçbir şey kalmamıştı. Yardım gelene kadar beklemekten başka çareleri yoktu.

Kamplardaki durum da çok iç açıcı değildi. Muson yağmurlarından ötürü her yer çamur içindeydi. Mülteciler plastik brandalarla örtüp bambu dalları ile destekledikleri derme çatma çadırlarda kalıyorlardı. Gelen kısıtlı yardımla yüksek yerlere ev inşa etmeye çalışıyorlardı. Ama toprak çok yumuşak olduğu için bu evler her an yıkılabilirdi.

Yemek yok denecek kadar azdı. Her gün, kampın her yerinde yüzlerce insanın kuyruğa girdiğini görüyorduk. Saatlerce beklemelerinin sebebi bir tas pirinç alabilmektir. Aldıkları pirinçle bir hafta boyunca ailecek beslenmelilerdi. Bir defasında, bir yardım kamyonu çamura saplandı. Birkaç dakika içinde yağmalandı. Su büyük bidonlarla dağıtılıyordu ve yetersizdi. Sağlık hizmeti yoktu. Lağım sularında gezinen sinekler açıkta duran pirinçlerin içindeydi.

Bir gün, zorlu bir yolculuk sonunda yeni bir kampın inşa edildiği bir tepeye çıktık. Aşağıya baktığımızda uçsuz bucaksız bir alanın çadırlarla dolu olduğunu gördük. Krizin ne denli büyük olduğunu o an anladık.

Tüm bunların arasında kalbimi en çok sızlatan manzara çocukların içinde bulunduğu durumdu. Renkli, geleneksel kıyafetleriyle pislğin içinde oyunlar oynuyorlardı. Resimdeki yaşlı kadını düşündüm.

Mavi elbisesi, pembe ruju hüznünü bertaraf etmeye yetmemişti. Aynı şekilde, küçük kızların rengarenk elbiseleri de yürek parçalayan vaziyetlerini örtmeye yetmiyordu.

Cox's Bazar'daki hastaneye gittik. Burada sadece durumu çok ağır olan hastalar vardı. Berbat bir haldeydi. İki koğuş sadece Rohingya'lara ayrılmıştı ama çoğu koridorlara serilmiş yataklarda tedavi ediliyorlardı.

Yaraları feciydi. Kurbanların arasında bir kadına rastladık. Kafasında büyük bir boşluk vardı. Myanmar askerleri kafasının bir kısmını kesmişlerdi. Bir başka kadının yüzü öylesine yanmıştı ki tanınmaz haldeydi. Kayda aldığımız sahnelerin çoğu yayınlanamayacak kadar rahatsız edici görüntülerdi. Doktorlar çoğu kişide kurşun yarası ve kırıklar olduğunu söylediler. Her şey Myanmar ordusunu işaret ediyordu. Hüseyin isimli ayağından vurulmuş bir hasta, askerlerin köye girdikten sonra her yere kurşun yağdırdıklarını söyledi.

"Gözümde akıtacak gözyaşı kalmadı," diyen Hüseyin "Myanmar ordusu bize, daha önce de çok defa saldırdı ama son saldırısı en berbat olanıydı. Kurşun yağdırmaya başladıklarında kimi bacağından, kimi başından vuruldu. Bereket ki ben ormana kaçmayı başardım. Başaramayanlar katledildi," diye ekledi. Kardeşi kendisini bir battaniyeye sararak Bangladeş'e kadar sırtında taşımıştı.

Kamlara yaptığımız üçüncü ziyaret ise 2017 senesinin Aralık ayındaydı. Yardım dağıtılacaktı ve biz de Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Binali Yıldırım'a eşlik ettik. Son gidişimizde kamp biraz daha düzenli gibiydi. Çadırlar daha dayanıklıydı. Kanalizasyon açılmıştı. Birkaç yerde tuvalet bile vardı. Birçok yardım kuruluşu da tıp merkezleri kurmuş ve temel sağlık hizmetleri sunmaya başlamışlardı. Hamile kadınlara bakılıyordu. Yemek dağıtım yerleri de artık sabit-

Shamim Chowdhury, Kutupalong ve Balukali kamplarında.

ti. Kızılay ile AFAD da dahil olmak üzere yardım kuruluşları her gün sıcak yemek dağıtıyorlardı. Kamptayken röportaj yaptığım Yıldırım, Türk yardım kuruluşlarının ihtiyaç olduğu sürece kamplarda kalacaklarını belirtti.

Kampların sorunları bitmiyordu. Difteri salgınından ötürü onlarca insan ölmüştü. Ebeveynler doyurmak zorunda oldukları nüfusu azaltmak istiyorlardı, bu yüzden de çocuk evlilikleri yaygınlaşmıştı.

Senenin sonuna doğru Bangladeş ve Myanmar Rohingyaların yurtlarına dönebilmesi için bir strateji belirlemek üzere masaya oturdular. Haftalar sonra bir anlaşma imzaladılar ama geri dönüş planı bugüne kadar uygulanmadı. Bunun tek sebebi Myanmar'ın, Rohingyaların emniyet içinde ve baskıya maruz kalmadan rahatça yaşayabileceklerine dair teminat vermemesi değildi. Talep listesinin en başında yer alan Rohingyaların vatandaşlıklarının iadesi mevzuu gündeme hiç gelmemişti. Geri dönüş mecburi değildi ve çok az insan Arakan'a dönmeyi tercih etti.

Rohingyaların 2017'de yerlerinden edilmelerinin, günümüzün en büyük insani krizlerinden biri olduğu aşikardır. Çoğunlukla soykırım diye nitelenen olaylar için BM Genel Sekreteri Antonio Guterres "Bu durum dünyanın en hızlı büyüyen mülteci krizine dönüşmüştür. Bu bir insani krizdir ve insan hakları açısından kabustur," demişti.

Kamplarda geçirdiğim sürede, Arakan'da neler olup bittiğini idrak etmiştim. Rohingyaların neden kaçtığını anlamıştım. Mültecilerden dinlediğim hemen her hikaye korkunçtu. Vücutlarındaki yaralar anlattıklarını doğrular nitelikteydi. Söylediklerinin yalan olması için hiçbir sebep yoktu. İnsan hakları grupları tarafından yayımlanan uydu görüntülerinde yanmış köyler ve duman halkaları görünüyordu. Bunların hepsi açık delillerdi.

Birkaç Rohingya bir gün dönmek isteyeceklerini söylediler ama haklarının teminat altına alınmasını istiyorlardı. Yakınlarda böyle bir şey olacağı benzemiyor. Fakat haftalar, aylar hatta yıllar geçse de tablodaki yaşlı kadın gibi bir umuda bağlanacaklardır. Bağlanmak zorundalar, çünkü ellerinde kalan tek şey umutları.

SAVAŞIN KADINLARI **BOKO HARAM EŞLERİ**

JOSH ADESEWA

Gwosa'da, UNICEF tarafından yönetilen, ülke içinde yerlerinden edilmiş insanlar için kurulmuş bir kampta hasta bir çocuk ve annesi.

Sert esen rüzgarlar, Nijerya'nın kuzeyindeki meşhur tarçın rengi kumları kaldırıyor ve Hadiza ile Yakura'nın başörtülerine savuruyordu. Bir maun ağacının altında öylece oturan kızlar kızgın güneşi gölgeleyen ağacın yaprakları arasından gökyüzüne bakıyorlardı. Kendileri gibi başka kızların da tutulduğu bu toplama kampında, bir parça temiz hava almak ve kendileriyle baş başa kalabilmek için hemen her gün bu şekilde vakit geçiriyorlardı.

Bu ikisinin yollarının bir daha kesişme ihtimali neydi? İkisi de küçük yaşta Boko Haram savaşçılarıyla evlendirilmişlerdi. Kocalarıyla Sambisa ormanında yaşıyorlardı. Kararlılıkları sayesinde üzerlerinde her an patlamaya hazır bombalarla kaçmışlardı. Aldıkları talimat gereği üzerlerindeki bombaları patlatıp onlarca masumu katletmek yerine Nijerya ordusuna teslim olmuşlardı.

Yakura

Mavi bir başörtüsü omuzlarına kadar iniyordu. Yüzü neredeyse hiç görünmüyordu. Fakat yaşadığı korku gözlerinden belliydi. Solgun ve ümitsizdi. Parmakları huzursuzluğunu gösteriyordu. Hayatının sonsuza dek değişmiş olması için dua ediyordu. Kardeşleriyle birlikte olduğu ve sevgiyi tattığı çocukluğuna dönmek istiyordu ki çocukluğu o kadar da geride kalmış değildi.

Yakura Nijerya'nın kuzeyinde, Banki isimli bir köyde ailesiyle yaşıyordu. Sazlıklardan çatısını yaptıkları, çamurdan evleri vardı. Adamlar bir kulaklarını radyolara yapıştırarak gezerlerdi. Kadınlar ve kızlar beraberce hareket eder, çocuklar da kumda oynarlardı. Hemen her yerden tüccarları kendisine çeken, güneşte kurutulmuş domatesleri, dolma biberleri ve eti ile meşhur, zamanın hareketli ticaret merkezlerinden olan bu yer 2009'daki Boko Haram saldırısından sonra tamamen değişmişti.

Yakura, annesi ve kardeşleri kurşunlar yağarken güvenli bir yer bulabilmek için kaçışmışlardı. On yıllardır köyde böylesine rahatsız edici bir ses yığını duyulmamıştı. Boko Haram bütün erkekleri toplamış, dizleri üzerine çöktürmüş ve teslim olmalarını istemişti. Örgütün davasını benimsemeleri isteniyordu. Amaç bir Hilafet kurmak ve Nijerya hükümetini devirmektir. Karşı çıkan erkekler hemen oracıkta öldürülmüşlerdi.

Oturduğu örtüden gözlerini ayırmadan "benim babam Boko Haram saldırısında öldürülen adamlar arasındaydı," dedi Yakura. Gözleri boş bakarken örtünün kenarlarıyla oynuyordu.

Bir anda dul kalmış olan kadınlar yürüyerek kaçmak zorunda kalmışlardı. Bazıları üzerlerindeki şoku atlatamamıştı. Boko Haram kadınların ve kızların çaresizliğinden zevk almak dışında başka bir şey

yapmıyordu ama Nijerya'nın kuzeyinde dul kadın ve öksüz çocuk nüfusu hızla artınca örgüt yeni bir yöntem geliştirdi; kadınları ve kızları alıp seks kölesi ve intihar bombacısı yapmak.

Boko Haram'ın kızları kaçırdığını duymuş olan Yakura'nın annesi, korumak amacıyla kızını daha güvenli bir yere göndermeye karar vermişti. "Annem beni Kamerun sınırına yakın, Kusiri'ye gönderdi. Orada akrabalarımınla yaşamamı istemişti, çünkü kaçırılma tehlikesi vardı," dedi Yakura. Bu annelik içgüdüleriyle alınmış cesur bir karardı ama ataerkillik başka türlü hareket etmesine sebep olmuştu. Bu planı gerçekleştirmek için aileden bir erkek lazımdı. Yakura'nın kaderini, kendisini koruması gereken adam değiştirmişti.

Ne Yakura ne de annesi, amcasını iyi tanımıyorlardı. Ölen babayla aile bağları vardı ve ölene ait ne varsa, artık bu adamındı. Artık ailenin idaresi ondaydı.

Kusiri'ye vardktan bir gün sonra Yakura'nın telefonu çalmıştı. Duyduklarına inanamamıştı. Bu adam kaçtığı köye dönmesini emrediyordu. "Annemin kararından hoşnut olmayan bir amcam aradı ve Banki'ye dönmemi söyledi," diyen Yakura "karara itiraz eden olması halinde birini gönderip beni zorla götürmekle de tehdit etti," diye ekledi.

Ataerkillik Nijerya'nın kuzeyinde kültürün bir parçasıdır. Kadınlar için ataerkilliğe karşı çıkmanın kötü sonuçları olabiliyordu. Bir adam öldüğünde dul karısı ailedeki bir başka erkekle evlendiriliyor. Kadının tercih hakkı söz konusu değil. Toplumun anahtarının erkeklerde olduğu bir yerde Yakura'nın annesinin çocuklarını korumak için tek başına karar alması hoş karşılanmamıştı. Çok sevdiği kızını kaybetme pahasına mantığını ve içgüdülerini bir kenara bırakmak zorunda kalmıştı.

Tuhaf Bir Köy

Borno eyaletinin başkenti Maiduguri'de artık her şey çok farklı. Havalimanından şehir merkezine gelene kadar her kilometre başında askerler var. Kamufajlı devriye arabalarının içinde askerler her yerdeler. Silahları hemen her yöne doğrulacak vaziyette. İnsanların kaygısızlığı bir yana, bölge bir savaş alanına benziyor. Gelen ziyaretçileri karşılayan büyük levhanın üzerindeki yazının tam tersi bir durum söz konusu: "Borno, barışın evi. İslam barıştır. Şeriat İslam'dır."

Bir zamanlar her çeşit etnik ve dini gruptan insanı misafir eden, cesus ve açık fikirli gençler yetiştiren, çok sayıda okula ev sahipliği eden bu kent on yıllık savaşın ardından oldukça değişmiş.

Birbirlerinden ayrılması imkansız olan sanat, kültür ve din şehirdeki ideolojik savaşın tam ortasında. Nijerya'nın kuzeyindeki uzak bölgelere de bu durum yayılmış. Dini talepleri destekleyenler bu mozaikten ayrılmış ve kutsal kabul edilenleri öne çıkarmaya başlamışlar. 2009'da kendilerini İslam dininin hizmetkarı sayanlar hükümetin Borno eyaletini bir İslam halifeliğine dönüştürerek dini bir geleceğe taşıyıp geçmişini temizlemesini istemişler.

Boko Haram şehri, önceki günahlarından arındırıp temizlemek ihtiyacından doğmuş. Bu temizliğin içine sanat, kültür, tarih ve hatta bazı insanlar da girmekte. Şiddet uygulayarak ve kan dökerek köyler basılmış ve insanlar yerlerinden edilmişler. Tahminlere göre 35.000 kişi ölürken iki milyondan fazla insan evlerini terk etmek zorunda kalmış.

Boko Haram terörünün 15 aydan fazla sürdüğü, ailelerinin gözleri önünde erkekler katledildiği ve geriye sadece maun ağaçlarının kaldığı Bama'ya doğru ilerlerken Dalori, Kasagula, Konduga ve Kabuiri'den geçtik. Rüzgar kulağıma geçmişin seslerini çalıyor gibiydi. Bir zamanlar binlerce insanın yurdu olan bu yeri tam görebilmek

için arabanın camlarını açmıştım. Bu insanlar şimdi ya ölülerdi ya da başka yerlere kaçmışlardı. Geriye hiçbir şey kalmamış olması Boko Haram saldırılarının şiddetini gösteriyordu.

Yakura, amcasının emriyle Banki'ye dönerken garip hissettiğini söyledi, çünkü her şey yok edilmişti. Sakin kalmaya çalışmıştı ama küçük kalbi hızla atıyordu. Hayatını değiştirecek bir karar almak için cesaretini toplamaya çalıştığı sırada amcasından bir telefon daha geldi. Yakura'nın yabancı bir köyde tutulmasını istiyordu. Başta bu köyün bir geçiş yeri olduğunu düşündü ama öyle değildi: "Amcamın bir Boko Haram teröristi olduğunu biliyordum."

Terörist Amca

Nüfusun yüzde 70'inin günde bir dolardan az kazandığı Nijerya'nın kuzeyinde Boko Haram'a sempati duyanların sayısı hiç de az değil. Hükümetin yolsuzluklarına karşı gelen bir dini kurum olarak ortaya çıkan örgüt "daha saf bir İslam" vaad ediyordu. 2009'da, Nijerya hükümetine savaş ilan ederek bir terör örgütü haline geldiğinde önceki dini grubun üyelerinden destek gördü. Ardından dini eğitim vererek üye toplamaya başladı. Bu dini eğitimde Cennet'in anahtarları vaad ediliyordu.

Bu tarz dini eğitimlerin zorla verildiğine inanırdım, ta ki eski bir Boko Haram üyesi olan Mustafa Muhammed Bello ile röportaj yapma imkanı bulana kadar. Örgütün El-Bernavi bölümünden olan ve şu an tutuklu bulunan Bello olaya bakış açımı değiştirdi: "Boko Haram'a katılmamın sebebi, gösterdikleri yoldan gitmemiz halinde Cennet'e varacağımızı söylemeleriydi. Onları takip ettik, öğretileriyle beynimizi yıkadılar. Savaşta nasıl silah kullanacağımızı öğrettiler. Köylere ve kasabalara saldırdık. Masum insanları öldürdük ve zorla ellerinden mallarını aldık."

Bir de örgüte ekonomik sebeplerle katılanlar vardı. Bir BM raporuna göre Boko Haram savaşçılarına ödeme yapıyordu. Örgüte sempati duyan uluslararası ve ulusal bağışçılar vardı. Gasp, yardımlar, kaçakçılık, bağış ve adam kaçırma örgütün gelir kaynaklarıydı. Kocasını hala örgüt için savaşan bir kadın, kocasının kendisine ve dokuz çocuğuna bakmadığı için örgüte katıldığını söyledi.

Bir Boko Haram üyesinin eline ayda ne kadar para geçtiğini kestirmek zor ama DEAŞ gibi benzer örgütler aylık 400 ilâ 1300 dolar arasında bir para veriyorlar. Ayrıca ev, araba ve yakıt temin ediyorlar. Yakara'nın amcası da Boko Haram'dan para alan ve örgütün davasını benimsemiş biriydi. Bu sebeple yeğenini örgüte vermişti: "Bir seneden fazla, beni evinde rehine olarak tuttu ve ardından Sambisa ormanında beni hamile bırakan bir Boko Haram üyesiyle evlendirdi."

Kaç Kere Kaçmaya Çalıştım

Sambisa ormanı bir zamanlar geniş bir av hayvanı kaynağıydı. 1970'lerde, Nijerya'nın İngiltere'den bağımsızlığını kazanmasından yaklaşık on sene öncesine kadar ormanda safariler yapılırdı. Aslanlar, leopardlar, filler ve sırtlanlar vardı. Turistler gelirdi. Bazı yakın Afrika ülkelerinden de insanlar gelirdi. Kalan birkaç sömürge valisi de burada safariye çıkardı. Ormana ismini doğudaki Gwoza sınırının yakınlarındaki Sambisa köyü vermişti. Rakımı 1.300 metre olan Gwoza tepeleri Kamerun-Nijerya sınırı boyunca uzanan Mandara Dağları'nın bir parçasıydı.

Mayın tehlikesi olduğu için UNICEF'e ait bir helikopterle Gwoza Tepeleri'ne gittik. Yeşilin her tonuna sahip bu zorlu dağlar Nijerya'nın en güzel safari bölgesiydi. Değeri milyonlarca dolarla ifade ediliyordu ama şu an yeni işgalcileri vardı.

1991’de, Borno eyaleti hükümeti bu alanı Çad Havzası’na dahil etmişti. Fakat 2013’ün Şubat ayında Boko Haram’ın bölgeyi ele geçirmesiyle proje durmuştu. Hayvanlar yavaş yavaş kaybolmuş, konaklama yerleri yıkılmış ve bitki sayısı azalmıştı. Orman boyunca akan Yedseram ve Ngadda nehirleri de sonunda kurumuştu.

Şimdi Boko Haram’ın merkez, Nijerya ordusunun da savaş cephesi olan Sambisa ormanında, Yakura dört sene boyunca yaşamıştı. İkinci hanım olarak görevi temizlik yapmak ve kocasına bakmaktı. Kocasını ne zaman isterse bedenini ona sunmak zorundaydı. Birçok defa kaçma planı yapmıştı ama ormanın büyüklüğü gözünü yıldırıyordu: “Anneme dönmek için yapılabilecek her şeyi yaptım ama kaçmanın bir yolu yoktu.” Yakura’nın kocası bir çatışmada öldürülünce kaçma ihtimali artmıştı. Yaptığı plan soluk kesecek cinstendi.

Boko Haram ve Kadınların İntihar Bombacısı Olarak Kullanılması

Sambisa’dan kaçmak isteyen tek kız Yakura değildi. Hadiza Yinusa da kaçmanın bir yolunu arıyordu. Hadiza 14 yaşındayken bir Boko Haram üyesiyle evlendirilmişti. Yakalanmaları halinde öldürülecekleri ve parçalanmış bedenlerinin akbabalara verileceği kesindi. Ama ölüm göze alınabilir bir riskti.

Örgüt, erkekleri herkesin gözü önünde öldürerek kadınları ve kızları dul ve öksüz bırakıyordu ama canlarını bağışlıyordu. Kızların kaybolduğu haberleri köylerde dilden dile dolaşıyordu. 14 Nisan 2014’de, bir gecede, 200 kız kaçırılınca kadar aslında insanlar bu durumla pek ilgilenmemişlerdi. Terör örgütünün bu hareketi uluslararası yankı uyandırmıştı. Oysa, o güne kadar çok sayıda kız zaten kaçırılmıştı.

Nisan 2014 ile Aralık 2015 arasında Boko Haram kadınları ve kızları intihar bombacısı olarak kullandı. Artık siviller daha çok hedef alınıyordu ve örgütün verdiği zarar iyice artmıştı. Kadınlara ve kızlara, vücutlarına bağladıkları bombalar belli olmasın diye çarşaf giydiriliyordu. Kadın intihar bombacıları kimse şüphelenmeden kalabalığa karışıyor ve kendilerini patlatıyorlardı.

Sambisa ormanındaki rehin kızların intihar bombacısı olduğu düşünülüyor. ABD Askeri Akademisi'nin terörizmle mücadele konusunda yaptığı bir araştırmaya göre Nisan 2011'den Haziran 2017'ye kadar Boko Haram 247 farklı hedefe 434 bombacı göndermişti. 238 kere intihar bombacısı eylemi gerçekleşmişti. Bombacıların en az yüzde 56'sı kadındı. 81 tanesi ise çocuk ya da çocuk sayılabilecek yaşıydı.

Hadiza ve Yakura, kızların üzerine "kocaları" tarafından bomba bağlanmasını seyreliyorlardı. Cennet'te buluşulacağına ilişkin kısa bir vaazdan sonra kızlar kamptan çıkıyorlardı. Uzaktan kontrol edilen robotlar gibi yürüyüp gidiyorlar, kısa süren hayatlarının hatıralarını geride bırakıyorlardı. Gidenler geri dönmüyordu.

Hadiza, Nijerya'nın kuzeyindeki birçok kız gibi fakir ve eğitimsiz bir ailede doğmuştu. Ailesi başlık parası karşılığında kendisini evlendirmişti. Nijerya'daki kızların yüzde 43'ü 18 yaşından önce evlenmekteydi. Yüzde 17'si ise 15 yaşına basmadan gelin oluyorlardı. Çoğu babası yaşındaki adamlarla evleniyordu. Kuzeybatı ve kuzeydoğuda bu durum çok yaygındı. 18 yaşını doldurmamış kızların yüzde 80'i çocuk gelin oluyorlardı.

Anayasal suç olmasına rağmen çocuk evliliği Nijerya'da oldukça yaygın. Üstelik toplum genç bir kızın ömrünün son demlerindeki bir adamla cinsel ilişki yaşamasını, evliliği kutsal kabul ettikleri için garipsemiyorlar. Hem zenginler hem de fakirler aynı şeyi yapıyorlar.

Anneler de çocuklarının bilinçaltına bunun bir gün gerçekleşeceği fikrini yerleştiriyorlar. Daha beş yaşındayken bile yetişkin gibi giydiriyorlar, rujlar sürüyorlar ve gözlerine sürme çekiyorlar.

Bu kültürel saçmalığın bir sebebi de geleneksel ailelerde doğumun önünde hiçbir engel olmaması. Zengin ya da fakir fark etmeksizin, çok eşlilik mevcut. Bakabileceklerinden daha fazla bebek yapıyorlar. Özellikle fakirler için ki Nijerya'nın kuzeyinin çoğu fakir, kız çocuklarını okula göndermek ailenin kısıtlı kaynaklarını israf etmekten başka bir şey değil. Bama köyünde üç karısı ve 22 çocuğu olan bir adamla tanıştım. Ailesine yetecek kadar üretim yapan bir çiftçiydi ama kaliteli bir eğitim sunacak yeterli imkanı yoktu. Boko Haram örgütünü, bence, besleyen durumlardan biri de bu. Neredeyse hiçbiri okuma yazma bilmeyen genç insanlar aşırıcılığa hemen kapılıyorlar. Şunu da eklemek gerekir ki Nijerya okula gitme oranının en düşük olduğu ülke.

Boko Haram olayının bitirilebilmesi için doğum kontrolünün gerekli olduğuna inanıyorum. Okula gitmeyen çocuk sayısının tespit edilmesi ve temel eğitim veren okulların açılması gerekmektedir. Böyle yapılırsa doğum sayısının azaldığı ve okula giden çocuk sayısının arttığı birkaç on sene içinde görülecektir.

Maalesef, yönetimdekilerin bile çocuk gelinlerle evlendiği bir yerde bunlar temenniden başka bir şey değil. 2013'de Nijerya'nın kuzeyinde yer alan Zamfara eyaletinin valisinin 13 yaşında bir kızla evlendiğini yazmıştım. Nijerya federal cumhuriyet senatörü olan Sani Yerima'nın destekçileri ailenin rızasının olduğunu ve durumun İslam hukukuna aykırı olmadığını ileri sürmüşlerdi. Birçok İslam alimi ise bunun böyle olmadığını vurgulamışlardı.

Hadiza, şimdi 21 yaşında ve Boko Haram savaşçısı olan eski kocasından iki çocuğu var. Son yedi senedir hayatındaki her şeyin yanlış

olduğunu söylüyor: “Onu artık sevmiyorum. Bir daha yüzünü bile görmek istemiyorum.” Kısa bir sessizlikten sonra “Boko Haram’ın yaptıkları ahlaki değil. İslam öğretisi bu değil. Masum insanları katletmek doğru değil. Cennet’e gideceklerini iddia ediyorlar ama, hayır, gitmeyecekler,” dedi.

Hadiza ile Yakura’nın dostluğu kaçış planları yaparken perçinlenmiş. Sonunda ölüm olsa bile kendilerini zorla alıkoyanlardan kurtulmaya değerdi. Korktuklarını kimse anlamamalıydı. Üstelik, üzerlerindeki bombaların sonları olacağını da biliyorlardı.

Ölüme gönderilecekleri gün, genç kadınlar gelerek “Cennet’te buluşacağız” gibisinden laflar etmişlerdi. Hadiza ve Yakura, ayrı araçlara bindirildiklerinde farklı yerlere gönderildiklerini anlamışlardı. Dostlukları sayesinde aylarca cesaretlerini toplamak için uğraşmışlardı ve şimdi her şey mahvolmuştu. Birbirlerine hoşça kal bile diyemedi. Araçlar farklı yönlerde doğru hareket etmişti.

Hadiza’nın araçtaki yolculuğu üzerindeki bombalarla 2,5 saat sürmüştü. Görev yeri olan Banki’ye ulaşmak için Masba, Kama, Konduga, Bama ve Dipchari köylerinden geçmişlerdi. Kaçış planı böyle değildi. Sadece birkaç seçenek vardı ve önceki teşebbüsler hep başarısız olmuştu: “Birçok defa kaçmak istedik ama kocalarımız kaçmamız halinde askerlerin bizi yakalayıp öldüreceklerini söylediler. Askerler bizi kesecek ve etimizi yiyeceklerdi.”

Banki’ye ulaştıklarında Hadiza dikkatli bir şekilde arabadan indirildi. Gökyüzü bulutluydu. Kendisini kaçırانların gölgesini bile zor görüyordu. Regl ağrısından ötürü titriyordu. Hatta yapamayacağını söyleyecekti. Cesaretini topladı ve talimatları dinledi. Banki’deki bir camiye gidecek ve namaz sırasında kendisini patlatacaktı. Tek yapması gereken göğsünün üzerindeki düğmeye basmaktı. Her şeyi tam olarak anladığını söyledi.

Teröristler arabaya binerek gitmişler ve kendisini görevini yerine getirmesi için bırakmışlardı. Caminin etrafındaki loş sokaklarda yürüdü. O sırada müezzin ezan okumaya başlamıştı. Hadiza'ya gereken işaret böylece gelmişti, artık Cennet'e giden yoldaydı.

Cennet

Panik. Kaos. İnsanlar her yana kaçıyorlardı. Kadınlar bağıyor ve dua ediyorlardı. Kalabalık gittikçe artıyordu. Ezan susmuştu. Ezan nasıl susabilirdi? Cehennem'de bile olmazdı. Bu Cennet değildi, olmazdı. Bu insanlar da kimdi? Hadiza'nın kafası allak bullak olmuştu.

Sokak kapatılmıştı. Askerler üzerine çullanmıştı. Düğmeyi gevşetmeye çalışıyorlardı. Bombalar patlamamalıydı. Yarı baygın haldeki Hadiza alelacele bir minibüse bindirilip bombadan uzaklaştırılmıştı. Bomba askeriye'nin incelemesi için bir kovanın içine konmuştu.

Hadiza gözlerini açtığı anda askeri hastanedeydi. Doktorlar iyileşmesi için ellerinden geleni yapıyorlardı. İfadesi alındıktan sonra terör örgütünden kurtarılmış binlerce kadın ve çocuğun yaşadığı toplama kampına gönderildi.

Kampta çok sayıda öksüz çocuk vardı. Bazısı sütten bile kesilmemişti. Çocuklarını kaybetmiş anneler vardı. Hadiza gibi başka kızlar da vardı. Burada giyecek ve yiyecek ihtiyaçları karşılanıyordu ama bir gelecek vaad edilmiyordu. Yine de Sambisa ormanında rehine olmaktan çok daha iyiydi. Nijerya ordusunun verilerine göre, 2016'dan beri 30.000 kadın ve çocuk Boko Haram'dan kurtarılmıştı.

Hadiza'nın kampa gönderilmesinin üzerinden dört ay geçti. Artık kendisini özgür hissediyor. Dualarını ve beddualarını dile getirebiliyor. Bazı günler ergenliğin getirdiği acelecilik görülüyor. Arada iki

çocuğu hatırına geliyor ve bir daha onları görüp göremeyeceğini merak ediyor.

Bir Cuma günü, odasının önünden geçen birini gördü. Yemek alanına gidiyordu. Yakura'ya benziyordu. Aklını kaybettiğini sandı. Ya da Allah dualarına cevap vermişti. Yoksa bu Cennet mi, dedi. Çünkü ikisinin de hayatta kalmış olması nerdeyse imkansızdı. Sanki unuttuğu bir şeyi gidip alıyormuşçasına yerinden fırladı.

Omuzları dikti, göğsünde küçük bir şişlik vardı. Hadiza “Yakura?” diye seslendi. Verandaya geçti. İntihar bombacısı olarak gönderildiklerinden beri ilk defa birbirilerini görmüşlerdi. Sarıldılar ve Allah'a şükrettiler. Ağladılar. Hayatlarını mahveden adamlara lanet okudular. Yeniden buluşmaları muhteşem bir şeydi. Kamptakiler iki kıza baktılar ve onlar adına Allah'a şükrettiler.

Yakura'nın görevi Maiduguri'da bir pazar yerine saldırı düzenlemektir. Şehir iç kısımlardaki köylere göre daha iyi korunduğu için askerlere teslim olması daha kolay olmuştu. Hadiza'nınkine göre daha az dramatik bir an yaşamıştı. Yakınlardaki bir askeri hastanede rutin sağlık kontrollerinden geçirildikten sonra üç aylık hamile olduğunu öğrenmişti. Kampa gönderilmeden önce hamile olduğu için ayrı bir yerde tutulmuştu.

Şimdi, iki arkadaş bir maun ağacının gölgesinde oturuyorlardı. Yakura'nın karnı şişmişti. Karnındaki bebek altı aylıktı. Hemen yanındayken oturan Hadiza parmaklarıyla tenini okşuyordu. Her ikisi de yaşıyor olduklarına sevinçlilerdi. Beklentilerini sorduğumda Hadiza, Boko Haram'ın Batılı tarzda eğitime karşı çıkmasının yanlış olduğunu kanıtlamak istediğini söyledi: “Hem İslami hem de Batılı eğitim istiyorum. Kocam beynimi yıkayabildi, çünkü hiçbir şey bilmiyordum.” Artık kimse böyle bir şey yapamazdı.

Aşk ve kıymetli hediyeler uğruna fikrini değiştirip değiştirmeyeceğini anlamak istedim. Bunu sordum çünkü bazı kızların/kadınların kendilerine daha iyi baktıkları gerekçesiyle Boko Haram üyesi olan kocalarına geri döndükleri iddiaları vardı. “O ideolojiyle bir işim olmaz. Bana uçak bile alsa onu asla görmek istemiyorum,” dedi. Cevabı daha fazla soru sormamın önüne geçmişti. Yakura soruma cevap verecek cesareti topladığında doğrudan gözlerime bakarak “en büyük hayalim anneme kavuşmak,” dedi.

Eve Dönüş

İster köle, ister anne, ister eş, isterse teslim olmuş bir terörist olsun Boko Haram ile ilişkililmiş hiç kimse için eve dönüş diye bir şey yok. Hepsi toplumun düşmanı olarak görülüyorlar. Asla affedilmiyorlar.

Bir askeri yetkili Yakura’nın eve dönmesinin kendisi ve doğmamış çocuğu için ölüm demek olduğunu söyledi. Bu durum, kamplarda yaşayan binlerce kız için geçerliydi. Yakınlardaki köylerde Boko Haram ile bağı olan hiç kimse istenmiyordu. Yakılıyorlar, linç ediliyorlar veya tamamen dışlanıyorlardı. Bu yüzden Yakura’nın eve dönmesi güvenli değildi.

Maiduguri’de bir Boko Haram saldırısından sağ kurtulmuş birisiyle görüştüm. Savaşın toplumdaki izlerini görmek için bu yolculuğu yaptım. Otuzlu yaşlarının sonuna yaklaşmış, eşi ve iki çocuğu olan Ebubekir Modu Şerif, kuzeydeki genç erkeklerin aksine düzgün bir iş sahibiydi. Ticaret yapıyormuş. Banki ve Bama’dan aldığı soğan-

ları güneydeki bölgelere satıyormuş. “Aileme ve kendime yetecek param vardı,” dedi.

“Pazarlara gidiyorum, seyahat ediyorum,” dedi ve yürürken kullandığı asasını gösterdi. Aslında her şeyini yitirmişti. Artık göremiyordu. Maiduguri’de, üç sene önce Boko Haram tarafından gasp edilmişti. Başka tüccarlarla birlikte yakınlardaki bir şehirde, bir müşteri ile buluşmaya giderken suratından vurulmuştu. Boko Haram kendilerine pusu kurmuş, herkesi vurmuş ve paralarını almıştı. Bir tek Şerif hayatta kalmıştı.

Bütün parasını terapiye harcamış ve hükümetten hastane masrafları için bir kuruş bile alamamıştı. Tek göz odada karısı ve çocuklarıyla yaşıyordu. Eşi, Hatice çocuklarına yemek yedirirken sanki hiçbir duyguya sahip değilmiş gibiydi. Bunlarla nasıl başa çıktığını ve tevekkül ettiğini sordum. İkinci çocuğu kocası gözlerini kaybettikten sonra doğmuştu. En büyük üzüntüsü Şerif’in oğullarının büyümesini göremeyecek olmasıydı.

Hatice kocasının saldırıdan önceki fotoğraflarına bakarken kötü oluyordu. Oğullarına, özellikle de küçük olana babalarının göremediğini anlatırken ağlıyordu. Şerif ise kendisini zavallı hissetmek istemiyordu. Özel bir programa katılıyordu. Sabun, ayakkabı ve çanta yapmayı öğreniyordu. Yeni becerisi sayesinde yeni bir iş kurabilecek ve ailesine bakabilecekti.

Hükümetin ve sivil toplum kuruluşlarının Boko Haram ile ilişkisi olan kadın ve çocuklara destek olduğu haberleri Şerif’i öfkeliyordu. Hükümetin önceliği kendisi gibi insanlar olmalıydı: “Neden hükümet onlara yardım ediyor? Yardıma ihtiyacı olan benim ama kimse tarafıma bakmıyor. Hayata tutunmaya ve aileme bakmaya çalışıyorum.”

Diğer terör kurbanları da Şerif gibi düşünüyorlardı. Dul ya da evsiz kalmış insanlar sokaklarda dileniyorlardı. Toplumda böyle muhtaç insanların sayısında ciddi bir artış vardı.

Yakura ve Hadiza toplumun kendilerini savaş kurbanı olarak görmediklerini biliyorlardı. Kaderlerini yeniden yazacak bir imkanları olmasını diliyorlardı. Boko Haram teröristleri ile yaşamışlar ve onlardan bebek sahibi olmuşlardı. Çatışmadan döndüklerinde cinsel açıklarını gidermişlerdi. Yemek yapmışlar ve savaşmaları için kuvvet kazanmalarına vesile olmuşlardı. Aslında, bunları isteyerek yapmamışlardı. Biz de mağduru, diyorlardı. Çocuklarının kimliklerinin bilinmesini istemiyorlardı. Gerçek kimlikleri ortaya çıkarsa işleri kontrol edemezlerdi.

Boko Haram insanları kendi toplumlarından kopartalı, kültürel değerleri bozalı ve toplumun çekirdeğini değiştireli 10 sene oldu. Güvensizlik, korku ve öfke günlük hayatın birer parçası haline geldi. Ortalama bir insan bile kendisini zavallı hissedebiliyor. Başta çarşaf giyenler olmak üzere hala binlerce kadın ve kız olağan şüpheli.

Silah indiğinde ya da düşman vurulduğunda terör bitmiyor. Etkileri çok daha uzun sürüyor. Boko Haram örneğinde olduğu gibi terörle savaş çok yönlü. Kadınlar ve çocuklar kaçınılmaz kurban.

GAZİANTEP, TÜRKİYE’NİN GÜNEYDOĞUSU **BİR MUHABİRİN GÖZÜNDEN**

SARA FIRTH

Sara Firth Türkiye'nin güneydoğusundayken

Özgürlük uğruna ölen tüm Suriyelilere. Kaybolanlara. Esed'in zindanlarında yatanlara. Yurtlarından edilenlere. Devrimi yaşatanlara.

Esed'den Kaçış

Hatay'dan geçerek Cilvegözü sınır kapısına ulaşan yolda görülecek pek bir şey yok. Bir tarafta Türkiye'nin pek de gizli olmayan askeri üssü. Uzun bir yol. Sınıra kadar kıvıllı toprak.

Sınırdaki Türkiye'nin Suriye'den izinsiz geçişleri engellemek için diktiği duvarı görüyorsunuz. Suriye tarafında da dağlar var. Sağ tarafta büyük bir otopark. Humuslu Ahmed, güler yüzüyle ufak bir çaycı işletiyor. Her zaman cebinde sigarasız kalanlara ikram etmek için bir paket sigarası var.

Günler burada sessiz geçiyor. Bazı günler ailelerini ziyaret edecek olan Suriyelileri taşıyan otobüsler geliyor. Kısa bir süreliğine bağrışan insanlar, ağlayan bebekler oluyor. Bekleyen aileler bavulları hızlıca yüklüyorlar. Sonra yine sessizlik.

Savaş zamanında bile insanlar ailelerini görmek için sınırı geçiyorlar. Çoğu önce Gaziantep'e gidiyor. Bazıları başarıyor. Suriye'ye ziyaret için giden insanların çoğu birkaç senedir Türkiye'de yaşıyorlar. Okul çağındaki iki çocuk gururlu bir şekilde Türkçe konuşabildiklerini bana gösteriyorlar. Bazıları hüznü ve umutsuzluklarından bahsediyorlar. Bütün dünya görsün diye kayda geçirilen savaşın korkunçluğunu bir kez daha hissediyoruz.

Bir gün, sınırda beklerken bir kadın arabamıza doğru geldi. Ağlıyordu. Oğlunun evraklarını gösterdi. Oğlu sınırın diğer tarafındaydı ve geçişine izin verilmiyordu. Gözyaşları içinde kocasının ve birkaç oğlunun savaşta öldüğünü anlattı. Şimdi Türkiye'de öğretmen olarak çalışıyordu ve oğlunun da yanına gelmesini arzuluyordu. Elimizden bir şey gelmiyordu. Sınırdaki görevlilerle konuşmak işe yaramıyordu. Kadın tekrar gelecek ve yine böyle bir gün geçirecekti.

Yaklaşık üç milyon Suriyeli, bugüne kadar sınırdan geçerek Türkiye'ye geldi ve çoğunun ülkede bulunması yasal değil.

“İnsanı Çıldırta Şeyler”

Fazıla El-Şeyh ve oğullarının yaşadığı yeri fark etmek pek kolay değil, çünkü yolun kenarındaki gayr-ı resmi bir kamptalar. Sadece, ağaçların arasındaki mavi tenteye bakarak burada insanların yaşadığı anlaşılabilir.

Fazıla ile buluştuğumuzda yağmur yağıyordu. Güneş çıkmıştı ama zemin ıslaktı. Çamurlu yer iyice kayganlaşmıştı. Çocuklar ayaklarına büyük gelen ayakkabılarıyla çamura batıyorlardı. Üç yaşlarındaki bir çocuk kendisine birkaç numara büyük bir botla yürümeye çalışıyordu. Birkaç metrede bir çamura düşüyor ve annesi kendisini kaldırıyordu. Diğer çocukların ayaklarında terlik vardı. Bazıları ise yalınayaktı.

Oraya gittiğimiz gün bir sivil yardım kuruluşu çocuklara oyuncak ve ayakkabı dağıtıyordu. Türkiye'nin güneydoğusundaki göç hikayesine yeterince dikkat edilmiyor. Her gün, harika insanlar sivil toplum kuruluşlarına katılarak yardım etmek için buralara geliyorlar.

İHH ve Kızılay'ın büyük depoları var. Suriyelilerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için uğraşıyorlar. Ama Suriye hükümetinin sivilleri bombalamasının önüne geçemiyorlar.

Fazıla İdlibli ve üç senedir Türkiye'de kaçak bir mülteci olarak yaşıyor. "Evimiz yıkıldı. Hiçbir şeyimiz yok, beş kuruş paramız yok. Dağıtılan yemeklerden yiyoruz," dedi. Oğulları, biz konuşurken etrafımızdalar. "Vaziyet gerçekten kötü. Devrimden sonra İdlib'te işler daha da kötüleşti. Çoğu insan buraya geldi. Çok zor. Çocuklarımız okula gidemiyor. Eğitimlerine devam edemiyorlar. Tepemize bomba yağdırdılar. Evimizi yıktılar. Bunlar insanı çıldırtan şeyler. Yüreğim sızlıyor."

Fazıla'nın yanında duran arkadaşı söze girerek "Şartların düzeleceğini umut ediyoruz. İnşallah Suriye'ye, akrabalarımızın yanına dönebiliriz. Maalesef, şimdi herkes başka bir ülkede. Kimi Türkiye'de, kimi Lübnan'da, kimi Suudi Arabistan'da. Herkes bombalardan kaçtı. Savaş uçakları şehrimizi bombalıyor. Herkes kaçtı. Annem ve babam bombardımanda öldü. Ev üzerlerine yıkıldı. Enkazdan cesetlerini çıkardılar," dedi.

Mülakat biterken Fazıla ağlamaya başladı. Bir televizyon muhabiri olarak biliyordum ki kamera önünde birinin ağlaması dikkat çekiciydi. Bu kadar kötü koşullar altındaki biri karşımdayken bunu düşünmek gaddarca, değil mi? Seyirciyseniz sizi ekrana baktıracak olan bu. Tüm dünyanın görmesi için çıplak bir acı. Dikkatinizi çekti mi?

Gözyaşları akarken neden ağladığını sorduk: “Halimize ağlıyorum. Bize olanlara ağlıyorum.” Fazıla’nın çadırında mikrofonu çıkarmak üzereyken yine ağlamaya başladı. Duvar yerine geçen çamurlu tenteye asıldı ve şimdi evi olan çadırı gösteren işaretler yaptı. Başımı salladım. Biliyordum. Hayır, bilmiyordum.

Bunlar Ocak 2018’de olmuştu. O günden bugüne bir şey değişmedi.

Suriye’ye Giden Yol, Başlangıca Dönüş

“Halk rejimin düşmesini istiyor.”

2012’de, bir haber için Şam’ın kenar mahallelerinden birinde arabayla gidiyordum. Kapalı dükkanları çekiyordum. Suriye hükümetinin masum ve silahsız göstericilere saldırdığı, barışçıl gösterilerin yapıldığı zamanlardı. İnsanlar tepki olarak dükkanlarını kapatıyorlardı. Sokakta, kameramızı gören bir adam rejim karşıtı sloganlar atmaya başladı. Bağırıyordu. Suriyeli rehberimiz “çok cesur” dedi. Bu yürekli adamın kim olduğunu hiç öğrenemedik. O zaman, bunun ne kadar cesur bir hareket olduğunu fark edememiştim. Rejimin aleyhine konuşanları nasıl bir ceza bekliyordu?

2018’in başında Refet Şehade ile tanıştım. Halepliydi. Özgür Suriye Ordusu’nun (ÖSO) üyesiydi. Yaralandıktan sonra Türkiye’ye getiril-

mişti. Karısı, çocukları, tavukları ve tatlı köpeğiyle küçük bir evde yaşamakta. Devrimin ilk zamanlarında ÖSO, Suriye ordusundan ayrılan ve rejime karşı savaşmak için eline silah alan Suriyelilerden oluşuyordu. Korku ortamını anlattı: “Protestolar başladığında insanlar baskıcı ve gaddar rejimin değişmesini istiyorlardı. Bir polis memuru bir köyde topladığı insanları dövüyor ve tutukluyordu. Sokaklara, işte bu zulümden ötürü çıktık. Hiçbir şeye tek kelime laf edemezdin. Her zaman susmalıydın. Eğer susmazsan hapse girerdin. Orada başına her şey gelirdi.”

O gün Refet’in evine yardım getirilmişti. Çocuklarına oyuncak verildi. Bir de ısıtıcı getirmişlerdi. Yardım malzemelerini görünce göz yaşlarına boğuldu. Ben uzağa baktım. Suriye’deki savaşa dair haber yaparken yetişkin bir adamın ağladığını ilk defa görmüyordum.

Suriyeli mültecilere yardım dağıtmanın zorluğuna dair daha önce haberler yapmıştım. Meseleye kayıtsız kalan Avrupa ülkeleri Türkiye ve Lübnan gibi çaresiz insanlara yardım eden ülkelere ahkam kesiyorlardı.

Refet “Elhamdülillah, burada Suriyeliler için her şey var. Türk hükümeti sağlık hizmeti sunuyor. Ne olursa olsun, insan sıra hasreti çekiyor,” dedi. Bu insanlar yardıma muhtaç olacakları bir hale düşmek istememişlerdi.

2018’de, şu anki durum hakkında ne düşündüğünü sordum. Bir sürü silahlı örgüt vardı. Amerika, İran ve Türkiye de dahil olmak üzere birçok yabancı ülke Suriye’de askeri operasyon yapıyordu. “Suriye halkı diktatörlerin zulmüne maruz kaldı. Bir suçlu tarafından yönetildik. Beşer Esed bir suçludur. İran, İran ve Lübnan’dan milisler getirdi. Hizbullah ve PKK’yı getirdi. Rus savaş uçaklarını getirdi. Suriye halkının iki seçeneği kaldı; ya ülkeyi terk edecekler ya da ölecekler,” dedi.

Savaşın ilk başından beri gerekli olan şey düzgün bir uluslararası müdahaleydi.

Müdahale

“Umutlarımızı ve hayallerimizi öldürdüler.”

Özgürleştirme diyorlar. Suriye rejimi, Rusya, YPG ve PYD DEAŞ'ın ele geçirdiği toprakları almak için uğraşıyor. DEAŞ artık Suriye'deki bütün topraklarını kaybetti ama Suriyeli sivillerin ödediği maliyet çok büyük oldu.

Türkiye-Suriye sınırında güvenlik endişesiyle ismini vermek istemeyen bir adamla tanıştım. Sınırın Türkiye tarafında bile Suriye hükümetinin eli vardı. O yüzden farklı bir yerde görüştük.

Türkiye'nin güneydoğusunda bir yerde kızı ve karısıyla yaşıyor. Rakka özgürleştirilirken ailesinden 11 kişiyi kaybetmiş. Öldürenler Suriye rejimi değil, ABD'nin başını çektiği uluslararası koalisyonun uçakları. “Ailemin durumu diğer Suriyeliler gibi. Orada kaldılar, çünkü DEAŞ Rakka'yı ve ülkenin çoğunu kontrol ediyordu. Terörle mücadele eden uluslararası güçler sivilleri öldürdüler,” dedi.

“Nasıl oluyor da ABD, DEAŞ ve rejime karşı savaşırken rastgele sivil öldürebiliyor,” diye bize sorarken sesi öfkeliydi. “Rakka'yı ağır silahlılarla taradılar. Sivillere hiçbir uyarı yapmadılar. DEAŞ'tan ötürü insanlar evlerini terk edemediler. Sonunda ne oldu? Siviller öldü, DEAŞ ise kendisine başka bir yer buldu, kendisini yeniledi.”

BM, ABD'nin Rakka operasyonu esnasında sivilleri öldürdüğünü ve

hatta uluslararası hukuku ihlal ettiğini belirtmişti. Türkiye'deki yeni evinde umutsuz gözlerle etrafa bakan bu adam "umutlarımızı ve hayallerimizi öldürdüler," dedi. Genç kızı, ayrılırken hepimize sımsıkı sarıldı.

İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar

Suriye'yi kurtarmak için başta Kofi Annan'ın altı maddelik planı vardı. Şiddeti bitirecek plan buydu. Arap Birliği, ardından da BM gözlem için geldiğinde Suriye'deydim. Fakat başından itibaren az sayıda gücün konuşlanması ve şiddetin kesilmemesi bu çabanın sonuçsuz kalacağını göstermişti. Doğrusunu söylemek gerekirse en başından itibaren siyasi irade yoktu. Ne Suriye rejimi, ne sahadaki savaşçılar ne de dışarıdaki siyasi aktörler barış için irade ortaya koymadılar.

BM misyonu normalde gidilemeyen muhalefet bölgelerine, gazetecilerin gitmesini sağladı. Suriye gizli servisi, Muhaberat her yerdeydi. Şoförümüz her akşam, gün içinde ne yaptığımız konusunda sorgulandığını söyledi.

BM nereye gittiğimizi söylemiyordu. Gazeteciler her sabah otelin önünde toplanıyorlar ve konvoyu bekliyorlardı. Yolculuk sırasında Humus'ta durduk. Oradaki BM gözlemcileri Şam'dan gelen meslektaşlarını karşıladılar. Yıkık şehrin arasında bir süre dolaştık. Küçük bir dükkanın önünde oturan yaşlı bir adama ne hissettiğini sordüğümde "korku" cevabını aldım.

Sonra Hama'ya gittik. Hala BM konvoyundaydık. Konvoyun İdlib'e gideceğini öğrendik. İdlib'te kimse ateşkese riayet etmiyordu. Şofö-

rümüz İdlib'e gidildiğini öğrenince arabadan aşağı inerek oraya gitmeyeceğini söyledi.

Birkaç ay sonra BM Suriye temsilcisi Kofi Annan şu cümleleri sarf ederek görevinden ayrıldı: “Şunu anlamalısınız; bir temsilci olarak barışı en fazla isteyen benim. En büyük endişem Suriye halkının durumu. Suriye hala daha kötü felaketlerden kurtarılabilecek halde. Ama uluslararası topluluğun Suriye halkı için cesaret gösterip önderlik ederek asgari müşterekte buluşması lazım.”

Zaman içinde bağımsız bir BM heyeti artan savaş suçlarını belgelemeye devam etti. Raporlarını okumak bile can sıkıcıydı. Herkesin birbirine işkence ettiğinden ve birbirini öldürdüğünden bahsediyordu. Vahşice. Sürekli. Hiçbir cezaya muhatap olmadan. Ekipte yer alan İsviçreli Carla de Ponte istifa ederken şöyle dedi: “Bir arpa boyu bile yol alamıyoruz.”

“Terör Devleti”

Dünya Suriye'deki savaşın bitip bitmeyeceğinden bahsederken, şu an, yüzbinlerce insan İdlib'ten Türkiye sınırına doğru kaçmakta. Milyonlarcası ise İdlib'te. Kızılay gelenlerin ihtiyaçlarına yetiştirmeye çalışıyor.

Suriye ordusu DEAŞ ve El Kaide bağlantılı Heyet Tahrir-üş Şam (HTŞ) örgütlerini İdlib'e sürdü. Suriye hükümeti soruna geçici bir çözüm yaratmak için İdlib'i bu hale getirdi. Fakat orada siviller ve çocuklar var.

Muhammed ile İdlib sınırında, İHH'nın yönettiği bir kampta tanıştım. Halep kırsalında yer alan Atarip köyünde yaşıyordu. Evi yıkılmıştı. Muhtemelen Rus uçakları bombalamıştı. Çocuklarıyla beraber kaçmıştı. Suriye'nin belli bölgelerinde şiddeti azaltmak için Türkiye, Rusya ve İran arasında imzalanan anlaşmaya göre orası “çatışmasız” bölge olmalıydı. Rejim ise insanları öldürmeye devam ediyordu.

Muhammed “artık hiçbir anlaşmaya güvenmiyoruz,” dedi. Çocukları yanındaydı. Birinin yüzünde yara izi vardı. Bombaların düştüğü günü anlattı: “Sıradan bir gündü. Bir anda uçaklar bomba yağdırmaya başladı. Evimizdeydik. İşte bunun gibi bir odadaydık. O odaya bir şey olmadı. Ama evimizin kalanı yıkıldı. Çocuklara bir şey oldu diye çok korktuk. Ne olduğunu hemen anlamamız mümkün değil. Karım çocukları aldı. Sakinleştirmeye çalıştı. Yüzleri yaralanmıştı, kanıyordu. Dehşet verici bir andı. Tozdan ötürü hiçbir şey göremiyorduk. Çocuklar sürekli ağlıyorlardı.”

Muhammed ve ailesi gibi birçok Suriyeli için HTŞ'nin kontrol ettiği bir bölgede yaşamak büyük bir sorun. İdlib'e en son gittiğimde insanların ya endişeyle silahlarına çok sıkıca sarıldıklarını ya da umursamaz olduklarını gördüm.

“Şu çocukların haline bakın,” diye bir adam öfkeyle bağırdı. Ziyaret ettiğimiz yer biraz önce bombalanmıştı. “Bunlar terörist mi? Hayır, değiller,” dedi.

İki Ateş Arasında Kalmak

Güya İdlib ve Atarip güvenli bölge olacaktı. Hava saldırıları aniden düzenleniyor. Terörist falan yoktu,” dedi Muhammed. “Kalaşnikoflar

bizim mahallemizden uzaklar. Çocuklar var. Pazar, dükkanlar var. Ne silah ne de terörist var. Artık barış konferanslarına güvenmiyoruz. Yeni bir saldırı olursa hiç şaşırmayız,” dedi.

Milyonlarca insanın böyle hikayeleri var. En az 400.000 kişi öldü. Kaldı ki ölenlerin tam sayısını tespit etmek mümkün değil.

Yarım Kalmış Devrim

Bir soru: Bir ülke, yaşanan olaylar aydınlatılmadan ve sorumlular adalet önüne çıkmadan nasıl yeniden inşa edilebilir ve yeni bir gelecek sahibi olabilir? Bu kadar çok kan döken birisi nasıl hala o ülkenin lideri olabilir?

Tekrar tekrar gördük. Humus, Halep, Doğu Guta. Acıyı gördük. Savaş suçlarını belgeledik. Yüz binlerce insanın katledilişini izlerken hepimiz ağlıyoruz. Ama hiçbir şey yapmıyoruz.

Suriye'deki savaşın yakın zamanda bitip bitmeyeceğini sorduğumda, Suriyeli bir arkadaşım şöyle dedi: “Devrim, ruh gibi ölmez, hatta savaş bitse bile. Biz Suriyeliyiz. Biz hayattayız. Devrim ruhu ölmedi.”

MÜLTECİLERİN NESNELEŞTİRİLMESİ:
MANŞET ARARKEN
İNSANLIKTAN ÇIKMAK

TANYA GOUDSOUZIAN

Aşti mülteci kampındaki çocuklar, Kuzey Irak

Mülteci kamplarından haber aktarırken, farkındalık uyandırmak ile savaşın dehşetini hala üzerlerinde taşıyan mültecilere bir sirk gösterisinin cambazları gibi davranmak arasında ince bir çizgi vardır. – TG

2016 yılında Irak'ın kuzeyindeki bir mülteci kampından haber geçerken, tercümanım müsaade istedi ve çadırın dışına çıktı. “Yapamıyorum” dedi gözlerinde yaşlarla. “Annenin yüzündeki acıyı görmüyor musun? Her anlatışında bu olayları tekrar yaşıyor. Ondan bunu bir kez daha yapmasını isteyemem.”

Söz konusu anne, genç yaştaki kızı 2014 yazında DEAŞ tarafından kaçırılmış Kürt bir Yezidi idi. Ailesi iki yıldır kızlarından haber alamıyordu. Küçük oğlu hala şok halindeydi ve kız kardeşi kaçırıldığı günden beri tek bir kelime dahi etmemişti. Kamptaki bir konuşma terapistinin tedavisine devam ediyordu ancak durumundaki ilerleme son derece yavaştı.

Süleymaniye'nin eteklerindeki Aşti mülteci kampında yaşayan yurtlarını kaybetmiş insanların buna benzer birçok hikayesi vardı. Her biri trajik, her biri benzersiz ve yine her birinin hatırası kampın 2,800 ailesini gece gündüz didikliyordu.

43 yaşında dokuz çocuk annesi Kürt bir Yezidi olan Şirin Kasım, son olarak köyü Gerzarek'in alevler içinde yandığını ve çocuklarını toplayıp muhtarın kamyonunun kasasında son sürat dağlara doğru kaçarkenki halini hatırlıyor. Oğlunun karısı, bir Peşmergeydi ve o kadar şanslı değildi. DEAŞ tarafından kaçırılmıştı ve o günden beri ondan haber alınamamıştı.

Bu harabat hikayeleri, duygusal 'insani çıkar' malzemeleriyle savaş haberleri geçen gazeteciler için oldukça mümbitken birinin hikayesi bir başkasının kabusu olabiliyor.

Savaş Muhabirleri için Performans Sanatları

Bir makalenin değerinin aldığı tık ve beğeni ile ölçüldüğü sosyal medya çağında, iyi bir hikaye yakalama telaşındaki savaş muhabirleri çok sıklıkla haberlerine konu olan kişilerin gerçek duygulara sahip gerçek insanlar olduğunu unutuyor. Paçavralara sarılı plastik terlikli gülümseyen mülteci çocuklarıyla verilen gazeteci pozları iyi niyetli olabilir ama bu durum, çocukların nesneleştirilmesiyle sonuçlanmaktadır. Fotoğraf -tıpkı hikaye gibi- tıpkı bir sirkin performans sanatçısı gibi teşhir ettiği mülteciyle alakasını kaybettikçe kaybeder ve muhabirin kendisiyle alakalı bir hale gelir.

Elbette duygusal yoğunluk muhtemelen gayri ihtiyari oluyor. Ancak bu, gazetecinin savaş ve küçük düşürücü bir sefaletin yaşandığı ortamla arasına koyduğu duygusal mesafenin bir sonucudur, aksi tak-

dirde bu gazeteciler objektif haber aktarma yetilerini kaybetmeyle karşı karşıya kalabilirler. Ancak bu ne yazık ki aynı zamanda sık görülen bir hata.

Gazeteci kampa girdiğinde ilk iş yöneticiyle tanışıp ona istenilen röportajların adeta bir alışveriş listesini sunar. “Özellikle zorlu tecrübeler yaşamış bir mülteciyle görüşmek isteriz.” Bir başka deyişle, okuyucuyu ya da izleyiciyi en şoke edici hatıraları aramaktayız. Yönetici de hemen önerecektir “Karısı kaçırılmış eski bir savaşçıyla görüşmek ister misiniz? Oğlunu kaybetmiş bir anne? Yetim kalmış bir çocuk? Gencecik kardeşi kaçırılıp seks kölesi yapılmış ve bu travmanın ardından sessizliğe gömülmüş bir kişi?”

Kamp yönetimi kalpsiz değildir. Genellikle medyanın ilgisinin kamp sakinlerinin zorlu serüvenleri hakkında daha fazla küresel farkındalık uyandıracaklarını ve yardım toplatacaklarını umarlar. Bu, ayrıca spot ışıklarının kendi eforlarına -ve ilgili oldukları sivil toplum kuruluşlarına- odaklanmasını ve kamptaki muhtaçlara yardım ulaştırılmasını da sağlar. Gazetecileri, hemen her gün gördükleri hikayeleri kamuyuna taşıma aracı olarak görürler. Medya ilgisinin bu amaca ne kadar hizmet ettiğini ölçmek oldukça zordur. Ancak yıllar yılı çok sayıda mülteci kampında bulunan ve bu tür hikayeleri bulma konusunda kendini biraz da suçlu hisseden bir gazeteci olarak, çadırı veya kampı terk ettikten sonra mültecilerin hisleri hep bana musallat olmuştur.

2018 yılında Yezidi mülteciler üzerinde yapılan bir araştırma, özellikle ergenlik dönemindeki mültecilerin -ve ülke içinde evlerinden edilmiş kişilerin- depresyona meyyal olduklarını ortaya koymakta ve bunun sebebi olarak da şiddet ve ölüm olaylarına tanıklık etmiş olmalarını göstermektedir. Memleketlerini zorla terk etmelerinin ardından travma sonrası stres bozukluğu ve diğer ruhsal sorunlar

da bu kişilerde teşhis edilmiştir. Zorunlu göç yaşayan çocuklarda, aralarında aşırı çekingenlik ve kaçırılma korkusu gibi davranışsal ve duygusal durum bozuklukları da gözlemlenmiştir. Çocukların çoğu uykuya dalma güçlüğü çekmekteydi ve üçte birinden fazlasında depresif hastalıklar teşhis edildi.

Korkunç hatıralarının anlatılmasının her istenışinde, araştırmacı gazetecilerin inceleyici her sorusunda ve hoşsohbet bir fotoğrafçıya verdikleri her pozda, bu aileler için zorluklardan kurtarılmaya dair sahte bir ümidin yeşermesi riski var. En nihayetinde, hikayeleri sayesinde bir gazetecide kendilerine somut bir yardım ulaştırıp onları o berbat kamptan kurtarma güdüsü oluşabileceğini umamazlar mı?

(Gazetecinin) Sahnesini Hazırlamak

Muhammed El Zaharna, Gazze'de dört yıl boyunca Batılı gazeteciler için mihmandarlık yapmıştı. 2014 savaşıından sonra, muhtaç halde, evsiz kalmış ve derme çatma kamplarda yaşayan ailelerin hikayelerini ve insani felaketi aktarmak isteyen gazeteciler bölgeye üşüştü. El Zaharna, durumun yalın haliyle gazeteciler tarafından yeterince sarsıcı bulunmamasının ve sanatsal bakış açısı eklenme çabalarının kendisini nasıl şoke ettiğini anlattı.

“Gazeteciler çok defasında fotoğraf için sahne ‘kurmamı’ istedi” dedi. “Bir sürü çılgınca şey istediler. ‘Şu çocuğu çatıya çıkar ve topla oynat’ veya ‘Şu kanepeleri dışarı çıkar ve bir çatıları dahi olmadan oturan adamların fotoğraflarını çekelim’ gibi. “Daha sonra, fotoğraflar ABD’nin ve Avrupa’nın meşhur dergilerinde yayınlandığında,

açıklamaları okuyup neler eklediklerini görünce çok şaşırıyorum. Uyduruyorlar.”

El Zaharna devam ediyor “ ‘Bay X, evinin yıkıntılarına bakıyor.’ Aslında o ev onun değil! ‘Çocuklar çatıda oyun oynuyor.’ Sadece siz çıkmalarını istediğiniz için çatıdalar!” ve ekliyor “Her şeylerini kaybetmiş bu insanlar, gazeteciler için yeterince sefil değiller mi ki bir de hikayelerine utanç verici detaylar ekliyorlar. İnanın bana. Ben Gazzeliyim. Kurgu yapmalarına hiç gerek yok. Durum yeterince kötü.”

Nispeten daha rahat bir dünyadan gelen yabancı gazetecilerin birçoğu, bu yerlerinden edinmiş insanların bir dönem hayli normal bir yaşam sürdüğünü hatırlamakta zorlanıyor. Çok uzun olmayan bir zaman öncesinde bu insanların evleri, işleri ve biriktirdikleri paraları vardı. Hala mücadele etmekte oldukları şimdiki durumları, onlar için hiç de normal değil.

El Zaharna’nın dediği gibi “Bu adam, bu anne, bu çocuklar normal insanlardı ve bir anda çadırdaki oturan eşyasız ve ümitsiz insanlara dönüştüler. Gazeteciler bunu anlamıyor ve onlarla görüşmek için bana yalvarıyorlar. Hikayelerini süper markette alışveriş yaparcasına seçiyorlar. ‘Hayır bu anneyi istemiyoruz, iki çocuğuyla kalan adamı istiyoruz, elektriksiz kalmış evi istiyoruz.’ Kimin hikayesi daha trajikse onu daha kıymetli buluyorlar.”

El Zaharna’nın bazen “utançtan” yenilgiyi kabul ettiği ve gazetecinin sorularını tercüme ettiği olaylar olmuş. Bir defasında, bir gazeteci oğlunun nasıl öldürüldüğünü anlatan bir anneden, kamera açısı düzgün olmadığı için, söylediklerini tekrarlamasını talep etmiş.

“Ondan bunu istemeye utandım” dedi. “Savaşta ölen oğlundan bahsediyordu. Üç yaşındaki oğlunun -adı Muttasım idi- savaşta, gözleri

önünde nasıl vurulup öldürüldüğünü anlatıyordu. Gazeteci için o sadece bir çocuktuktu. Anne için, oğluydu, canıydı. Onun yerine ben cevapladım. Tekrarlamayacağını söyledim. İki kamera alsaymış. Asla. Üç yaşındaydı. Işığın kameraya düzgün yansıyor yansımadağı umurumda değildi. Gazeteciye 'Hikayeni aldın, şimdi git' dedim."

El Zaharna, medyaya haber olmanın en talihsiz sonuçlarından birinin, ailelerin gazeteciler tarafından sahte umutlarla beslenmesi olduğunu söylüyor. "Gazeteciler ailelerle görüştüklerinde, güvenlerini kazanmak ve açılmalarını sağlamak için birçok güzel sözler veriyorlar. 'Bunu yayınlayacağız ve bütün dünya sizin çile çektiğinizi görüp size yardım edecek' gibi büyük sözler veriyorlar. Bu çok sık rastladığımız bir durum." El Zaharna, inanmadığını göstererek kafasını sallıyor ve devam ediyor, "Ancak gazeteciler gittikten, haberlerini gönderdikten ve bir diğer konuya geçtikten çok sonra bile bu aileler benimle irtibatta kalıyorlar. Bana gazetecilerin yardım getirip getirmeyeceklerini ve 'bütün dünyanın' hikayelerine ne tepki verdiğini soruyorlar... Kendimi köşeye sıkışmış buluyorum. Onlara ne diyebilirim ki?"

Bunlar, çağımızın muhtemelen muhteşem davasının -dünyanın dört bir yanındaki insani felaketler- haberleştirilmesi hakkında biraz sert bir suçlama gibi görünse, bu medya ilgisinin durması gerektiğini söylediğimiz manasına gelmez. Aksine medya ilgisinin devam etmesi son derece hayatidir. Ancak medya çalışanları para getirecek, optimum düzeyde melodrama sahip hikayeler yazmaya biraz daha az, sahadaki gerçek hikayelere, bazen önde durmasına rağmen görünmeyen ve duyulmayan meselelere biraz daha fazla çaba harcamalıdır.

Şekerci

Yine de sabırsız bir editöre ya da son dakika açlığına kurban edilmeyecek hikayeler var. Genelde aktarılması en iyi olanlar bunlardır; genellikle rutin zorlukları ve mahrumiyetleri konu edinirler. Şekerci, kendi ismini başlıkta ya da dükkanını ödül kazanan bir fotoğrafta asla görmez ama hikayesi aktarılmalıdır.

Musul'daki evinden edilmiş ve 'Şekerci' lakabıyla bilinen 26 yaşındaki Haydar İbrahim'e Aşti kampında rastladım. Kulübesi, kampın geçici okulunun karşısında dar tozlu bir yolun kenarında ve her çeşit parlak renkli, diş kamaştırıcı şekerler, lolipoplar, cipsler, içecekler ve patlamış mısırlarla doluydu.

Her gün, okul bitiminde küçük müşteriler İbrahim'in kulübesinin önünde günlük harçlıkları ne kadarına yeterse o kadarını almak için kuyruk oluşturlardı. Bu bir ticaretti, evet; ama İbrahim'in dediği gibi bu, onun için bir meslekten fazlasıydı. Bu bitmek bilmeyen gülücükler ortaya çıkaran bir toplum hizmeti idi. Belki bir psikoloğun yerini tutmazdı ama kamp çocukları için, içinde bulundukları durumu daha dayanılabilir kılıyordu. "Bu çocuklar gün teneffüste abur cubur için bana gelirler. Hatta bazıları kampın ta diğer ucundan gelirler. Çünkü burada kendilerine iyi davranan ve gülümseyen bir adam olduğunu bilirler" dedi bana. "Bir gülücük için ta buraya kadar" düşünebiliyor musun?"

Orada, 2,800 yurtlarından edilmiş aile içinde 8,000 çocuk yaşıyordu. Ve birçoğu travmaya maruz kalmışlardı, kimileri sessizliğe gömülmüş kimileri sürekli aynı kabusları görüyordu. İbrahim, bu çocuklar tarafından bir 'ağabey' gibi görülüyordu ve tıpkı onlar gibi İbrahim'in de yolculuğu zorlu geçmişti.

Kuzey Irak'taki Aşti mültecı kampı

Kürt-Şebek ağırlıklı bir topluma mensup İbrahim, DEAŞ'ın kendi tarzındaki hilafetini ilan ettiği 2014 yazından kısa süre sonra, Musul yakınlarındaki memleketi Başika'yı terk etmiş. Şebek halkı, Şii İslamı'nın bir biçimi olan Şebekizm'e inanan etnik-dini bir grup. Irak'taki Şebek nüfusu, 130,000 ila 500,000 arasında değişen tahminlerle birlikte tam olarak belli değil.

İbrahim ve kardeşi, bir başka göçmen kampından Aşti kampına geldikten kısa süre sonra tezgahlarını açmışlar. Gülümsemeler ve tatlılara rağmen, o şekerli kulübesinde çile çeken çocukları görüyor. “Konuşmayı seviyorlar, ancak sorunlarını veya duygularını paylaşmıyorlar” diyor. “Gelirler, gülerler ve ailelerinin verebildiği harçlıkla şeker alırlar.” Bazılarının kibar olduğunu bazılarının ise ürünlerini çaldığını söyleyerek “Hırsızlara karşı sertimdir, ama aşırı sert değilim” diyor.

İbrahim'in şeker kulübesi ve çocuklara sunduğu güler yüz, sanat atölyeleri, müzik dersleri gibi bir dizi psiko-sosyal yöntemlerle çocukların travmalarını yenmeyi hedefleyen yerel sivil toplum kuruluşlarının çabalarını tamamlıyor. Kendi ufak tarzıyla bir fark yaratıyor. Hikayesinin ana akım Batı medyasında yer bulamaması veya fotoğraflarının çekilmemesi, 'göçmen gazeteciliği' hakkında, İbrahim'in kendisinden daha çok şey anlatıyor aslında.

Eski Yaslar Zor Ölü

Fakat büyük hikayelerin bile pek anlatılmadığı olur. Savaşla tarumar olmuş ülkelerde siyasi anlaşmalar bir başına etnik ve dini gruplar arasındaki husumetleri gidermez. Savaş alanından kaçan yüzbinlerce göçmenle ilgilenenlerin çoğu için ileride barışçıl bir birlikte yaşam için çözüm süreci kamplarda, insanların arasında başlamalı.

İşin çoğu, mülteci ve yerlerinden edilmiş insanlarla birlikte gelen cemaatler arası acılarla bas etmek zorunda olan geçici yerleşim kampı yönetiminin omuzlarına kalır.

Aşti kampında, söyleyecek çok şeyi olan ama bana ismini vermek istemeyen ihtiyar bir Yezidi'yle tanıştım. Eğilip yerden aldığı taşla kuma çizgiler çizerek DEAŞ savaşçılarının, Sincar yakınlarındaki küçük bir kasaba olan Sunun'a nasıl girdiğini gösterdi. "Dört yönden geldiler" diye gösterdi. "Tankları, tanksavar silahları, her şeyleri vardı. Bizim sahip olduklarımız ise eski silahlardan ibaretti. Bizim gidebileceğimiz tek yol kalmıştı o yol da dağlara çıkıyordu. Tüfeklerimizi, kadınlarımızı ve çocuklarımızı aldık ve kaçtık." Her şeyin Ağustos 2014'te gece yarısı yakın köylerden birinden gelen ve köyün DEAŞ tarafından alındığını söyleyen korkunç bir telefonla başladığını söyledi. Kendisine "İhanete uğradık. Peşmerge hep gitti. Kimse bize yardım etmeyecek, dağlara kaçın" denmiş. Irak ordusunun bölgeyi iki ay evvel terk ettiğini ekledi.

Köyün sakinleri birkaç saat boyunca dağlardaki siperlerinde cephaneleri tükenene kadar savaşmışlar. 50,000 kadar Yezidi Kürt, ABD'nin bölgede hava saldırıları başlayana kadar aylar boyunca Sincar dağlarında mahsur kaldılar. Ağustos ayıydı ve yakıcı bir sıcaktı. 70 kadar çocuğun açlıktan ve susuzluktan öldüğü aktarıldı. Kaçmayı başaramayanlar ya öldürüldü ya da DEAŞ tarafından esir alındı; ki bunların arasında 3,000'de fazla çocuk ve 7,000 kadar kadın vardı.

İhtiyar Yezidi, Anbar, Selahaddin, Sincar, Şengal, Felluce ve Musul'dan gelen Araplar ile Yezidi Kürtler arasında bölünen Aşti kampındaki bir geçici okulda öğretmendi. İki grup arasındaki gerginlikler barış sürecinin uzun ve karmaşık olacağına dair korkuları beraberinde getiriyordu. Korku ve öfkenin varlığının yanı sıra Arap-

lar ile Yezidi Kürtler arasında neredeyse hiç sosyal etkileşim yoktu. Bu kadar yakın ve zorlu yaşam şartları altında, bu anlaşmazlığın ve travmanın kolaylıkla aşılamayacağı açıktı. Yezidi çocuklar diğerlerine göre daha fazla travmatize olmuşlardı ve birbirlerine yakın duruyorlardı. Karışma konusunda daha çekingendiler ve yetişkinlerin çocuklara yönelik davranışları da hiçbir fayda sağlamıyordu.

Bazı Araplar Yezidi Kürtlerle “şeytana tapanlar” diye dalga geçerken, Yezidiler birbirlerine yakın duran, özel, ve dışarıdan gelenlerle etkileşime kapalı duran bir etnik-dini bir grup olarak bilinmektedirler. Kamp yöneticilerinden birine göre, bir noktada, etnik gerginliklerden ötürü Yezidi çocukların tümü okulları bırakmıştı. “Yezidi cemaatinin kanaat önderlerine, liderlerine ve Arap cemaatinin şeyhlerine ulaştık ve onlara bu gibi mevzuları çocukların önünde tartışmamalarını söyledik, birbirlerinde aşağılayıcı biçimlerde bahsetmemelerini istedik, en azından bunu çocukların önünde yapmalarını talep ettik” dedi.

UNICEF bağlantılı KSC (Kurdistan Save the Children), beş farklı kampta “çocuk-dostu” bölgeler ihdas etti. Bunların içinde yerlerinden edilmiş çocuklar için okullar, spor aktiviteleri ve sanat atölyeleri vardı. KSC’nin okullarından birinde öğretmen olan 43 yaşındaki Muhammed El Elvan, Selahaddin’i terk etmek zorunda bırakılmış bir Arap’tı. Ocak 2014’ten beri Aşti kampındaydı.

Onu Aşti’ye getiren kendi tecrübeleri vardı. “DEAŞ şehre girdi ve aniden her şeyle bağlantımız kesildi” diye hatırlıyordu. “Telefonumuz, yakıtımız, yiyeceğimiz yoktu. Bitki köklerini bir araya getirip pişirmiştik aksi takdirde açlıktan ölecektik.” Sonra Şii militanların geldiğini ve DEAŞ’lılarla militanların arasında çatışmalar olduğunu anlattı. Elvan, 13 çocuğu ve karısıyla kaçmayı başaramadan evvel Selahaddin’de 5 ay daha kalmıştı. “DEAŞ’ın Şii militanlarla savaş-

masından ve nüfusun çıkışların kontrol edilemeyeceği kadar fazla olmasından dolayı” bölgeden kaçmanın çok zor olmadığını söyledi.

Elvan, ilk başlarda Yezidilerle Kürtler arasındaki gerilimin çok yüksek olduğunu söyledi. “Başa çıkması zor bir süreçti, ancak çocuklara dost olduğumuzu öğretiyoruz, aynı ülkenin parçaları olduğumuzu öğretiyoruz ve faaliyetler esnasında etkileşime girmelerini zorlamak için onları karıştırmaya uğraşıyoruz.”

43 yaşındaki 9 çocuk annesi Şirin Kasım, kapı komşusunun DEAŞ savaşçılarına katıldığını hatırlıyor. “Komşum Araptı ve bize ihanet edip bize karşı savaşmaya başladılar. Eskiden birlikte kutlamalar ve düğünler yapardık. Ertesi gün gidip DEAŞ ile el sıkıştılar. Artık oraya nasıl dönebilirim? Artık onlara nasıl güvenebilirim?”

Kasım, çocuklarının okula başlamasını istiyor ancak onların sınıf arkadaşlarının Arap olmasından korktuklarını öne sürüyor. Bir Yezidi ihtiyarı araya giriyor “Fakat bizim Araplarla bir sorunumuz yok. Kamptaki bu insanlar bizim bölgemizde yaşamıyorlardı. Bunlar da bizim gibi, Selahaddin, Diyala, Anbar’daki evlerinden kovalandılar. Bize bunları yapan onlar değildi.” Üzücüdür ki bu gibi hikayelerin sayısı çoktu ama gösterecek bir resim ya da dikkat çekecek bir trajedi olmadığı için çok az medya organı bunları yayımlıyor, basıyor ya da internet sitelerinde kullanıyor.

Gazetecinin Çıkmazı

İşte, gazetecinin yüzleştiği çıkmaz bu. Bir meslektaşımın söylediği gibi bu tarz hikayeler de “ya kan akmalı, ya çok güm-güm vuruşmalar ya da mavi gözlü bir Arap resmine sahip olmalı”. Ve bu da hem bir paradoks hem de bir mantık ortaya çıkarıyor.

Paradoks bilginin modern tomurcuklanmasından ötürü. Eskiden birkaç büyük mecmua veya medya organı enformasyon üzerinde bir tekele ve kamuoyunun gözlerine tamamen sahipti. The International Herald Tribune, Le Monde, Reuters ve ajanslar, Biafra'dan Bangladeş'e dek dünyanın trajedilerini temin -ve büyük ölçüde kontrol de- ederlerdi. Bugün, enformasyon tekeli kırıldı ve enformasyonun demokratikleşmesi (bazılarına göreyse anarşisi) yeni norm haline geldi. Önce uydu geldi, sonra kablolu kanallar ve şimdi de cep telefonları. Gazetecinin çıkmazı tam da buradadır. Yerleşik medya (bazılarına göre zamanı geçmiş medya) çoğu zaman teyit edilmemiş ve bir blogda, Facebook'ta veya Twitter'da ortaya çıkan bir haber hikayesiyle nasıl mücadele edebilir? "Eski toprak" gazeteciler kontrol etmek, kaynak yazmak ve kaynaklarını çeşitlendirmek zorunda kalarak oluşturdukları hikayeleriyle nasıl olur da kameralı bir telefona veya WhatsApp'a karşı durabilirler.

Ve bu paradoks aynı zamanda pahalı denizaşırı büroların kapatılmasını, güvenilirliği onaylanmış gazetecilerin sayılarının düşürülmesini ve kağıda basılan düzenli yayınlardan uzaklaşılmasını açıklamaktadır. Abone sayıları ve reklam gelirleri düşüşteyken, küçük de olsa bir kar etme konusundaki rekabetçi baskı, bütçelerin minimuma düşürülmesi anlamına gelmekte. The Washington Post "Demokrasi Karanlıkta Ölür" diyebilir ama bizim için bu soylu ışıkları açık tutabilmek para gerektirir.

Bu ayrıca sadece en büyük, en eşsiz ve en fotojenik hikayelerin üretilmesinin arkasındaki mantığı da açıklamaktadır. Birçoğu istese de gazetecilerin isabetli bir şekilde "hikayenin ilk bölümünü yazma" fırsatları azdır. Çünkü medya kuruluşları en iyi fotoğrafı çekmesi, en iyi hikayeyi bulması ve hitap edilen kitlenin gözlerini (ve cüzdanlarını) açacak en iyi alıntıyı yapması için bastırmaktadır. Gerçek hika-

yeler o kadar da ilgi çekmeyebilir ve geniş kitlelere ulaşmayabilir. Bu sebeple basmakalıp hikayeler, yanlış bilgiler ve binlerce mültecinin yaşadığı ızdırapları genellemeler sık görülür. Daha da kötüsü, zaten insanlığın ayrımcılığa uğramış ve dışlanmış bir kitlesi iyice nesneleştirilmiş olur.

Gazeteciler olarak anlatmamız gereken hikayeler önyargılara ve yardım arayışındaki “geri kalmış” milletler hakkındaki herkesi memnun eden “doğrulara” karşı çıkmaktır. Kısacası, bunlar o kadar da çekici hikayeler değildir. İlk etapta “alakasız” ya da “ilham verici” değil diyeceğimiz insan hikayelerine vakit ayırmak gerekir. Oysa bunlar dramatik anlatıma uygun düşmezler. Gerçek hayatı kayda almak çözüm olabilir.

Sorunları daha iyi anlayarak daha iyi çözümler elde edebiliriz. Profesyonel çevremiz bilginin yaygınlaşması ve demokratikleşmesi ile şekillendiği sürece şiddet olaylarına yoğunlaşmak zorunda kalacağız. Bunlar da basmakalıp anlatıların bir tekrarı olacak ya da siyasi gündeme hizmet edecekler. Gerçek hikayeler anlatılmayacak ve gazetecilik acı çekmeye devam edecek.

MÜLTECİ ÖĞRETMENİM

FRANCIS COLLINGS

Aliye, eşi Muhammed ile

Aliye'nin küçük evinin dışında oturuyorduk. Bilgisayarında fotoğraflara bakıp arkadaşlarımız hakkında dedikodu yapıyorduk. Normal şartlarda, Şam'da bir terasta ezan sesini dinlerken oturuyor olurduk ama bugünlerde Almanya'nın güneyinde sakin bir kasabadayız. Tanıştığımızdan beri Aliye'nin hayatı epey değişmişti.

Bir partide, düğünde ya da Dünya Kupası maçı izlerken çekilmiş fotoğraflarımızda hep gülüyorduk. Arapça kitaplarımızın açık olduğu masalarda oturduğumuz fotoğraflarımız vardı. Hatta külüstür bir otobüsle Palmira'ya gittiğimiz resimler de mevcuttu. Bu gezinin resimlerine daha çok gülmüştük. Ortak arkadaşımız otobüsün üstüne tırmanıp, orada oturmak zorunda kalmıştı. Polis kontrol noktalarına varmadan önce tekrar içeri alıyorduk. O günler, güzel ve masumdu.

“Hatırlıyor musun? Yedi sene olmuş. Raya şimdi İsveç’te. Abid Londra’da yaşıyor. George burada kaldı.” Ortama hüzün hakimdi. Bir buçuk sene Suriye’de misafir olarak kalmıştım. Hatıralarımın biriktiği güzel yerler vardı. Aliye ve kocası Muhammed için ise orası vatanı. Nice badireler atlattıkları yolculuktan sonra şimdi korunaklı bir yere gelmişlerdi. Belki de bir daha asla göremeyecekleri vatanlarına bakıyorlardı.

2009’da Arapça öğrenmek için Şam’a gittim. BBC’deki işimden izin almıştım. Kısa süre önce İspanyolca öğrenmiştim ve Arapçanın daha zorlu ve uzun olacağını biliyordum. O yüzden kendime en az bir sene vermiştim. Yine de karşılaşacağım zorlukların ya da güzelliklerin farkında değildim.

Şam Üniversitesi ile irtibata geçmiştim. Başlangıç dersleri de veriyorlardı. Şam’ın arka sokaklarında bir aile ile birlikte yaşamaya başlayınca üniversitedeki derslerin çok faydalı olmadığını fark ettim. Sınıftakiler daha önce Arapça çalışmışlardı. Benim gibi yeni başlayan birine uygun değildi. Ben de yeni bir çözüm arayışına girdim.

Yine dil öğrenmeye gelen bir arkadaşım özel hoca tutmuştu beni de onunla tanıştırdı. Aliye, kahve içerken, yarım saatte kursta iki haftada öğrendiğim her şeyi anlattı. Dilin temelini göstermişti. Aliye işine aşıktı. Yazmanın güzelliğini gösterdi ve kelimeler karalamam için beni teşvik etti. Sağdan sola yazılan bu yazıyı güzel yazabiliyordum. Dahası, Aliye’yi sevmiştim. Öğretmenimi bulmuştum ama o sırada, gerçek bir dost edindiğimi bilmiyordum.

Her gün erkenden kalkıyor ve bir önceki günün dersini iki saat boyunca tekrar ediyordum. Aliye geliyor, çay yapıyor ve terasın köşesinde sigara içiyordu. Sonra oturuyor ve ders anlatmaya başlıyordu.

Bazen “bugünkü konumuz siyaset,” diyordu ve seslerimizi alçaltarak hükümet, demokrasi ya da diktatörlük diyorduk. İsrail’den bahsederken birbirimize fısıldar gibiydik. Daha ziyade oraya “Disneyland” diyorduk.

Gayet iyi İngilizce konuşuyor olmasına rağmen ben de ona bir saat İngilizce dersi veriyordum. İngilizceyi tek başına öğrenmişti. Arapça kelimeler ve fiillerin ötesinde, Aliye bana hiç tanımadığım bir hayatı ve nazik insanları gösterdi.

Bu süreç adeta bir gezi gibiydi. Genelde Şam’ın eski sokaklarında ders yapıyorduk. Yermük’te düğünlere katılıyorduk. Dil çok zordu ama hayat eğlenceliydi. İkinci senemde işler değişmeye başladı. Savaşa giden yola girilmişti. Ülkenin güneyindeki Dera kentinde duvara hükümet aleyhinde yazılar yazan birkaç çocuğun polis tarafından öldüresiye dövülmesiyle iç savaş başlamıştı.

Sonra polis göstericilere ateş etmeye başladı. Silahsız insanlara ateş eden tüm hükümetler gibi olay “teröristlerin” üzerine yıkılmaya çalışıldı ama ortada ciddi bir gaddarlık vardı. Dera’da yaşananlar öncekilerden daha feciydi. İşlerin bu noktaya varabileceğini hiç tahmin etmedik.

Yaşadığım mahalle gün geçtikçe misafirperverliğini yitiriyordu. Köşe başlarında suratsız adamlar duruyordu. Geçenleri dikkatle inceleyen bu adamların kim olduklarını sorduğumda polis oldukları cevabını aldım.

Şam’da rejim yanlısı gösteriler düzenlenmişti. İnsanlar “Allah, Suriye, Beşer” diye bağırıyorlardı. 1980’lerin İngilteresi’ndeki futbol maçları gibiydi ama burada olanlar tehlikeliydi.

Hiç istemeyerek de olsa Londra'daki işime döndüm. Aliye ile sık sık Skype üzerinden konuşuyorduk. İşler daha da kötüye gidiyordu. Yermük gibi bildiğim mahalleler mahvolmuştu. Bir süre yaşadığım Mesken Berzah'a tanklarla saldırmışlardı. Gün be gün kasabalar ve şehirler, rejim karşıtı gösterilere uygulanan şiddete maruz kalıyorlardı. Her seferinde rejim "teröristleri" suçluyordu. Yıllar önce Esed tarafından hapse atıla siyasi aşırımcılar serbest bırakılmışlardı. Böylece rejim yaptıklarını meşrulaştıracaktı.

Aliye, başta ayrılmak istemiyordu. Suriye memleketiydi. Aslen ülkenin kuzeyindendi ama Şam memleketi olmuştu. "Burada kalacağım. Bunlar bitince her şey harika olacak," diyordu. Ayrılması gerektiğini söylüyor ve işlerin daha da kötüleşeceğini anlatıyordum.

Hayalet ya da gölge anlamına gelen Esed yanlısı Şebbihaların sayısının gittikçe arttığından bahsediyordu. Hükümet yanlısı milisler mahallelere hakimlerdi. Her şey berbat bir hale dönüyordu. Aliye kedilerin bile miyavlamadığını söylemişti. Oysa Şam'ın kedileri insanı sabaha kadar uyutmazlardı.

Aliye, birçokları gibi, sonunda ülkeden çıkmaya karar verdi. Gazeteci olarak önce Beyrut'a gitti, ardından mülteci olarak İstanbul'a. 3.5 milyonu Türkiye'de olan 5.6 milyon mülteciden biriydi artık. Üstelik ülke içinde de 6.6 milyon yer değiştirmişti. Aliye ve Muhammed gibi birçok insan kaçmak için hayatlarını tehlikeye atıyordu. Günümüzün en büyük trajedilerinden biri yaşanıyordu.

İki yıl sonra Almanya'daki evinin dışında otururken bana olup biteni anlattı. Eşi Muhammed ile arkadaşları Tarık bir videoda İzmir'in sokaklarında gülüp eğleniyorlardı. Kendilerini Ege'den geçirerek Avrupa'ya götürecek olan bota doğru gidiyorlardı. Video ilerledikçe ürkünç bir hal alıyordu.

Bu görüntüler bana ve dünyaya yabancı değildi. İnsanlar küçücük botlara sıkışıp denizi geçmeye çalışıyorlardı. Fakat buradakiler benim arkadaşımды. Aliye şöyle dedi: “Aldığın riski düşünmüyorsun. Kaçakçılar ‘botlara’ dediği an dram başladı.” Kaçakçılar kıyıda 150 metre uzaktaki bota kendilerini bindirip karanlığın ortasında yalnız bırakmışlardı. Videoda titrek ışıklar görünüyordu. Bir başka bot yaklaşınca Aliye İngilizce olarak “merhaba, yardıma ihtiyacımız var,” diye bağıyordu. Botta panik vardı.

TRT World için yaptığımız röportajda yolculuğu anlattı: “Sizi, ailemi ve arkadaşlarımı düşünüyordum. Herkes hakkını helal etsin, diydum. Kalbimi arındırmaya çalışıyordum.”

Şans eseri Yunan kurtarma timi tarafından fark edilmiş ve kurtarılmışlardı. Resimlerde, yüzlerindeki sevinç görülüyordu. Sonraki iki hafta kendisinden hiç haber alamamıştık, sadece Avrupa’ya geçtiğini biliyorduk. Tehlikelerden beni haberdar etmemesine kızmıştım ama beni endişelendirmemek için böyle yaptığını biliyordum. Herkesin iyi olduğunu ümit ediyorduk. Ama Suriye’de olanlar artık kimseyi şaşırtmıyordu. Savaştan önce ülkenin sokaklarında işittiğimiz kahkahalar sanki hiç atılmamış gibiydi.

Aliye, Muhammed ve Tarık Atina’ya ulaşmışlardı. Oradan Avrupa’nın güneyine geçmişlerdi. Arnavutluk’tan Kosova’ya giden dağlardan kendilerini geçirmeleri için kaçakçılara para ödemişlerdi. Karşılığın ayı çıkmaması için dua ederek 10 saat yürümüşlerdi. Sırt çantaları artık ağır gelmeye başlamıştı. Kah yürüyerek, kah araç bularak, kah trenlere binerek ve polislerle yakalanmadan ilerlemişlerdi. Hedef Almanya’ydı. Münih’e vardıklarında bitkin düşmüşlerdi.

Kısa süre sonra, onları görmeye gittim. Küçük bir kasabada, mültecilere tahsis edilen bir eve geçmişlerdi. İçerde Arapça konuşuluyor-

du. Eve girmeden önce ayakkabılarını çıkartmalıydın. Mutfaktan Suriye ve Irak yemeklerinin kokuları geliyordu. Almanya'nın kendilerine gösterdiği ilk durak burasıydı.

Kasabanın etrafında gezerken sessizlik dikkatimi çekti. Üç senedir Aliye'yi görmemiştim. Eskiden gördüğümde bana uzaktan "merhaba!" diye bağırان kadındı. Ama çok sevdiğimiz Şam öyle bir yerdi; gürültülü ve hareketli. Oysa Stuttgart'a yakın ve güzel bir nehrin kenarındaki bu kasaba hiç de öyle değildi. Sakin, sessiz ve tamamıyla Almandı. Nasıl uyum sağlayacaklarını merak ettim.

Birkaç ay sonra Aliye ile Muhammed'in düğünleri oldu. Sabaha kadar müzik çaldı ve geleneksel tarzda oynadılar. Tek hareketli zaman bu olmuştu.

Almanya'nın mülteciler için yaptıkları hoşuma gitmişti. Ama aslında başkalarına yardım etmek temel insanlık göreviydi. Üstelik Suriyelilerden daha cömert bir milletle tanışmamıştım. Arkadaşlarım da dahil olmak üzere Almanya birçok insan için bir zamanlar Amerika'nın üstlendiği görevi görmüştü. Nazilerin, toplama kamplarının ve Yahudi soykırımının yaşandığı Almanya'yı şimdi bu insanlar güvenli bir yer olarak görüyorlardı.

Almanya herkesin para kazanabileceği bir sistem oturttu. Orta Doğu'lular tabiatları gereği çalışkan ve yenilikçi insanlar. Bir milyon mülteciye kapıların açılması ileri görüşlülüğün bir neticesi. İngiltere dışında da yaşamış bir İngiliz vatandaşı olarak ülkemin mültecilere karşı takındığı tutum beni utandırıyor. Dünyanın beşinci büyük ekonomisi sadece 100.000 mülteci kabul etti. Oysa Türkiye 3 milyondan fazla insana kapılarını açtı.

Bu konuyu merak eden yabancı arkadaşlara, sadece İngiltere'nin işgal edilme korkusuyla yaşayan bir ada olduğunu hatırlatıyorum. Kara Avrupası'nın aksine sınırları hiç değişmemiş. Göçe ve çok kültürlülüğe rağmen İngiltere'de saklanan bir yabancı düşmanlığı olduğu kanaatindeyim.

Aliye ile Muhammed geldiklerinden beri kendileriyle Frau Walker isimli bir sosyal hizmetler görevlisi ilgileniyor. İki senede üniversiteye girecek derecede Almanca öğrendiler. Ama herkes onlar kadar başarılı değil. Walker zorlukları şöyle anlattı: "Almanya'ya gelen mültecilerin beklentileri çok yüksek ve gerçekçilikten uzak. Birkaç hafta içinde bir daireye geçmek ve iş sahibi olmak istiyorlar. Hemen kendi kültürlerini yaşamaya devam etmek istiyorlar. Ama bu çok zor."

Bunlar her şeylerini geride bırakmak zorunda kalmış olan insanlar. İşlerini, evlerini, ailelerini ve aşına oldukları her şeyi terk ettiler. Yabancı bir ülkeye gelmek, dilini öğrenmek, uyum sağlamak ve başarılı olmak kolay değil. Bir daha savaşların böyle bir şeye sebebiyet vermemesi, hepimizin temennisi. Benim ailem İkinci Dünya Savaşı'nı yaşadı. Dedem Birinci Dünya Savaşı'nda savaştı. Okuldan üç arkadaşıyla birlikte cepheye gitmek için kayıt yaptırdığı günün fotoğrafı var. Aralarında hayatta kalıp evine dönebilen bir tek dedem oldu. Ben Avrupa'nın, savaşmak ya da başka topraklarda mülteci konumuna düşmek zorunda olmayan şanslı nesildenedim. Bunun bir armağan olduğunun farkındayım.

Şimdi dünyanın farklı yerlerine dağılmış olan Suriyeliler ile dostluğum, Aliye gibi insanlarla taşıdığımız pasaport dışında bir farklılığımız olmadığını gösterdi. Doğum yerim beni şanslı kıldı ve bana koruma sağladı. Aliye ise enkaza dönmüş ve 2011'de, Dera'da yaptığı

gibi bugün, hala kendi insanlarını vahşice öldüren bir diktatör tarafından yönetilen bir ülkede doğdu.

Aliye ve Muhammed güvendeler. Mutlular. Son ziyaretimde mangalda yaptıkları kebaplar, en az Suriye'dekiler kadar lezzetliydi. Evlerini ve ailelerini özlüyorlar ama ilk çocukları dünyaya geldi. Savaşın acısını ve yıkımını bilen bir ülke olan Almanya yeni bir başlangıç yapmaları ve bir gelecek sahibi olmaları için onlara bir fırsat verdi. Üstelik kızlarına da iyi bir gelecek vaad ediyor. Suriye'dekinden çok daha emniyette olacaklar.

GÖÇMEN KERVANI:
**ÇETE ZULMÜNDEN KAÇAN
ORTA AMERİKALILAR...**

EDİZ TİYANSAN

1- Zorlu Yolculuk

“Ölüm kalım meselesi olmasa ailemi böyle bir işin içine sokar mıydım?” diye sordu Solomon, kendi kendine sorduğu soruya başını iki yana sallayarak cevap verirken. İki çocuklu, sessizce konuşan ve dindar bir Hristiyan olan Solomon kendisi ve ailesi için önceliğinin “şerefli bir hayat” olduğunu ve Honduras’ta böyle bir hayatın artık mümkün olmadığını söyledi.

Dina, birkaç gündür konakladıkları Meksiko City'deki çocuğuna öksürük şurubu içirirken

2018'in Kasım ayında Meksiko City'de, Amerika'ya yaptığı yolculuğu yarınlaşırken tanışmıştım Solomon ile. Son üç haftadır sınırlardan kaçak geçiyorlardı. Sıcaklığın altında, aç karnına yüzlerce kilometre yürümüşlerdi. Soğuk geceleri sokaklarda geçirmişlerdi. Çok defa hasta olmuşlardı. Amerika'ya iltica etmek isteyen binlerce Orta Amerikalı mülteci gibi kervana katılmışlardı.

Yüzlerce kişiden oluşan konvoylar halinde gidiyorlardı. Böyle daha kolaydı. Aksi takdirde çok tehlikeli olabilirdi. Orta Amerika ülkeleri ve Meksika kendi vatandaşlarının bile güvenliğini sağlayamıyordu.

Geçmişte, aynı güzergah üzerinde birçok kişi ölmüştü. Kimisi soyulmuş, kimi karteller tarafından kaçırılmıştı. Tek başına yola çıkmak bir aile için çok riskliydi.

"Pueblo sin Fronteras" (Sınır Tanımayan İnsanlar) yıllardır benzer kervanlar oluşturan bir sivil toplum kuruluşuydu. Mümkün mertebe kartellerin elinde olan bölgelerden uzak durarak bir güzergah belirliyorlardı ve göçmenlerin sadece gündüz yürümesini sağlıyorlardı.

Bir gün, bir kervanla birlikte Meksika'nın Veracruz kentinden geçerken bir hadise yaşandı. Hepimizi derinden etkilemişti. Yerel bir kartelin silahlı adamları bir lokantaya dalmıştı. Seçimle başa gelmiş yerel bir yönetici meslektaşlarıyla yemek yiyordu. Çete kendileriyle gelmesini istemişti. Adam reddedince, hemen oracıkta öldürmüşlerdi.

Siyasetçilerin ve yetkililerin öldürülmesi de kaçırılması da oldukça olağan. Üstelik hedef her zaman yüksek mevkide bir isim olmak zorunda değil. Uyuşturucu ve silah kaçakçılığı yapan karteller için gariban mülteciler bile bazen para kaynağı olarak görülebilmekte, çünkü kaçırılan kişilerin akrabalarından fidye istiyorlar.

Bazı bölgelerin daha riskli olduğu düşünöldüğü için Meksika polisi mültecilerin geçtiğı güzergaha konuşlanıyor. Hatta bazen kendilerine araçlarıyla refakat da ediyorlar. Cordoba şehrinin dışında bir polis memuruna bir tehdit olup olmadığını sordum. Neden tedbir aldıklarına dair açık bir uyarıda bulundu: “günün her saatinde, her şey olabilir.”

İşte binlerce mülteci böyle bir ruh haliyle kuzeye doğru ilerliyorlardı. Her an bir şey olabilirdi. Dahası yiyecek ve su sorunu da vardı. Her yeni gün hem zihnen hem de fiziken yeni bir mücadele demekti.

Kervandaki mülteciler genelde sayılarına güveniyorlar ve yardımlaşarak zorlukları aşıyorlardı. Soğuk gecelerde birbirlerine sokuluyorlar, gün içinde kısıtlı yiyeceklerini paylaşıyorlardı. Bebekleri ve geride bırakmak istemedikleri işe yarar eşyaları sırayla taşıyorlardı. Umut ettikleri hayata ulaşmalarının önünde engel olabilecek hatıralarını ise unutmaya çalışıyorlardı.

Kalabalık olmaları bazen sorunlara da yol açıyordu. Örneğın bir kişi hasta oldu mu herkes etkileniyordu. Hemen herkes bu şekilde hasta olmuştu.

Seyahati zorlaştıran şey açlık ve hastalıklardı. ABD'ye ulaşıp ulaşamayacakları konusunda ümitsizliğe düşüyorlardı. Yorgunluktan ötürü iyileşmeleri de kolay olmuyordu. Fakat mültecilerin çoğu başka bir alternatif olmadığına ikna olmuşlardı ve bu düşünce yolculuğa devam etmelerini sağlıyordu.

Meksika'daki duraklarında yerel yetkililer veya bölge sakinleri yemek, su ve ilaç ihtiyaçlarını karşılıyorlardı. Diğer zamanlarda, o kadar da şanslı değillerdi. Birçoğu için yatağı aç girmek olağandı. Duş alamamak ya da zeminin üzerinde yatmak da sıradanlaşmıştı. Son

tahlilde, daha iyi bir hayat düşleyen, azimli ve kararlı mülteci kervanı için zorlu koşullar aşılmayacak şeyler değildi.

Mültecilerin en uzun durdukları yerlerden biri Meksika'nın başkenti, Meksiko City idi. Bir haftadan fazla bir süre Meksiko City'nin en büyük spor kompleksi geçici bir mülteci kampına dönüşmüştü. Her birinde en az 100 mültecinin kaldığı çadırlar beysbol, futbol ya da atletizm sahalarına yerleştirilmişlerdi. Bu geçici kampların büyüklüğü Meksika'nın Kuzey Amerika'daki en büyük ülke olduğunu düşündürüyordu.

Yolda uzun günler geçirdikten sonra geçici bir sığınak bulan mültecilerin umutları yeşeriyor ve moralleri düzeliyordu. Çoğu haftalardır ilk defa dinleniyor, duş alıyor, çamaşırlarını yıkıyor ve sıcak yemek yiyordu. Hatta tiyatro bile izlemişlerdi. Gün boyunca, Orta Amerika'nın neresinden gelirse gelsin tüm Latinlerin bildiği şarkılar çalınıyordu.

Adeta bağış yağıyordu. Ülkenin en büyük spor kompleksinin otoparkı sadece yetkililerin araçlarına ve gazetecilere ayrılmış durumdaydı. Kıyafet ve başka yardım malzemesi getiren birçok Meksikalı araçlarını oldukça uzağa bırakıyor ve uzun bir mesafeyi yürüyerek kat ediyorlardı.

Mülteci kervanı Meksika sınırına ulaştığı ilk günden beri tüm haberlerde ilk sıradaydı. TOMA'lar sınıra gelen ilk mülteci grubunu dağıtmıştı ve herkesin belli bir düzen içinde geçmesini sağlamıştı. Bu birkaç gün sürmüştü.

Göçmenlerin Meksika'ya yaklaşmaları birçok yerel televizyon kanalı tarafından yakından takip edilmişti. ABD Başkanı Donald Trump'ın seçim öncesinde gittikçe sertleşen üslubu, mültecilerin sefaletinin

haberlere taşınmasına sebep olmuştu. Kendi seçmeninin bağlılığını artırmak için Trump “işlerinizi elinizden alacak ve kaosa sebep olacaklar,” demişti. Fakat, bu göçten haberi olmayan bazılarının empati kurmasına da vesile olmuştu.

Meksika’da da mültecilere karşı bir duygu karmaşası söz konusuydu. Bir baba ve oğlu başkentteki bağış kutularından birine kullanmış giyecek getirmişlerdi. Baba “yapabildiğimiz kadarıyla yardım etmek istedik,” dedi. Mültecilerin uzun yolculuğunu kolaylaştırmak için komşularıyla birlikte kullanılmayan eşyaları toplamışlardı. “Umarım sınıra ulaşabilirler,” dedi oğlu. Genç yaşına rağmen ülkedeki zorlukların farkında gibiydi. “Peki ya başaramayıp burada kalırlarsa,” dediğimde baba ve oğul birbirlerine bakarak omuz silktiler. Meksika’da zaten çok sayıda mülteci olduğunu ve ülkenin kendi sorunlarıyla mücadele ettiğini söylediler. Meksika’nın mültecilere ev sahipliği yapmasına karşı değillerdi ama ülkenin daha fazla mülteci kaldıramayacağından endişe ediyorlardı. Çünkü ekonomik durum ortalama bir Meksikalı için bile iç açıcı değildi.

Mülteciler de aynı fikirdeydi. Meksika’ya iltica başvurusunda bulunabileceklerini biliyorlardı. Ama ne ekonomik şartlar ne de güvenlik açısından Honduras, Guatemala ya da El Salvador’daki hayatlarından daha iyisine kavuşamayacaklarının da farkındalardı.

Ülkelerindeki karteller Meksika’nın da belli bölgelerinde faallerdi. Asıl amaçları, güvende olacaklarına ve daha iyi ekonomik koşullara ulaşacaklarına inandıkları Amerika’ya varmaktı. Bu zorlu yolculuğa cesaret edebilmelerinin sebebi hayalleriydi.

2- Değer mi?

Bir gazeteci olarak hayatlarını değiştirmek için bu insanların katlandıkları zorlukları bizzat görmek ilginçti. Eğer bir Honduraslı olsaydım ben de aynısını yapar mıydım, diye düşündüm. Ayrıca, durumun ne kadar kötü olduğunu da merak ediyordum.

Doğrusunu söylemek gerekirse düşük gelirli Orta Amerikalıların yaşadıkları zorluklar dünyada pek dile getirilmiyor. Trump'ın daha önce yaptığı gibi bu insanların refah ya da bazılarının tabiri ile “Amerikan Rüyası” arayışında olan ekonomik göçmenler olduğunu söylemek kolaydır.

Oysa meselenin aslına bakıldığında “güvenlik” sorununun göçün temel sebepleri arasında yer aldığı görülmekte. Birçok insanın kamerasına konuşmamasının da sebebi bu. Çünkü, geri dönmeye mecbur kalırlarsa ve bölgelerini ele geçirmiş kartellerin insafına kalmış bir hayat yaşamaya devam ederlerse başları belaya girebilir.

Konuştuğum birçok genç göç etmelerinin asıl sebebinin çete şiddetinden kaçmak olduğunu söyledi. Henüz 18 yaşına girmiş olan Fernando Honduras'taki ailesine ve arkadaşlarına bile söylemeden ülkeden kaçmıştı. Fernando'nun çok fazla seçeneği yoktu. Ya kalıp çetelere katılacaktı ya da kaçacaktı. Kamerası kapattığımızda birçok gencin kartellere katılmaya zorlandığını yoksa tehdit edildiklerini söyledi.

Bir başka Honduraslı Marvin'in de hikayesi farklı değildi. 20'li yaşlarındaki genç “hayatım bir gece mahvoldu,” dedi. Birkaç hafta önce başına gelen olayı anlatırken hala öfkesi tazeydi. Genç bir Honduraslı olarak Marvin işi olduğu için kendisini şanslı sayıyordu. Bū-

yük bir özel firmada güvenlik görevlisi olarak çalışmak kendisini karteller için ideal bir hedef haline getirmişti. Bir gece çete üyeleri kendisini evine kadar takip etmiş, içeri girmiş ve ailesinin önünde silah doğrultarak tehdit etmişti: “Ya bizimle iş birliği yaparsın ya da ailene veda edersin.”

Marvin, Honduras standartlarında fena sayılmayacak bir maaşı olan işini bırakmak istemiyordu ama suça karışmak da istemiyordu. Ama ailesinin tehdit edildiğini görmek, kendisine kaçmak dışında bir seçenek bırakmamıştı. Hangi kartelin tehdit ettiğini söylemedi: “benim için hiçbir yer güvenli değil, her yerdeler,” dedi.

Birçok Orta Amerika ülkesinde hükümet ve güvenlik güçleri hakkında yolsuzluk iddiaları var. Bir çeteyle başı belaya giren bir kişinin polise giderek yardım istemesi absürt bir durum olarak görülmekte. Güvenlik güçlerine neredeyse güven hiç yok. İnsanlar güvenlik güçlerinin sadece rüşvet aldıklarını ve hatta bazen çetelerle iş birliği yaptıklarını düşünüyorlar. Geçmişte yaşanan birçok olay belli bölgelerin tamamen kartellere bırakıldığını kanıtlar nitelikte. Artan işsizlik ve kötüleşen ekonomik koşullar altında düşük gelirli kimse-lerin suça karışması çok kolay. Karteller en azından ailelerine bakacak kadar para vermekteler. Ama uyuşturucu ve silah kaçakçılığı her zaman kolay yolda para getirmiyor. Farklı kartellerin adamları, kendi bölgelerini korumak için kendi aralarında ya da polisle sürekli olarak çatışıyorlar.

Fernando böyle bir hayat istemeyen çok sayıdaki gençten sadece bir tanesi. Fakat başka bir alternatifi de yok. Aynı kapiya çıkan iki seçenek arasında kaldığını söyledi: bir kartel için çalışırken ya da bir kartelden kaçarken ölmek.

Solomon çocuklarının benzer bir kadere sahip olmasını istemiyordu. Dışarıda çıkıp oynamalarına izin veremiyordu, çünkü sık sık çatışma çıkıyordu. Güvensiz bir çevrede ve güvencesiz bir gelecekle çocuklarının büyümesine razı değildi. Küçük bir bakkal işleten Solomon sürekli olarak tehditlere maruz kalıyordu. Çete üyeleri sürekli olarak kendisinden koruma parası istiyorlardı. Hatta bazıları bunu “vergi” olarak görüyordu. Zayıflıktan ya da yolsuzluktan kaynaklı olarak etkili bir polis denetimi olmadığı için güç boşluğu vardı. Solomon’un istenen parayı ödemekten başka seçeneği yoktu. Böylece başı belaya girmiyordu ama hayat daha da zorlaşıyordu. Çete üyeleri daha sık gelmeye ve daha fazla para istemeye başlamışlardı. Her seferinde kendisini ve ailesini tehdit ediyorlardı.

Solomon artık para kazanamadığını görmüştü. Yaptığı iş artık gelir getirmiyordu. Sadece kartellere hizmet etmek için çalışmış oluyordu. İtaat etmemesinin bedeli kendisinin, daha da kötüsü ailesinin öldürülmesi olabiliyordu ki buna benzer vakalar az değildi.

Kaçmaktan başka çaresi yoktu. Asla geri gelmeyecekti. Kartellerin ağırları diğer bölgelere de yayılmıştı. Dolayısıyla başka bir yere yerleşmeyi göze alamazdı. Kervana katılıp Amerika’ya gitmek en iyi seçenektir.

Solomon, Marvin ve Fernando dışında benzer hikayeye sahip birçok kişi var. Kervandaki diğer kişilerin anlattıkları da benzer hikayeler. Dediklerine göre binlerce aile her gün eziyet çekiyorlar ve korku içinde yaşıyorlar.

Birçok insan hakları avukatı buradan hareketle göçmenler için iltica başvurusu yapıyor. Bu insanların çoğunun ülkelerine geri dönemediklerini ve uluslararası hukuka göre koruma altına alınmaları gerektiğini söylüyorlar.

Kervandaki herkesin mülteci statüsünü elde edeceğinin garantisi yok. Aslında birçok kişi mülteci statüsü almak için orada değil. Mülteci olarak kabul edilmek için herkes ayrı ayrı değerlendiriliyor ve herkes başka koşulları ileri sürerek başvurabilir.

Kervanda Afrikalı mültecilerin de olduğu haberini aldığımızda şaşırmiştık. Bu durum kervandakilerin çoğunun ortak sıkıntılarını geçersizmiş gibi göstermek için mülteci karşıtı propagandalarda hemen kullanılmaya başlandı. Orada haftalar geçirdim ama Orta Amerikalı olmayan hiçbir göçmenle karşılaşmadım. En fazla Honduraslı vardı. Daha sonra Guatemalalılar ve El Salvadorlular geliyordu. Çok az sayıda Nikaragualılar ile kervana yolculuğun sonunda katılan Meksikalılar da vardı.

Yaptığım onlarca mülakata dayanarak bu mültecilerin çoğunun iltica etmeyi hakkettiklerini söyleyebilirim. Fakat çok azı mülteci statüsü elde edebildi.

Dina iki çocuğu olan bir anne. Meksiko City'nin en kalabalık çadırlarından birinde tanıştım. O kadar kalabalıktı ki çadıra ancak dar bir yoldan gidilebiliyordu. Dina'nın yanında iki anne olan kadın daha vardı. Yolda tanışmışlar ve birbirlerinden ayrılmamaya karar vermişlerdi. Kadınların hepsi yorgundu. Çocukları birçok defa hasta olmuştu. Ama hiçbir sorumu cevapsız bırakmadılar. Başta kamera da görünmek istemediler ama Dina sonunda cesaretini toplayarak kabul etti. Dina, kocasından boşandıktan sonra ailesi tarafından tamamen tecrit edilmişti. Sokaklarda hamur işi yemekler satıyordu ama kazandığı para iki çocuğunu doyurmaya yetmiyordu. Kirayı ödeyemediği için evden atılmıştı. Geceleri köprü altında yatıyordu. Gidecek hiçbir yeri olmadığını söylerken göz yaşlarına boğuldu. Kamerayı kapattığımızda birkaç detay daha verdi. Kocas ve kocasının

ailesinin kendisini nasıl tehdit ve istismar ettiklerini anlattı. Dina aynı zamanda aile içi şiddetten de kaçıyordu.

Bu mülakat bir kez daha göstermişti ki mültecilerin her şeyi geride bırakarak meçhule doğru yola çıkmalarının çok daha derin sebepleri vardı. Üstelik bunlardan bazıları bir gazeteciye anlatılmayacak kadar şahsi ve duygusal olabilirdi.

Birçok insan kameraya konuşmaktan korkuyordu. Yerlerinin tespit edilmesi ve geride kalanlara zarar verilmesi ihtimali bu korkunun temeliydi.

Solomon, Fernando, Mavrin ve Dina'nın hikayeleri birbirlerinden oldukça farklı. Ama ortak bir noktaları vardı: güvenlik kaygısı. Yolculuk ne kadar zor olursa olsun içinde bulundukları şartlar, onları bu çileye degeceğine ikna etmişti.

3- Arabulucu Olarak Meksika

Kervanın ABD sınırına doğru yavaş ama kararlı bir biçimde ilerlemesi Beyaz Saray tarafından acil ulusal tehdit olarak görüldü. Başkanlık kampanyası sırasında Meksikalı mültecilere hakaret eden Trump Orta Amerikalı mültecileri hedef tahtasına oturttu.

Aslında Trump Meksikalı mevkidaşı Enrique Peña Nieto'yu arayarak mültecileri durdurmasını istemişti. Bunun üzerine Meksika çalışmalarına başlamıştı. Görevdeki son ayında olan Nieto “göçmenlerin geçici bir kart alabileceğini ve çalışma iznine sahip olabileceğini” duyurmuştu. Hatta “sağlık hizmetlerinden yararlanabilecek ve çocuklarını okula gönderebileceklerdi.”

Kalanı bilinmezliklere yolculuğa devam etmek yerine birçok mülteci Meksika'da kalıp yeni bir hayat kurmayı tercih edebiliyordu. Meksika psikolojik yardım bile teklif ediyordu. Yerel bir STK kurduğu çadırda mültecilere psikiyatri hizmeti sunuyordu. Marlen burada gönüllü çalışan Meksikalılardan biriydi. Kendisine danışan mültecilerin büyük kısmının büyük stres ve kaygı altında olduklarını ve kalmakla gitmek arasında bir türlü karar veremediklerini söyledi.

Bu çadırın hemen yanında Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM), UNHCR'in, Meksika Göç İdaresi'nin ve diğer STK'ların hukuki danışmanlık verdikleri çadırlarının olması ironik ve sembolik olarak önemliydi. Göçmenler bir çadırdan çıkıp diğerinde kuyruğa giriyorlardı. En doğru tercihi yapmak için birbirleriyle konuşuyorlardı. Haftalar süren yolculuk hepsini çok yormuştu. En az geldikleri kadar yol gideceklerdi. Bazıları kalma seçeneğini düşünmeye başlamıştı.

Christian ve arkadaşları, gönüllü olmaları halinde göçmenlere ülkelerine dönmeleri için yardım yapan IOM çadırının içinde bazı kağıtlar imzalıyorlardı. Bazıları çocuk sayılabilecek yaşıyordu. Bir kervanın kendi köylerinden geçeceğini öğrenmişlerdi. Her zaman neşeli ve şakacı olan Christian "yolculuğun bu kadar uzun süreceğini tahmin etmiyorduk," dedi. Paraları bitmiş, hasta olmuşlar ve günlerce aç kalmışlardı. Şimdi geri dönme fırsatı vardı. Belki gelecek sefere daha düzgün bir plan yapabileceklerini söyledi. IOM'un oradaki temsilcisi Christian Gascon ile tanıştığımda geri dönmek isteyen yaklaşık 100 kişi olduğunu söyledi. Kervanda 5 bin kişi olduğu düşünülürse bu sayı oldukça azdı.

Bu esnada Honduras hükümeti barınma, eğitim ve küçük işletmelere yatırım teşviki olması için 27 milyon dolarlık bir bütçe ayrıldığını ilan etti. Dönmek isteyenlere teşvik verilecekti. Bundan çok az

kişinin haberi olmuştu. Üstelik hükümete güven çok azdı. Güvenlik sebebiyle kaçmış olan insanlar için bu ilanın pek bir anlamı yoktu.

Bir başka küçük göçmen grubu da Meksika'nın çağrısına kulak vermişti. Meksika'da akrabası olanlar ya da orada kendilerini daha güvende hissedenlerdi bunlar. Bazıları da Meksika'da geçirdikleri birkaç hafta boyunca gördükleri ilgiden ve gelen yardımlardan etkilenmişlerdi.

Bununla birlikte göçmenlerin çoğu Meksika'daki imkanların geçici olduğunun farkındaydı. Kervan hareket edip medyada gündemden düştükten sonra Meksika'daki Orta Amerikalı göçmen topluluğunun bir parçası haline geleceklerdi. Yüzbinlerce göçmen Meksika'da hayatta kalmaya çalışıyordu. Çoğu için Meksika'nın vaatleri olumluydu ama ancak B planı olabilirdi.

Göçmenlerin asıl istediği Meksika hükümetinin Amerikan sınırına ulaşmalarını sağlamasıydı. Hükümetin bu talebe bir cevap verip vermediğini öğrenmek için STK'lara gidiyorlardı. Hükümet ise buna yanaşmıyordu. Sonunda özel bir şirket otobüs yolculuğuna sponsor olmaya karar verdi. Birçok Meksikalı da yolda göçmenlere yardım etti. Tırlar ve başka araçlarla sınıra taşıdılar.

4- ABD Sınırı – Kabusun Bitişi mi Başlangıcı mı?

Amaç Amerikan sınırına varmaktı. Birçok göçmen oraya varınca zafer ilan edecekti. Aslında birçok örnek göstermişti ki sınıra varmak kabusun başlangıcıydı. Bazı durumlarda, koşullar yolculuktakilerden daha zordu.

Kervanın sınıra ulaşmasından birkaç hafta önce Trump göçmenlerin ABD'ye girmesine izin vermeyeceğini söylemişti. Sınıra 6 bin asker yerleştirmekle kalmayıp iltica düzenlemesini de değiştirmişti. Sadece resmi kapılardan geçenler iltica başvurusunda bulunabilecekti. Oysa bu başka kanunlara aykırıydı.

Trump'ın bu kararı 2018'de başka bir kervanla ilgili yaptığım haberi hatırlattı. Tijuana sınır kapısında toplanan yüzlerce mülteci sokaklarda perişan halde yatıyorlardı. Bir "Pueblo sin Fronteras" yetkilisi göçmenlere eşlik ediyordu. Sınırdan geri geldiğinde o gün daha fazla göçmen alınmayacağını duyurdu ve öfkeyle bağırды: "ABD sınırı kontrolü Amerika'nın en büyük kolluk kuvvetlerinden biri. Sınır dışı etmeye geldi mi günde bin kişiyi gönderebiliyorlar. Ama iş, iltica başvurusu almak oldu mu kapasitelerinin yetersiz olduğundan bahsediyorlar!"

Sonrasında, birçok insan sınırdan bir şekilde geçmeye başladı. Buldukları boşluklardan içeri giriyorlar ve iltica başvurusunu sonra yapıyorlardı. Ama, artık Trump'ın yeni düzenlemesi sayesinde "gayrı resmi yollarla" girdikleri gerekçesiyle, iltica için geçerli sebepleri olsa bile sınır dışı edilebiliyorlardı. Hukukçulara göre bu uygulama uluslararası hukuka aykırıydı.

Eski başsavcı Jeff Session'ın 2018'in Nisan ayında yürürlüğe giren politikası hem ABD'de hem de dünyada öfkeye sebep oldu. "Sıfır tolerans politikası" denilen bu uygulamaya göre ülkeye yasal olmayan yollardan giren yetişkin bireyler cezai işlem görecekti, bu esnada da çocukları kendilerinden alınacaktı.

Guinac ailesiyle tanıştığımda birlikte oldukları son anları yaşıyorlardı. Maria ve kocası sevinçli bir şekilde üç çocuklarıyla beraber köprüyü geçerek ABD'ye iltica başvurusunda bulunacaklardı. Babayı

aileden hemen ayırmışlar ve birkaç gün içinde Meksika'ya geri göndermişlerdi. Ailenin diğer üyeleriyle, ancak birkaç ay sonra irtibata geçebildik. Aylar boyunca anne ve üç çocuğu farklı eyaletlerdeki farklı kamplarda tutulmuşlardı. Temyiz Mahkemesi'nin tartışmalı yasayı iptal edip aile birleşimi için bir tarih koymasıyla Maria, New York'ta çocuklarına kavuştu. Mahkemeye çıkmak için beklerken Los Angeles'taki bir akrabasının evinde kendisiyle röportaj yaptık.

Ayak bileğine takılmış olan takip cihazından ötürü yorgun ve utanmış görünüyordu. Çocuklarından ayrı kaldığı üç aydan bahsederken göz yaşlarını tutamadı: "hayatımın en berbat zamanıydı. Onlara, sizi bırakan ben değilim, kanunlar böyle ve çok sertler dedim. Onların yanında güçlü olamadım. Çok acı vericiydi." Çocukları konuşmuyordu. Sınırdaki gördüğüm zamana göre daha solgun gibilerdi. Beş yaşındaki çocuğu hala gece yarılarda kabuslar görerek uyanıyordu. Maria'ya göre bu durum çocuğun geçirdiği travmanın etkileriydi.

Hala Meksika'da olan eşiyle yaptığımız röportajı gösterdik. Çocuklardan biri "baba" diye haykırdı. Sınır kapısında ayrıldıklarından beri ilk kez görmüştü babasını. Hayatları hala belirsizlikle dolu. Maria Amerika'da mülteci statüsü alabilmek için mahkemeden çıkacak kararı bekliyor. Bunların olacağını bilse bu yolculuğa çıkıp çıkmayacağını sordum. Yere baktı. Sessiz kaldı. Çete şiddetinin ailesinin ayrılmasından daha mı kötü olduğuna karar vermek için çok yorgundu.

Sınırı geçen göçmenlerin çoğu sınır dışı edildiler. Fernando gibi birkaç kişi durumu fark etti ve sınırı yasal olmayan yollardan geçerek ABD'de kaçak kaldı. İltica başvurusu için kuvvetli delilleri olduğuna inansalar da hiçbir şekilde emniyette olmadıkları ülkelere geri gönderilme riskini göze alamazlardı.

CEHENNEMDE MUHABİRLİK:
GAZETECİLİK ÇAĞINDA TRAVMA

ALI MUSTAFA

Ali Mustafa Ramallah'taki protestoların haberini yaparken

Türkiye’de Terör Saldırılarının Haberini Yapmak

2015 senesinin Ekim ayıydı. Hava ılıktı. Bir ikindi vakti, iki intihar bombacısı Ankara Garı’nın hemen dışında kendilerini patlattılar. Yüzden fazla insan hayatını kaybetti. Ölenler Türkiye’de terör saldırılarının durması için çağrı yapmak amacıyla orada toplanmış eylemcilerdi.

Ankara'daki saldırının failinin DEAŞ olduğu düşünülüyordu. Orta Doğu'daki DEAŞ saldırılarında binlerce insan ölmüştü. Türkiye de bir istisna değildi. Ama yerel ve küresel hedeflerine ulaşmak için terör saldırısı düzenleyen tek örgüt DEAŞ değildi. ABD'nin de terör listesinde olan PKK gibi örgütler de Türkiye ve Suriye'de sivilleri hedef alıyorlardı.

Ankara'da barışçıl göstericilere düzenlenen saldırıdan birkaç saat sonra yaralananların ve ölenlerin taşındığı bir hastaneye gittim. 24 yaşındaki kızının ölümüne ağlayan bir kadınla tanıştım. "Çok dik kafalıydı. Sözümü dinlemezdi," dedi Meryem. Göz yaşları içinde kızı Fatma'ya, o gün eyleme gitmemesi için nasıl yalvardığını anlattı. "Gitme dedim ama dinletemedim."

O hafta sonu sevgili dostum David Klatell'in sözlerini hatırladım. Columbia Üniversitesi Gazetecilik Okulu'ndaki tezimi bitirmeye çalışırken "zulme maruz kalmış ve dışlanmış insanların hikayelerini anlat. Acı çeken insanlara odaklan. Şiddet tehdidi ve onun bir neticesi olan adaletsizlik genelde şiddetin kendisinden daha kötüdür," demişti.

Gazetecilik maceram 2004'de, Afganistan'da başladı. Saint Louis Üniversitesi'ndeki tezim için dört aylığına St. Louis Post-Dispatch için çalışan gazetecilere yardım etmek üzere Afganistan'a gitmiştim. Konu Taliban saldırılarıydı. 11 sene sonra Doğu'nun ve Batı'nın kesiştiği yerde, çok daha gerçek bir tehdidin haberini yapıyordum.

Ankara'daki hastanede duygular çok yoğundu. Devlet kanalının İngilizce yayın organı olan TRT World için çalışıyor olmam durumu daha da zorlaştırıyordu. Ölenlerden bazılarının akrabaları göstericileri yeterince koruyamadığı için hükümeti suçluyorlardı.

DEAŞ ve PKK gibi örgütlere karşı verilen savaş, Orta Doğu'daki birçok aktör için oldukça karmaşık bir durumdur. PKK örneğine baktarsak ABD'nin bu örgütü terör listesine aldığını ama bir yandan da Suriye kolu olan YPG'ye DEAŞ ile savaşması için yardım sağladığını görürüz.

Bölgeye beş sene önce geldim. Bu kaosu içinde haber yaparken Orta Doğu'ya olan bakışım değişti. Türkiye'den önce Katar'daydım. Al Jazeera İngilizce'de Suriye, Irak ve Yemen üzerine haberler yapıyordum. Tüm dünyanın ilgilendiği meseleleri yakından takip ettiğim için görevim değerliydi. Bu olaylar, stratejik aktörlerin, devletlerin ve devlet dışı örgütlerin doğasını ve değişen rollerini belirliyordu.

DEAŞ ve PKK anahtar bir bölgeyi yeniden şekillendiriyorlardı. Üstelik bunun hem Avrupa ve Orta Doğu hem de Rusya ve ABD üzerinde etkileri oluyordu. Dünyanın değişimi hissetmesi ilk olarak milyonlarca mültecinin önce Türkiye'ye, ardından Avrupa'ya gitmesiyle oldu. Mayıs 2016'da Idomeni mülteci kampına gittim. O sırada kamp, binlerce mülteciden "temizleniyordu."

Makedonya Yunanistan ile Idomeni tren yolu üzerindeki sınırını kapattıktan sonra Yunan yetkililerin gelmeye devam eden çok sayıdaki mültecinin ihtiyaçlarını karşılamak için çok az vakti vardı. Idomeni'de 12.000 mülteci vardı. Yer o kadar dardı ki tren yolunu kapatmaya başlamışlardı. Kamyonların üstündeki çadırlar Üsküp'ün sınırları kapatma kararına karşı bir gösteri sembolü olmuştu. Oysa binlerce mülteci o sınır kapısından geçerek Avusturya ve Almanya'ya gitmişlerdi. Farklı dilleri konuşan ve etnik kökenlere sahip mülteciler arasında kavgalar çıkınca, Atina yönetimi güven-

lik gerekçelerini ileri sürerek mültecileri “zor kullanarak çıkarma” kararı aldı.

22 yaşındaki Halepli mülteci Halil Neccar “Sadece Allah bize yardım edebilir,” dedi. Idomeni’deki kampta kısa bir süre kalmış ve Yunan yetkililer tarafından Cherso’daki mülteci merkezine gönderilmişti. Suriye rejiminin varil bombalarından kaçan bir Kürt olan Neccar, Avrupa’ya doğru yola çıkmadan önce Mardin’de çalışmıştı. Bu açık tenli Suriyeli Ocak, 2016’da İzmir’e gitmiş, oradan da Yunanistan’ın Kos adasına geçmişti. Birkaç hafta süren yolculuk sonunda Yunanistan’ın kuzeyine ulaşmıştı ama yolculuğu burada bir anda bitmişti. “Makedonya sınırları kapatmadan önce Almanya’ya gitmek üzereydim,” dedi. “Suriye’de tepemizde bir çatı, etrafımızda duvar vardı. Burada bir çaputun altında yılanlar ve farelerle uyuyorum. Burada yapacağımız bir şey yok. Yola devam etmek istiyoruz,” dedi. Ama Avrupa’nın mülteci politikası ve Avrupa Birliği’nin insani idealleri üzerinde mutabakata varamaması sebebiyle Neccar gibi binlercesi Yunanistan’da sıkışıp kalmıştı. Dışarıdan gelenler bu ideallere tehdit oluşturuyorlardı. Örneğin Almanya’da mülteci meselesi yüzünden aşırı sağ yükselişe geçmişti.

Yobazlığın ve Yabancı Düşmanlığının Yükselişi

Nazi yanlısı oldukları düşünülen Almanya’daki aşırı sağcı gruplar son yıllarda siyasi gidişatın ve mülteci krizine yönelik yaklaşımın değişmesini istiyorlar. Ekim, 2015’te Bautzen’de yapılan bir gösteriye iki bin kişi katıldı. O sıra Bautzen’de bu gösteriyi ve diğer olayları haberleştiriyordum. Bazı göstericiler benim gibi esmer tenli bir

gazeteciyle konuşmayı kabul ettiler. Hatta ismimi söylediğimde bile ses çıkarmadılar. Ama “yabancı” işgalinden bahsettiklerinde ağızlarındaki baklayı çıkartmış oluyorlardı. Mültecilere “haşerat” diyen göstericiler, onlardan kurtulmak için yaptıkları planları anlatıyorlardı.

Yabancılar duyulan nefret sadece Avrupa’da değildi. Kuzey Amerika’da da vardı. Donald Trump’ın ABD başkanı seçilmesiyle yabancı kabul edilenlere yönelik tehdit ve saldırılar arttı. Yahudi mezarlıklarına ve camilere düzenlenen saldırılardan yabancılara yapılan tehditlere kadar siyasi söylem ayrımcılığı normalleştiriyor ve ötekilerini eleştirip tehdit olarak yaftalamayı sorun olarak görmüyordu. Lakin bu yaşananları daha geniş bir çerçevede ele almak adına farklı topluluk ve etnik gruplardan yabancı düşmanlığına karşı çıkan bireylere ve topluluklara yoğunlaşmak gerekir.

Kuzey Amerika’daki Müslüman aktivistlerin St. Louis, Missouri’de tahrip edilen bir Yahudi mezarlığını onarmak için para toplamaları ayrımcılığa ve nefretin siyasi söylemde normalleştirilmesine karşı çıktığının bir örneği. Gazetecilik öğrencileri de bireylerin ya da toplulukların neden ayrımcılığa başvurdıklarını iyi tahlil etmeliler. Ekonomik sebepler hikayenin bir parçası ama daha derine inerek ırkçılık gibi şeylerin toplumda nasıl yer ettiğini incelemek lazım.

2017’de Katar’daki Northwestern Üniversitesi’ndeki öğrencilere bir seminer verdim. Batı toplumlarında artan ayrımcılık ve yabancı düşmanlığına dair yaklaşımları ilginçti. Öğrencilerin kimi Orta Doğulu, kimi Güney Asyalıydı. Aralarında birkaç tane Amerikalı ve Kanadalı da vardı. Hepsi Londra ve Amerika’da çalışmak istiyorlardı. Yazdıkları haberler şuna kesinlikle yer veriyordu. Ayrımcılık ve yobazlık sadece Batılı bir kurgu değildi ve sadece Batılı ülkelerde yoktu.

Pakistan'daki Dinsizlik Kanunu

2018'in Kasım ayında Pakistan Yargıtayı'nın Hristiyan Asia Bibi'nin cezasına yapılan temyiz başvurusunu haklı bulması gösteriler yapılmasına sebep olmuştu. Bibi 2010'da dini değerleri aşağıladığı gerekçesiyle bir mahkeme tarafından ölüm cezasına çarptırılmıştı. İslam'a ve peygambere hakaret ettiği iddiaları vardı ama daha sonra bunların asılsız olduğu ortaya çıktı. Bu iddiaların cezası Pakistan'da ölümdü. Dinsizlik Kanunu Pakistan'a İngiliz döneminden yadigar kalmıştı. Sömürge yöneticileri topluluk arası şiddeti kontrol etmek için bu tarz araçlar kullanıyorlardı. Özellikle 19. asrın başında Birleşik Bengal'de bu tarz uygulamalarda bulunmuşlardı. Daha sonra, bunlar yetmezmiş gibi 1980'lerde Pakistan'ın asker kökenli yöneticisi General Ziya'ül Hak Hudut kanununu getirdi. İmalar bile dinsizlik kanunu kapsamında suçlamalar yapılmasına sebep olabiliyordu. Ziya'ül Hak'ın esrarengiz bir uçak kazasında ölmesinin ardından getirdiği uygulamalar dini gruplar arasında daha da yaygınlık kazandı.

Asia Bibi'nin beraatına ilişkin İslamabad'ın en merkezi yerinde yapılan gösteriye katılanlardan biri bana "eğer mahkeme kararından caymazsa Pakistan'da hayat durur. Bak görürsün," dedi. Başkent'in bütün ana yolları Sünni Barelvi hareketinin destekçileri tarafından kesilmişti. Barelvi hareketi üyeleri bir diğer Sünni grup olan Deobandiler tarafından türbelere taptıkları gerekçesiyle sık sık dinsizlikle itham edilmesine karşın Asia Bibi meselesinde iki grup ittifak etmişlerdi.

Bibi'nin 2010'da mahkum edilmesinin ardından Pakistan'ın önde gelen siyasetçilerinden Selman Taseer Bibi'ye arka çıkmıştı. Daha sonra Pakistan'ın en büyük bölgesine vali olan Taseer, açıklamala-

Ali Mustafa, İdlib'teki öksüz çocuklarla

rının ardından hedef haline gelmiş ve İslamabad'da güpegündüz öldürülmüştü. Katil kendi koruması Mümtaz Kadri idi. Kadri, ifade-sinde İslam Peygamberi Muhammed'in kutsiyetini korumak için Ta-seer'i öldürdüğünü söylemişti. Kadri 2016'da idam edildi.

2018'in sonunda düzenlenen gösterilerde, insanlar Kadri'nin resmi-ni taşıyorlardı. Resmin üzerinde "Gazi" yazıyordu. "İslam'ı muhafa-za etmeye çalışan bir veliydi ve biz onu unutmadan mücadelemize devam edeceğiz," dedi 26 yaşındaki Faruk Ahmed. Otobüsle dokuz saat uzaklıktaki Bahawalpur'dan gelmişti. "Kadri, ülkemizdeki İslam düşmanlarına karşı mücadele etmemiz gerektiğini gösterdi," dedi.

Söz konusu kanunun aleyhine yapılan tartışmalar Pakistan'da dış-lanmışları birbirine düşürmekte. Ahmed gibi kanunu savunanlar ül-kenin daha dışlanmış kesimlerine mensuplar. Bu topluluklarda dini figürler gücü ellerinde tutuyorlar ve toprak sahibi elitler tarafından kısıtlı imkanlara sahip insanları kontrol etmeleri için kullanılıyorlar.

Pakistan'da Feodalizm

Eski bir asker olan ve Pakistan'daki sosyal meseleler hakkında sık sık görüş beyan eden Şevket Kadri "toprak sahipleri fakiri fakir, zen-gini zengin eden bozuk sistemden en fazla istifade edenler," dedi ve "sonuç olarak, bu sistemi değiştirmek istemiyorlar ve kadınlara bas-kı uygulamak gibi iptidai inançları hala egemen olmaya devam edi-yor," diye ekledi. Pakistan ordusu da feodal sisteme arka çıkmakta.

Şu an, 200 milyonluk Pakistan nüfusunun yüzde 65'i 30 yaşın altında. Nüfusun yarısı kentlerde yaşıyor. On sene önce bu rakam yüzde 30 daha düşüktü. Genç ve hızla kentleşen nüfus daha fazla hak talep ederek statükoya karşı çıkıyor. Politik ekonomist, siyasi iktisatçı ve yazar Manzur Ejaz durumu "Pakistan'da siyasi yetki babadan oğula geçiyor. Ulusal ve bölgesel meclislerde feodal toprak sahipleri etkin," cümleleriyle açıklıyor. Pakistan hükümetinin yasama organında yer alanların en az yüzde 75'i toprak sahibi.

Feodal sistem sadece siyasi arenada etkin değil. Toprak sahibi olmak başka ağlara dahil olmayı sağlıyor. Pakistan Dışişleri Bakanı Şah Mahmut Kureşî gibi toprak sahipleri binlerce köylünün dini olarak kutsal kabul ettiği bir isim. Feodal efendilerine sadık kalarak her seçim zamanında kendisine oy atıyorlar. Ejaz "yerel dini figürler ve feodal toprak sahipleri birbirlerinin otoritesini besliyor ve feodalizmin genişlemesini sağlıyorlar," dedi.

Toprak sahipleri, feodal güçlerin egemen olduğu sistemi besleyerek siyasi amaçları için yereldeki nüfuzlarını kullanıyorlar. Bu açıdan bakıldığında kırsaldaki polis memurları, yerel bürokratlar ve dini liderler feodal efendinin menfaatlerine hizmet etmiş oluyor. "Ordu da bilmeden de olsa feodal sisteme hem yardım ediyor hem de ondan nemalanıyor. Subayların hizmetlerine karşılık aldıkları şeylerden biri topraktır. Bu toprakları daha sonra daha büyük topraklara sahip olanlara kiralyorlar," dedi Kadir, Al Jazeera English için yaptığım bir röportajda. Ordu ihtiyaç duyduğu kaynakları karşılamak için feodal sisteme başvuruyor ve böylece "bu sistemi dolaylı yoldan desteklemiş oluyor."

Sarı Yelekliler Hareketi

Pakistan'daki feodal sisteme karşı verilen mücadele hızla kentleşen bir toplum üzerine yapılacak bir çalışmada vakia olarak seçilebilir. Çünkü dünyanın başka yerlerinde de böyle bir durum söz konusu. Bu değişimin getirdiği dengesizlik 2018'in Kasım ayında Fransa'da kendisini hissettirdi. Genelde geri kalmış bölgelerden gelmiş on binlerce insan sarı yelekler giyip sokaklara çıktılar. Bu insanlar hükümetin getirdiği benzin zammını ve artan hayat pahalılığını protesto ediyorlardı.

Fransız toplumunun en dışlanmış kesimini temsil eden sarı yelekliler, öfkelerini zengini koruduğunu ve Fransa Başbakanı Emmanuel Macron gibi siyasetçiler tarafından desteklendiğini iddia ettikleri sisteme yöneltmişlerdi. "Macron satılmıştır. Zenginlerin menfaati için fakirleri eziyor," dedi Marlene. 30'lu yaşlarındaki kadın Paris'teki Zafer Takı'nın önündeydi. Cumhuriyetin sembolü olarak görülen bu tak bir gece önce gösteriler sırasında tahrip edilmişti.

Göstericiler en çok Macron'a öfkeliydi. Ekonomik anlamda sürdürülebilir olmayan sistemin ceremesini çeken milyonlarca Fransız vatandaşının yaşadıklarından habersiz olduğunu iddia ediyorlardı. Lyon'da video teknisyenliği yapmış, sonra Paris'e taşınmış olan Sidney Ere "Paris'te kiralara çok yüksek, hatta yiyecek bile. Bir çözüm bulmalıydım, çünkü maaşım artmıyor," dedi. Çok fazla seçeneği olmadığı için terk edilmiş bir ardiyede yaşamaya başlamıştı. "Burada 15 kişi beraber yaşıyoruz," dedi, bana yaşadıkları yeri gezdirirken.

Baskı altındaki Macron asgari ücrete 100 Euro zam yapılacağını açıkladı. Benzin zamları geri alındı. Kirası 2.000 Euro'dan düşük olan evlerden alınan vergi azaltıldı. "Sarı yelekliler hareketinin şif-

kayetleri yerindedir. Ama konuşmalıyız. Şiddet bir yol olamaz,” dedi Macron.

Hükümet verilen tavizlerin işleri yatıştıracağını ümit ediyordu. Paris’te ise insanlar bu konuda fikir ayrılığına düşmüşlerdi: “Tavizler büyük bir şaka. Sis bombası gibi bir şey. Bizi kandıramayacaklar,” dedi Ere.

Ortada bir lider yoktu. Farklı gruplar sarı yelekliler hareketini ele geçirmeye çalıştılar. Alexis Cobierre ve Thierry Paul Vallete gibi meşhur Jean-Luc Antoine Pierre Mélenchon’un takipçileri olan radikal solcular, kendilerini sarı yelekliler davasının öncüsü olarak lanse ettiler. Öte yandan Ulusal Cephe lideri Marine Le Pen gibi aşırı sağcı gruplar da bu göreve taliplerdi. Le Pen’in siyasi danışmanlarından Jean Messiha “Fransız halkının yüzde 80’i sarı yeleklileri destekliyor,” dedi. Ekonomik sebeplerle büyük bir kitlenin desteklediği doğruydum ancak sarı yelekliler de aşırı sağcılardan veya radikal solculardan ibaret değildi. Tüm bunların ötesinde asıl sorulması gereken soru ise Messiha’nın da sorguladığı gibi Fransız hükümetinin bu insanların sorunlarını çözmek için ne yaptığıydı?

Almanya’daki Suriyeliler

Avrupa hükümetlerinin milyonlarca insanın karşılaştığı ekonomik zorlukların üstesinden gelememeleri, son yıllarda Orta Doğu ve Kuzey Afrika’dan milyonlarca mültecinin gelmesiyle işleri daha da kötüleştirdi. Mülteci akının en fazla etkilenen yerlerden biri Doğu Almanya. On binlerce Suriyeli, Alman hükümeti tarafından buraya yerleştirildi.

2016'da, Nazi yanlısı olduğundan şüphelenilen bir saldırgan Bautzen'deki Suriyeli gençlere saldırdı. 14 ilâ 18 yaşları arasındaki 20 mülteci yaralandı. Bazıları travmayı atlatamadı ve başka bir şehre gönderildi. "Bazı yerliler bizi burada istemiyorlar. Naziler bizi dövmeye başladıklarında polisler öylece durup seyrettiler," dedi Ahmed isimli Suriyeli mülteci. Olayı bizzat görmüş ve kimliğinin ortaya çıkmasından çok korkmuştu. Bazı bölge sakinleri de açıkça Suriyelileri istemediklerini ve bu yüzden aşırı sağcıların mülteci karşıtı tutumlarını desteklediklerini söylediler.

Aynı sene, Ulusal Demokratik Parti (UDP) lideri Ernest Bauer, Bautzen'de mülteci karşıtı bir yürüyüş düzenledi. Bu aşırı milliyetçi grubun ülkenin Nazi geçmişine öykündüğü iddiaları var. Mültecilerin ülkeye alınmasına karşı çıkıyorlar ve ülkenin birçok yerinde Almanya'nın açık kapı politikasının aleyhine gösteriler düzenlediler. Yürüyüşte 500 kişi vardı. "Mülteciler teröristtir, ülkemizde istemiyoruz," diye bağırıyorlardı. Bauer "onları istemiyoruz. Aralarında, Paris ve Belçika'dakiler gibi Almanya'da da terör saldırısı düzenlemek isteyen suçlular var," dedi.

Mülteci akını, Avrupa ekonomisinin ters yüz olduğu bir dönemde yerel topluluklar üzerindeki baskıyı artırıyordu. Bautzen'de iki bin mülteci vardı ve yerel halkla aralarındaki gerilim gittikçe yükseliyordu. Bautzen'in o zamanki belediye başkanı Alexander Aherns, Angela Merkel'in açık kapı politikasını destekleyerek mülteciler kente yerleştirilmesine yardımcı olmuştu. Fakat kendisinin yalnız olduğunu fark etti. Bazı genç mültecilerin işleri zorlaştırdığını söyledi. "Mülteciler kent sakinlerini rahatsız ediyorlar, şehir merkezinde taciz ediyorlar. Aşırı sağ böyle olaylardan yararlanıyor," dedi. Belediye binasında yaptığımız görüşmede "Doğu Almanya'da benim

‘yumuşak ırkçılık’ dediğim olguya rastlayabilirsin. Sağcılar çoğunluğun taleplerini yerine getirdiklerine inanıyorlar,” dedi.

Bautzen’de bulunduğum sırada Doğu ve Batı Almanya’nın birleşmesinin 26. senesi kutlanıyordu. Birleşmeden önce Sovyet destekli Alman Demokratik Cumhuriyeti topraklarında kalan Bautzen ve Dresden’de mülteci karşıtlığı had safhadaydı. “Doğu Almanyalılar ekonomik ve toplumsal olarak geri bırakıldıklarını düşünüyorlar,” dedi Aherns. Mülteci krizinin birleşme fikrinin iyi sonuçlar doğurmadığı şeklindeki kanaatin yayıldığı bir zamana denk geldiğini söyledi. “Bazı Doğu Almanyalılar hükümetin, henüz kendileri bile tam entegre olamamışken ülkeye binlerce mülteciyi yerleştirme kararını sorguluyorlar.”

“Angela Merkel bize ihanet etti,” diyen Bauer, Şansölye’yi yalan söylemek ve insanlara masal anlatmakla suçluyordu: “Eğer mültecilerin yerleştirilmesi ve entegre edilmesi doğru düzgün ve kanuna uygun yapılsaydı, durumu kabullenebilirdik. Ama öyle olmadı. Mülteciler Almanların başına bela edildi. Bu kabul edilemez.”

Filistin-İsrail Çatışması

Suriyeli mülteciler Almanya’da kabul görmeye çalışırken Filistinliler başka bir mücadele veriyorlardı; eski ABD Başkanı Jimmy Carther’ın tabiriyle “İsrail aparteid rejimi” altında yaşarken haklarını haklarını kazanmanın mücadelesi. İsrail 1967’den beri Filistinlilerin kendilerine ait olduğunu iddia ettikleri Ürdün topraklarını işgal altında tutuyor. Tahminlere göre üç milyon Filistinli bu topraklarda, işgal

altında yaşıyor. Çoğu bağımsız Filistin için mücadele ettiklerini söylerken İsraililer ile eşit haklara sahip olmak istediklerini söyleyenler de var. İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu gibi tutucu İsraililer bu fikri gerçekçi bulmuyorlar.

“Sol ideolojileri benimsemiş, iki devletli çözümü savunan İsraililer! Teslim olun, zayıfsınız. Sizi kovacaklar,” dedi, İsrail işgalindeki El Halil kentindeki Yahudi yerleşimcilerin sözcüsü olan Yishai Fleisher. Filistinlilerin, İsrail’in sosyal ve siyasi yapısında yer almaması gerektiğini savunan Fleisher, Efrat yerleşim yerindeki 15.000 yerleşimciden biri. Yishai’nin ailesi gibi burada yaşayanların çoğu Sovyetler Birliği’nden gelmişler. 2018’in sonundaki röportajda “biz inşa ediyoruz, çocuk sahibi oluyoruz. Ümitlerimiz var. Yahudi tarihinin en muhteşem zamanındayız,” dedi Fleisher.

Trump, ABD büyükelçiliğini Tel Aviv’den Kudüs’e taşıdı. Fleisher gibi Trump’ın İsrail’deki destekçileri böylelikle ABD’nin Kudüs’ü, sonsuza dek İsrail’in başkenti olarak tanıdığını düşünüyorlar. Öte yandan başta diğer BM Güvenlik Konseyi üyeleri olmak üzere birçok ülke tarafından eleştirilen bu hareketin ABD arabuluculuğundaki görüşmelerin önünde bir engel olacağı yorumları yapıldı.

İsrail ile yapılan barış görüşmelerinde Filistin tarafının baş müzakerecisi olan Saeb Erekat, Ramallah’da gerçekleşen görüşmemizde durumu şöyle değerlendirdi: “Bu durum ABD’nin barış sürecindeki iki yüzlülüğünün en açık göstergesidir. ABD çatışmada tarafsız bir arabulucu olduğunu iddia etmekte ama elçiliğini taşıması kesinlikle İsrail tarafında olduğunu göstermekte.”

Öte yandan Filistin asıllı Kanadalı gazeteci Dina Buttu “Filistin yönetimi, Filistin davasını temsil etme noktasında bütün ahlaki zeminini

yitirmiştir,” dedi. Şöyle devam etti: “[Filistin Cumhurbaşkanı] Mahmut Abbas aşağıda neler olup bittiğinin farkında değil. Yeni liderler gelmeli. Filistinlilerin mücadelesi için yeni bir başlangıç yapılmalı.”

İşgal altındaki Batı Şeria’da ve Gazze’de yaşayan Filistinli nüfusun yüzde 55’i, 24 yaşından küçük. “Filistin halkı, kendilerine ait İsrail işgalinden ve Abbas gibi geçmişin kalıntılarından bağımsız bir gelecek istiyor,” diye ekledi Buttu.

Dışlanmış ile iktidarda olan arasındaki ilişki açıkça belirlenmiş gözükülebilir. Hem içeride hem dışarıda hakları için mücadele eden Filistinliler buna bir örnek. Ama genelde burada, özellikle de talepler yapılırken kullanılan araçlar işin içine girince çizgiler kayboluyor. Gazeteciler burada önemli bir vasıta olmaktadır, fakat aynı zamanda hedef haline gelmektedirler.

Pakistan’da Gazetecilerin Hedef Alınması

2011’den bu yana, Pakistan’da görevi başındayken kırktan fazla gazeteci öldürüldü. Genelde elitlerin aleyhine haber yapanlar katledildi. Örneğin Mayıs 2011’de Pakistan’ın en iyi güvenlik habercilerinden biri, ülkenin en büyük askeri üssüne düzenlenen terör saldırısıyla ilgili haber yapmıştı. Bu haber, Seyyid Selim Şehzad’ın hayatına mal olmuştu.

Meşhur “Af-Pak” bölgesi ve Güney Asya’daki El Kaide yapılanmasıyla ilgili haberler yapan Şehzad, 2011’deki saldırıya dair araştırma

yaparken ordu içinde iş birlikçiler olduğunu öğrenmiş ve Pakistan donanması personelinin El Kaide ile birlikte saldırıyı planladığı iddialarını ortaya çıkarmıştı. Haberin yayımlanmasından iki gün sonra Şehzad İslamabad'daki evinden çıktıktan sonra kayboldu. Cesedi yüzlerce kilometre uzaktaki bir su kanalında bulundu.

Kaçırıldığı gün Şehzad televizyona çıkarak elde ettiği bilgileri anlatıyordu. Birkaç gün önce de İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (HRW) İslamabad bürosuna giderek istihbarat teşkilatının peşinde olduğunu söylemişti.

Şehzad'ın ölümü onlarcası arasından bir örnek. ABD'nin sözde "terörle mücadelesini" ele alan onlarca gazeteci de hayatını kaybetti. Bu durum gazeteciliğin zor yanlarından biri. Gazetecilerin yaşadığı stres travmaya yol açabiliyor ve hayatlarını etkileyebiliyor.

Elçiler Üzerindeki Duygusal Baskı

Sarı yelekliler gösterileri gibi olayların ardından gelen en olağan şeyler üzerinde "kontrolü kaybetme" durumunu kendi tecrübemden yola çıkarak anlatıyorum. Göz yaşartıcı bombalar ya da taşlar mermi kadar hızlı bir şekilde çok defa başımın hemen üzerinden geçti. O sıralarda sakin kalmayı başarıyorum ama sonrasında bastırılmış duygular bir anda ortaya çıkabiliyor. Yeni haberler için her seferinde duygularını bastırmak zorunda olan gazeteciler için bununla başa çıkmak zor olabiliyor.

Gazetecinin kendi duygusal sağlığı söz konusu olduğunda, buradaki denge bir illüzyona dönüşebiliyor. Suriye rejiminin saldırılarında

iki bacağını birden kaybetmiş olan Majda'nın hikayesini, İran ve Rusya'nın failleri açıktan desteklediğini görerek Suriye'nin jeopolitiği ile nasıl bağdaştırabilirsin ki?

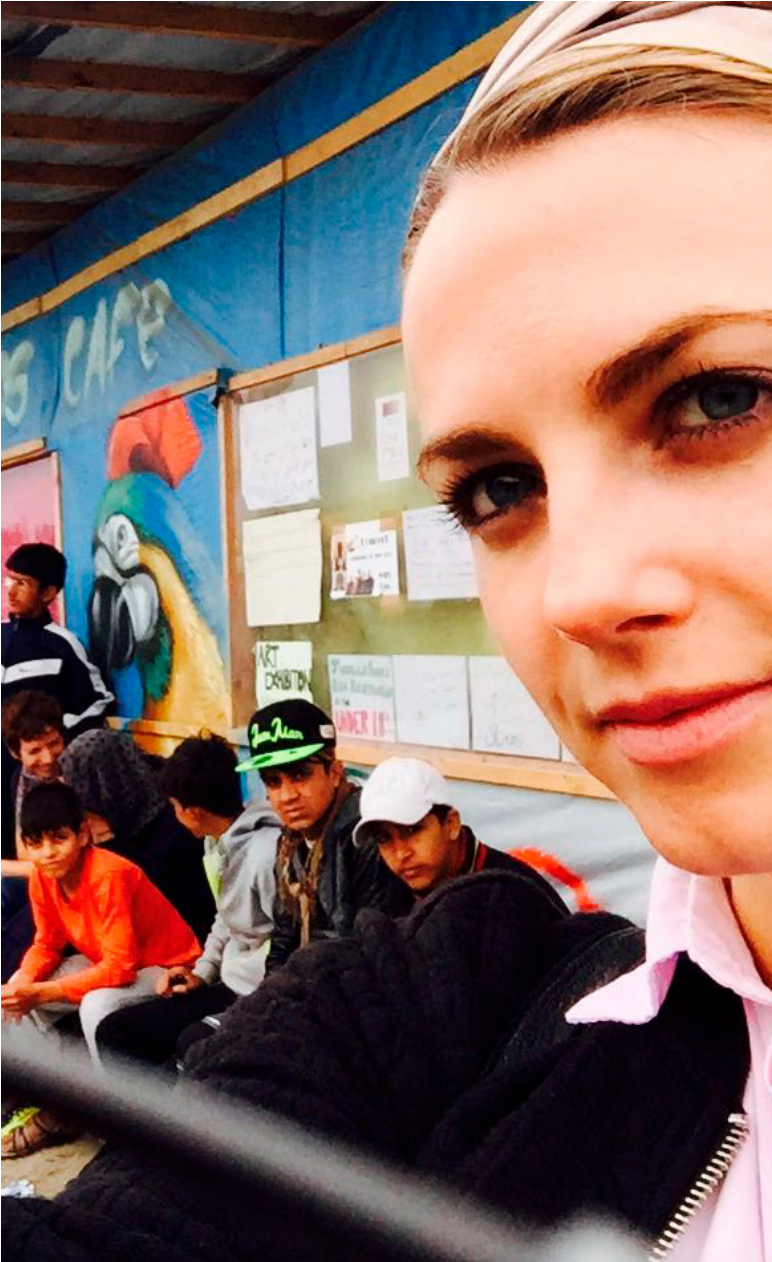
Bir gazeteci olayların, büyük acıların ve kayıpların hem şahidi hem habercisidir. Şahsi ve profesyonel rolleri yerine getirmek için anne, baba ya da eş olarak insan olma gerçekliğinden ve sahip olunan duygulardan uzaklaşmak nasıl mümkün olabilir? Kendisi mağdur olmayan birinin, mağdurların hikayesini aktarırken ödediği insani maliyet bu büyük bir mücadele bu.

40 sene gazetecilik dersi verdikten ve gazetecilere rehberlik ettikten sonra David Klatell, 2016 senesinde, 66 yaşındayken öldü. Eğer yaşasaydı, dur durak bilmeden öğrencilerine zulme ve gadre uğramışların hikayelerini anlatmalarını ve ayrımcılığa karşı direnen insan hikayelerini anlatmalarını salık vermeye devam ederdi.

Klatell öğrencilerine Amerikan Yahudileri ile Amerikan Müslümanlarını bir araya getiren ortak insanlık algısını gösterirdi. Selman Taseer ya da Asia Bibi gibilerinin hikayeleri anlatıldıkça kolektif bir arınmaya ulaşılabileceğini ve nefret ve ayrımcılığa ortak bir cevap verilebileceğini söylerdi.

MÜLTECİ VE GÖÇMEN MUHABİRLİĞİ: **CEPHE HATTINDAN BAKIŞ**

MYRIAM FRANCOIS

Myriam (yıkılmadan önce) Calais Ormanı'nda mülteci çocuklarla.

Uzun yıllar, TRT World'ün Avrupa muhabiri olarak Avrupa'da "göçmen krizinin" nasıl tanımlandığına dair pek çok haber yapma şansı elde ettim. Fransa ve İngiltere'den Fransa Calais'deki "Calais Ormanı" olarak adlandırılan ve İngiltere'ye yerleşmek isteyen göçmenler için oldukça önemli olan bu kamplara çok defa seyahatler ettim. Şüphesiz, kamuoyu bir hikayenin elde edildiği çevreyi şekillendirir. Göçmenlere ve mültecilere yönelik korku, endişe ve düşmanlık iklimi de Avrupa'ya yayılan hikayelerin türünü ve tonunu etkiledi. Krizle alakalı haber üreten bizler için esas zorluk kutuplaşmış tarafların baskılarına direnmek ve tanık olduğumuz gerçekliği olduğu gibi gösterebilmektir.

Avrupa kıyılarında kaçakçılık yapanlara nasıl yaklaşılacağı konusunda iki farklı yaklaşımın olması, Avrupa'nın Calais Ormanı meselesinde bölündüğünün bir göstergesidir. Calais ekonomik amaçlar doğrultusunda göç edenler için bir mıknaş olarak yorumlandı. Belirli ülkelere giriş yapabilmek için bu kimselerin Avrupa'nın göç sistemlerini baypas ettikleri ve insan hakları şemalarından istismar ettikleri söylendi. Bu bakış açısı çoğu zaman göçmenlerin Avrupa'nın "cömert" refah sistemini istismar ettikleri varsayımıyla ortaya çıktı. İngiltere Başbakanı David Cameron'ın 2015 yılında yaptığı konuşmada kullandığı bir terimde de olduğu gibi göçmenler, genellikle farklılaşmamış bir "sürü" olarak görüldüler. Göçmenlere karşı haşaratla mücadele gibi yaklaşan ve onları canavarlaştıran dil köşe yazarlarınca da beslenen bir dil haline geldi ve yabancıların Avrupa kültürünü ele geçireceği korkusu kıtada hızla yayıldı. Bu tür korkular, terörist gruplar tarafından fırsata çevrilmekte ve göçmenlere karşı yaygınlaşan bu tutum kışkırtılmaktaydı . Mülteciler tarafından gerçekleştirilen cinsel saldırı ve şiddet eylemlerinin raporları "mülteciler" tehdidinin bir göstergesi olarak kabul edildi.

Tartışmanın diğer tarafında ise göçmenleri sadece mültecilerin gözünden görenler vardı. Terminolojideki bu farklılık, kişinin statüsünün etkisine vurgu yaptığından önemlidir. Mülteciler savaş, zulüm veya doğal afetten kaçmak için ülkelerinden ayrılmak zorunda kalırken göçmenler, iş veya daha iyi yaşam koşulları bulmaya çalışanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu farklılaşma ne daha iyi yaşam koşullarına değip değmeyeceğine dair bir değerler yargılamasıdır, ne de birçok kişinin kendileri ve aileleri için kabul edilebilir sebeplerle daha iyi bir hayat arayışındadır.

Haber yapma bağlamında detaylar hayati öneme sahiptir. Çünkü mevcut yasalara göre -biz gazeteciler onlarla aynı fikirde olalım ya

da olmayalım- mülteciler ve göçmenler aynı yasal statüye sahip değiller. Dolayısıyla, yaptığımız haberlerde Avrupa Birliği'nin göç konusundaki değişken durumunu, habere konu olan ülkenin tutumunu ve aynı zamanda "ekonomik göçmen" olarak adlandırılacak göçmenlerin değişiklik gösteren hikayelerini gözetmek zorunda kaldık. Kimi zaman, kimin "mülteci" olabileceği ile kimin "göçmen" olarak adlandırılacağı arasındaki çizgi keyfi ve haksızdı. Bu gibi durumlarda "tarafsız" habercilik meselesi ciddi anlamda ön plana çıktı. Bana öyle geliyor ki, şimdi olduğu gibi yasanın işleyişindeki belirgin eşitsizliklerin altını çizmek, genellikle konuya dair haber üretmenin en iyi yoluydu.

Calais hikayelerini daha da karmaşık hale getiren şey benim de çok defa haberlerimde yer verdiğim kimsesiz çocuklardı. Bu çocuklar sağlıksız ve güvensiz koşullarda, insan ticaretinin vahşi boyutlarda boy gösterdiği bu ortamda hayatta kalabilmek için adeta savaşıyorlardır. Ne yazık ki, pek çok mülteci ve göçmenin, mevcut imkanlarda hayatta kalabilmek için gerekli yaş sınırının altında olduğunu bildiren gözlem raporlarını haberleştirmek zorunda kaldık. Bu gibi hassas konularda, manipulatif medya kuruluşları mevcut gerçekliğin popülist kazanım getirebilecek bir noktasına odaklanarak gerçeği çarpıtmakta ya da esas noktadan uzaklaşmaktaydı.

Her ne kadar ulusal konuşmalar büyük ölçüde Suriye'ye odaklanmış olsa da, Paris ve Calais'deki röportaj yaptığımız mültecilerin çoğu Afganistan, Pakistan, Eritre, vb. bölgelerdendi ve Suriyelilere rastlamak beklenenin aksine oldukça zordu. Bu durum Suriye'deki savaş yüzünden bölgeye göç edenlerin hikayelerini daha da karmaşık hale getiriyordu. Bu hikayelerin gerçeğe yakın olanlarına göre kimisi savaştan, zulümden ve kıtlıktan kaçarken, kimisi daha iyi bir yaşam ümidi ile gelmişti. Genelde, Avrupa'nın cömert olduğuna dair

birtakım yalanlar duyduk. İngiltere'ye sığınan kimsesiz çocuklarla yaptığımız görüşmelerde, çocukların çoğu buraya gelirken bulmayı umdukları şeylerin çoğunu bulamadıklarını belirttiler. Çoğu içirse, mevcut sosyal düzen daha zorlu bir hayatı beraberinde getirmekteydi. İnsanların soğuk ve mesafeli tavırları nedeniyle belli başlı imkanları elde edebilmek ve refah seviyelerini arttırabilmek hala ulaşılmazdı. Öyle ki, genç bir adamın memleketi Afganistan'a dönmek istediğine bile şahit olduk.

Calais kampındaki kadın ve çocuk merkezinin yöneticisi olan Liz Clegg isimindeki bir yardım kuruluşu çalışanıyla alakalı yakından takip ettiğimiz bir vaka oldu. İngiltere'de büyüdüğü koşullar neticesinde Liz, kampın zorlu koşullarını ve geçici imkanlarına daha alıştı. Merkezin kendisi dönüştürülmüş bir otobüsün içindeydi. Kamp, buradaki çocukların çocukluklarını yaşayabilecekleri, güvende olabilecekleri, üzüntülerinden uzaklaşabilecekleri tek yerdi. otobüsün çevresinde gülen, ağlayan ya da sadece sarılmaya muhtaç çocukları görmeniz mümkündü.

Kimsesiz çocukların hikayelerinden bahsederken, genç yaşlardakilerin hikayelerinin medya tarafından suiistimal edilebileceğinden, ya da bu hikayelerin onlara karşı kullanılabilecek olmasından, ebeveynleri olmayan bu çocukların medya karşısında böylesine savunmasız olmasından derin bir endişe duymak yersiz değildi. Bir tercümanla bile iletişim kurmalarının önünde kültürel engeller, dilsel zorluklar ve travmanın getirdiği birtakım bariyerler vardı. Bu gibi teknik zorlukların ötesinde, bu hikayelerle Calais kampında neler olup bittiğini görülebildiği gibi, sözde mülteci krizinin gerçek boyutlarına dair de fikir vermektedir.

Öyle görünüyor ki, şimdi de olduğu gibi, travma, savaş ve kayıplarla olan mücadele hikayeleri göçmenlerin ulusal kimliklerini değiştir-

dikleri konusunda büyük ölçüde endişelenen bir topluluk tarafından duyulamıyordu. Dahası, bu şahıs hikayelerini her bir ülke için konulan AB kotalarının dinamiklerine, Avrupa'da aşırı sağın yükselişine ve ana akım siyasette popülist tonun artışına bağlamak bir çerçeve çizmek ve şahıs hikayelerini bu gündemlerin bazıları için nasıl araçsallaştırılacağı konusunda birtakım sorular ortaya çıkarılmaktadır. Gazetecilerin, savunmasız insanların, özellikle kimsesiz çocukların hikayelerini, onlara karşı düşmanlıkları daha fazla artırmayacak şekilde haberleştirme konusundaki sorumluluğu hakkın da sorular ortaya çıktı. Elbette bu durum tamamıyla öngörülebilir değildi.

İngiltere'ye döndüğümde, meslektaşlarım ve ben ya Lord Dubs'ın öncülüğü gibi bir hükümet programı ya da daha az "geleneksel" yöntemlerle buraya yerleşen mültecilerin hikayeleri üzerinde çalıştık. Calais'deyken Liz Clegg'in kanatları altına alınmış ve bir kamyonun arkasına atladıktan sonra bir şekilde onun Birmingham'daki evine giden yolu bulmayı başaran bir genç adamın hikayesini takip ettik. Hikaye biraz karmaşıktı. Böylesine zorlu bir yolculuğu atlatıp İngiltere'de yeni bir hayata başlayan bu insanlar göz önüne çıkmak istemiyorlardı. Yeni eğitimler getirmeleri duyulduğunda sistemi "istismar" ettikleri suçlamasıyla karşılaşabilirlerdi. İngilizce ödevleri yaparken karşılaştıkları zorlukları ya da cinsiyet rolleri gibi meselelerde kendileriyle aynı kültürel kodlara sahip olmayan koruyucularla yaşadıkları çatışmalar gibi şahsi meseleleri anlatmak zor bir işti.

Yasal durumlarının pamuk ipliğine bağlı olduğunu göstermek için bu hikayeleri anlatmak istiyorduk. Kimsesiz çocuklar erişkin olduklarında, iltica başvurularının reddedilmesi halinde geri gönderilebiliyorlardı. Gençlerin üzerindeki baskı büyüktü. Zaten ergenlik so-

runları yaşarken, bir de farklı oldukları ve adına “mülteci” denilen başka bir statüye sahip oldukları yüzlerine vuruluyordu. Evlerinden binlerce kilometre uzakta, tek başlarına yeni bir hayat kurmak için verdikleri insani mücadele hikayelerini mümkün mertebe bir araya getirmeye çalıştık. Genelde gözyaşları içinde tek isteklerinin annelerini görmek olduğunu söylüyorlardı. Ama kamusal alanda bu tarz istek ve duygularını dile getirmekten kaçınıyorlardı.

Gazetecilerin karşılaştığı bir diğer zorluk, mülteci ve göçmenlerin hikayelerini anlatmaya başlarken savaş/trajedi açısından olaya yaklaşmama çabasıydı. Bu durum izleyicilerde, haftalar içinde olmasa bile birkaç ay sonra “sempati yorgunluğuna” yol açacaktı, çünkü aynı hikayeler farklı şekillerde sürekli önlerine getirilmiş olacaktı. Üstelik, bu nereye kadar böyle devam edebilirdi? Mülakat yaptığımız insanların trajik hikayelerini, hitap edilen kitlenin ilgisini koruyarak nasıl aktarabilirdik? Benim kullandığım stratejilerden biri Avrupa’nın dışındaki mültecilerin hikayelerini anlatıp Asya ve Afrika’daki muhtaç ülkelerin büyük mülteci akınlarıyla baş etmek zorunda olduklarını göstermekti.

2017’nin sonunda Kenya’ya giderek UNHCR’in meslek kazandırma kurslarına katılan mültecilerle görüşmüştüm. O sırada, Kenya’da çok sayıda mülteci kampı vardı. Bunlardan biri dünyanın ikinci büyük kampıydı. Mültecilerle ilgili hikayeleri farklı bir şekilde sunmak için Kenya’nın meşhur sanatçılarından Octopizzo tarafından geliştirilen bir şemayı kullandık. Kibera’nın gecekondu mahallelerinde doğup büyüyen Octopizzo mükemmelliğe, bazen baskı altında ulaşıldığını bizzat tecrübe etmişti. Bir müzisyen olarak Kenya’nın mülteci kamplarında ziyan olan yeteneklere dikkat çekmek istiyordu. UNHCR’in desteği ile Refugees Have Talent (Mülteciler Kabiliyetlidir) isimli bir program başlatmıştı. Kamplar içinde yarışmalar

Calais'nin girişindeki bir duvarın üzerinde "Londra Çağırıyor," yazmakta

düzenlenerek mültecilerin sanatçı yönlerini ortaya çıkarmalarını istiyorlardı.

Bir jüri heyeti oluşturuldu ve sonunda Refugeenius isimli bir albüm yapıldı. Sıra dışı bir işti. Mültecilerin muhtaç olmaları, trajedileri, güçsüzlükleri veya ihtiyaçları ön planda değildi. Mültecileri toplum için bir yük olarak görmek yerine Octopizzo'nun yetenek yarışması, bu insanların keşfedilmemiş yeteneklere sahip olduklarını ve birçok alanda çalışabileceklerini gösteriyordu. Farklı bir mülteci hikayesi bulmuştuk. Üç mültecinin, yolculuklarındaki üç aşamayı ele aldık. Biri SKEGI ismiyle tanınan genç bir rap sanatçısıydı. Octopizzo'nun himayesindeki bu genç, ısıltılı sahnelerde yer almak istiyordu. Oysa Kakuma mülteci kampında böyle bir şeyi hayal etmek bile mümkün değildi. Bu durum, mülteci kamplarının yetenekleri kadük mü bıraktığı sorusunu akıllara getirmektedir.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nden gelmiş olan Eric ile tanıştık. Yine Octopizzo, kendisini seçmişti. Bir müzik okulu açmak istiyordu ve bu hayalini gerçekleştirdi. Nairobi'de mülteci olarak yaşayan Eric'i kazandığı ödülün parasıyla kurduğu müzik okulundaki öğrencilerine ders verirken kayda aldık. Okuldaki öğrenciler profesyonel kariyer sahibi olmak istiyorlardı. Böylece izleyicilere, küçük fırsatlar sunulması halinde mültecilerin neler başarabildiğini göstermiş olduk.

Üçüncü hikayemiz için ise genç bir kadını seçtik. Küçük yaşta Eritre'deki mecburi hizmetten kaçarak buraya gelmişti. Görsel sanatçı olarak yeni bir hayata kavuşmuştu. Nairobi'nin merkezinde göz kamaştıran bir galeride resimlerini sattığını görünce mültecilerin potansiyellerini nasıl ortaya çıkarabildiklerini gösterdiğimiz için mutlu olduk. Sadece mülteci diye anılan bu insanlar hem kendileri

için yeni bir hayat kurmuşlar hem de kendilerine ev sahipliği yapan ülkeye bir şeyler katmışlardı.

Muhabir ya da yapımcı olarak mülteci hikayesi anlatmanın zorlukları var ama her olayda görüldüğü üzere en önemli görev, orijinal şeyler aktarabilmek. Bu süreçte hitap edilen kitlenin verdiği cevap ve kapsamlı siyasi bağlam, bu meselelerin zulme ve siyasi sömürüye uğramış kişileri korumak amacıyla medya tarafından nasıl ele alınması gerektiğini etkilemektedir.

Benim için en iyi hikayeler, tamamıyla farklı iki dünya arasında bir ortak zemin bulduklarım ve kültürel, dini ve dilsel çizgiler boyunca ötekilerle empati kurabildiklerimdi. Her zaman haberlerimin nasıl haber yapılması gerektiği hususunda değişiklik yapılması ve “mülteci” deyip geçtiğimiz insanların daha geniş kapsamlı ele alınması gerektiğine inanan kişilerin umutlarını artırdığını ümit etmişimdir.

GAZETECİ OLARAK SEYAHATİM

AHMET ALIOĞLU

Eşim doğum yapmak üzereydi. Kurşun ve füze gürültüleri paniğe sebep olmuştu. Sesler ezan sesine karışıyordu. 2009 senesinin Ocak ayında Gazze'deydik. O günlerde, hiç bitmeyen elektrik kesintileri yüzünden televizyon seyretmek imkansızdı. Bir gazeteci olarak haberleri takip etmeliydim. Tek kaynağım arabamdaki radyoydu.

Los Angeles Times ve BBC'ye geçeceğim haberler için not alırken bir son dakika haberi kulağıma çalındı: üç kişi öldü. Ölenlerden ikisi kadın, birisi erkekti. Kadınlardan biri hamileydi ve karımın da kısa bir zaman içinde doğum yapacağı El Aksa Tugayları Hastanesi'ne gidiyorlardı. Yolda, helikopterden açılan ateş sonucu ölmüşlerdi. Ölüm uzakta değildi. Birisinin hastasını ya da hamile eşini hastaneye götürmek için ambulans bulması büyük bir meseleydi.

Refah sınırının yakınında Filistinli bir gösterici gaz bombalarının kapsüllerini toplarken, 5 Nisan 2019

Şanslıydık. Savaş doğumdan birkaç gün önce bitmişti. İsrail, uluslararası gazetecilerin kuşatma altındaki bölgeye girişine yasak getirdi. İş yerel gazeteciler ile serbest çalışanlara düşmüştü. Aşırı güç kullanan ve sürekli hava saldırıları düzenleyen İsrail tehlikesi altında yaşayan sıradan insanlar her zaman ilgimi çekmişti. O günlerde, sadece bir gün içinde 70 sivilin öldürüldüğü haberi infiale yol açabilir, Birleşmiş Millet Güvenlik Konseyi'nde acil koduyla toplantı yapılmasını sağlayabilirdi. Gazzeliler 2008-09 savaşında, Arap diktatörlerinki gibi bir gaddarlık veya Suriye rejiminin yaptığı gibi kimyasal silahlarla karşılaşmadıkları için kendilerini şanslı sayıyorlardı ama 2014'teki İsrail saldırısı en vahşice olanıydı.

Geçici ateşkesler sırasında bile gökyüzünde jetlerin ve bombaların sesleri yankılanıyordu. Gökyüzü ürkünçtü. Kömür rengindeki duman beyaza dönüyor ve parlak kıvılcımlar kavisler çizerek etrafı aydınlatıyorlardı. Kıvılcımların külleri şehrin üzerine yayılıyordu. Bir gün kendi doğduğum bölgedeki insanların haberini yapmaya gittim. Tüm günü beraber geçirdiğim bir aile vardı. Hikayelerini unutmam mümkün değil.

42 yaşındaki Yusuf Nagla El Zeveyde köyünde iki oğlu, iki kardeşi ve bunların aileleriyle birlikte bir evde yaşıyordu. Ev sıvasızdı, çünkü 2007'den beri Gazze'ye harç ve çimentonun girmesi yasaktı. Her yağmur yağdığında evin içine akıyordu. Büyük sayılabilecek bahçede tavuklar vardı. Alışveriş yapmaya giderken, yolda Nagla "bu hayat gerçekten zorlu, görüyorsun. Kardeşlerim öldürüldü ve ben şimdi alışveriş yapmaya gidiyorum," dedi. Geçici olarak kurulan bakkaldan dönerken etraftaki sessizlik bize şu soruyu sordurttu: "Ne zaman bitecek?"

Filistinliler arasında hepsinin siyaseti bilerek doğduğu şeklinde bir inanç var. Ortalama bir Gazzeliye olup biteni sorduğunuzda size

meseleyi geniş siyasi tablodan başlayarak, çatışmanın ideolojik arka planını vererek ve rakip partilerin paradigmalarından bahsederek anlatacaktır. Nagla ailesinin evinde kardeşler bir araya gelmiş, savaş planları ve diplomasisinin mantığını çözmek için uğraşıyorlardı. Yıllar önce genç Filistinli erkeklerin silahlar ve sapanlarla İsrail'e karşı savaştıklarını hatırlıyorlardı.

Oradaki siyasi tartışmada sarf edilen sözler hala aklımda. “Stratejilerini ve taktiklerini kabul edemeyiz belki, ama Hamas savaşçıları cesurlar ve savaş alanında aslan gibiler,” dedi kardeşlerden biri. “İsrail’in, Hamas’ın altyapısını yok ettik şeklindeki propagandasına inanmayın. Buna inanmak saflık olur,” diye ekledi. Küçük kardeşi araya girerek “haklısın ama insanlarımızı kaybetmeye değer mi?” diye sordu. O sırada Suriye’de sürgünde olan Hamas lideri Halid Meşal’e kızıyordu. “Meşal sürekli diyor ki ‘ey Filistinliler, sabredin ve hürriyete ulaşmak için acılara katlanın ki hürriyete giden yol budur.’ Peki Meşal niye buraya gelip bizzat savaşıyor da halkını yalnız bırakıyor?” Yusuf kardeşine dönüp “münakaşayı bırak,” dedi.

Gazze tecrit edilmiş bir yere döndü. Su kovalarla taşınıyor. Elektrik yok. Hastanelerde hastalara bakılmıyor. Gece silahlar patlıyor. Bildiriler dağıtılıyor. Savaşçılar duvarların kenarlarından süzülüp tünellere giriyor ve İsrail tanklarına saldırıyorlar. Bir adam, “her gün yeni bir tokat yiyoruz. Geldiğini görüyoruz ama hiçbir zaman kaçacak vaktimiz olmuyor,” dedi.

Türkiye'ye Yolculuğum

2011'de İstanbul'a taşındım. Akademik ilgim doğrultusunda Filistinli mültecilerle ilgili makaleler yazarak kendim için iyi bir mecra buldum. Yazdıklarım arasında unutamadığım hikayelerden biri Ebu Cihat isimli Filistinli bir iş adamına aitti. 25 senedir İstanbul'da yaşıyor ve Gazze'ye mal satıyordu. "Allah aşkına," dedi kahvesini içerken "Neden o kadar parayı İsrail gümrüğüne ödemek zorundayım ki? Eğer İsrail silah kaçakçılığından o kadar korkuyorsa uluslararası gözlemcilerin baktığı bir limanımız olsun." "İsrail'in bütün kısıtlamalarının yanında her savaşı Hamas'ı Gazze'de daha da güçlendiriyor. Neden bu aptalca siyaseti devam ettiriyorlar ki?" diye ekledi.

Ebu Cihat Oslo Müzakereleri'ni hatırlattı. Gazze'ye liman yapılma sözü verilmişti. "Bu sözün yerine getirilmesi için elimizden geleni neden yapmadık?" Böylesi bir hareket hem uygulamada hem de sembolik olarak çok önemli olurdu. "İsrail her şeyi kontrol ederek ve mallarımızdan vergi alarak insanlarımızın boğazını sıkıyor. İnsanlık tarihinin en büyük açık hava hapishanesine tıkarak Filistin gençliğinin insan haklarına olan inancını yok ediyorlar. O yüzden statüko kırılmalı ve uluslararası topluluk Gazze için yeni bir sayfa açmalı."

Gazze'deki Filistinliler için bir liman yapılması egemenlik noktasında önemli bir adım olabilir ve nefes aldırmayan ambargoyu bitirebilir. Bir tarafta İsrail, diğer tarafta ise Mısır'a olan bağımlılığı da yok eder. 1993'te, Oslo'da bu teklif yapıldığında Mısır, AB ve BM destek çıkmışlar, İsrail'in güvenlik kaygılarını hafifletmek için de uluslararası bir yönetimin elinde olmasını öngörmüşlerdi. Maalesef, o günden bu yana somut bir adım atılmadı ve bu düşünce rafa kalktı.

TRT World'e Geçişim

2016'da, Türkiye'nin ilk uluslararası İngilizce kanalı TRT World'e katılmam hayatımın büyük dönüm noktalarından biri oldu. Suriye'deki savaş ve Suriyelilerin hikayeleri takıntım haline gelmişti. İdlib'e ilk defa girecek ekipler arasında yer alan TRT World ile birlikte hastanelerin bile hedef alındığı kente gittim.

Yaklaşık 90.000 ailenin yaşadığı Atme kampına giderken geçtiğimiz tozlu yollar hala hatırımda. Ailelerin çoğu rejimin hava saldırılarından kaçarak buraya sığınmışlardı. Hepsinin farklı bir hikayesi vardı. "Haber" arayan mesleğimle yıllar önce evlerinden zorla çıkarılmış dedelerimin yaşadıklarına doğrudan şahitlik etmiş olan bir Filistinli mülteci olarak hissettiklerim arasındaki çatışmanın ciddiyetini o zaman fark ettim.

Ümmü Ali Hamalıydı. Oğlunun tedavisi için İdlib'e gelmişti. Birkaç senedir nefes alma zorluğu yaşıyordu. "Eczane yok. Alternatif ilaçlara başvurup bitkiler bile kullandım," dedi. Gazze'de yukarıda bahsettiğim olayı duyduktan sonra hastaneye gitmeye korkup eve ebe çağırmayı düşünen annemle karımı hatırladım.

Her savaşta olduğu gibi çocuklar en çaresiz olanlardı. İdlib, Astana Anlaşması'nda çatışmasız bölge ilan edilmişti. Türkiye, Rusya ve İran bu konuda anlaşmışlardı. Ankara daha fazla yardım kuruluşunun İdlib'e girmesine izin verebileceğini söylemişti. Hastanelerde, okullarda, kamplarda ve pazar yerlerinde insanlarla konuşurken binlerce kilometre ötede ülkeleri hakkında yapılan siyasi tartışmalara kayıtsız olduklarını gördüm. Öncelikleri çocuklarıydı. Kendileri savaşı görmüşlerdi, çocuklarının görmesini istemiyorlardı.

Rusya, İran ve Türkiye'nin liderleri Soçi'de Suriye'deki savaşı bitirmek için bir plan üzerinde tartışıyorlardı. Siyasi bir anlaşmanın şartları masaya yatırılmıştı. Ülkenin içindeki Suriyeliler ise ülkelerinin geleceğine başka gözle bakıyorlardı. Bir zamanlar İdlib el Hadra, yani Yeşil İdlib diye bilinen ve tarımıyla meşhur olan kent, Suriye'deki grupları gösteren haritalarda yine yeşille işaretleniyordu. Ama bunun anlamı muhalefetin elinde olduğuydu. Ülke birden fazla cepheye bölünmüştü. Suriyelilerin barış istediğine şüphe yoktu ama bunu tartışanlar başkalarıydı. Görüşmelerdeki tikanıklıklar ülke içinde de hissediliyor, kamplardaki hayatı etkiliyordu.

Suriyeli bazı çocuklar fiziki olarak yaralanmamışlardı ama savaşın etkileri daha derinlerdeydi. Meşhur film yapımcısı Wiam Khan “çocukların eğitimi için bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Onlara çocuk olduklarını hatırlatmaya çalışıyorum. Suriye'nin dışındaki çocukların sıradan şeylerini, buradakiler kaybetmiş durumdalar,” dedi. Humuslu bir ilkokul öğretmeni olan Khan rejimin yaşadığı kenti nasıl kuşattığını konu alan Gümüş Sular isimli filminin 2014 Cannes Film Festivali'nde gösterilmesiyle alkış yağmuruna tutulmuştu.

Şimdi Han'ın Atme kampında bir çocuk yuvası var. “Gitmek istemiyorum. Eminim, istemiyorum. Fransa'ya birçok kez gittim. Almanya'ya, Belçika'ya ve Kanada'ya gittim ama geri döndüm. Ait olduğum yere döndüm,” dedi. Dünyanın Suriye'yi görmezden geldiği iddiasını söyleyince “Evet, evet. Oyun büyük. Ama umurumda değil. Kendi ellerime ve gözlerime güveniyorum,” dedi.

Kamptakilere eğitim veren Ghaida el Hüseyin de duygularına güveniyor. Hatta ülkenin geleceğinin parlak olduğunu söyledi: “Rejimin istediğinden tamamen farklı bir nesil yetiştirmeyi hedefliyoruz. Rejim donuk ve kaybetmiş insanlar istiyor. Tam aksine, biz ülkemizi

inşa edecek güçlü nesiller istiyoruz. Bizler bu neslin kullanacağı köprü hükmündeyiz. Toplumumuz yeniden inşa edilirken çocuklarımız belkemiğini oluşturacaklar.” Savaşın ötürü Suriye nüfusunun yarısı yerinden oldu. “Eğer Suriyeli doktorların tamamı giderse halkımızın yarısını kim saracak? Eğer öğretmenlerin hepsi giderse, çocuklarımızı kim eğitecek,” diye sordu el Hüseyin.

Savaş başladığında Abdülaziz Ajini İngilizce öğretmenliği yapıyordu. Rejim karşıtı gösterilere katılmıştı. Devrimci ve reformistti. Siyasete ilişkin şöyle dedi: “Buradaki insanlar artık hiçbir şeye inanmıyorlar. Yedi sene az bir zaman değil. İnsanların siyasetle çözüm olacağına inanmaya devam etmeleri mümkün değil. Dolayısıyla kimse Astana ya da Cenevre’yi umursamıyor. Barış içinde yaşamak istiyoruz. Rejimi istemiyoruz. Kan da istemiyoruz. Uçaklar, tanklar ya da silahlar olmasın artık. İnsanların talebi artık bu. İstedığımız şey ister Astana ister Cenevre isterse başka bir şeyle olsun ama yeter ki olsun. İnsanlar böyle düşünüyorlar. Yıllar geçti, sahada hiçbir şey değişmedi. Çok can sıkıcı.” En büyük kötülüğün ise rejimin Suriyelileri birbirine kırdırması olduğuna inanıyor. Bununla beraber 2011’de ilk defa sokağa çıktığı zamandaki kadar ümitli: “2011’de özgürlük için savaşımaya başladık. Ülkemizin özgürlüğü ve şerefi için savaştık. O yüzden ülkeyi terk etmek fikri bana göre değil. En başından beri devrime katıldım. Suriye’deki herkes için demokratik ve özgür bir Suriye olması gerektiğini hala savunuyorum. Ölene kadar burada kalacağım.”

Ülkelerinin başına gelenler hakkında başka bakış açıları da var tabii. Savaş sırasında İdlib muhalefetin merkezlerinden biri oldu. Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) da dahil olmak üzere birçok grup burada. Aylar süren iç çatışmadan sonra ÖSO ile El Kaide’nin eski kolu Heyet Tahrir-üş Şam (HTŞ) uzlaştılar. Silahlılar ve rejime meydan okuyor-

lar. İnsanlar barış istiyorlar ama muhalefeti kim birleştirecek? Bu sorun hallolmadan barışın gelmesi zor.

Bölgeye yaptığımız ilk ziyaretten bu yana çatışma azalmış ve insanlar normal hayata yavaş yavaş dönmeye başlamışlardı. Elbette iş lazımdı. Bir yardım kuruluşu eğitim vererek meslek kazandırmaya çalışıyordu. Shine isimli bu kuruluş vatandaşlarla doğrudan ilgileniyordu.

Hikayesini yazdığım etkiletici şahıslardan biri Suriye asıllı Amerikalı müteşebbis, Rania Kayzer'di. Kuruluşu yönetiyordu ve beş senedir Suriye'deydi. Kayzer ve arkadaşları sorunları çözenin yollarından birinin eğitim olduğuna inanıyorlardı: "Bu okulu kurmamızın sebebi ekonomik durumun yeniden canlanması gerektiğine inanmamızdır. İnsanların okula gidip kısa sürede iş sahibi olmalarını istiyoruz. Gençlerimizin radikalleşmesini istemiyoruz. Hayata katılmalarını arzuluyoruz. Kızılay ve AFAD maddi destek sağlıyorlar. Shine'daki insanlar daha fazla bağış arıyorlar. Böylece daha fazla Suriyeliye eğitim verebiliriz."

Yeni kurulmuş bir okulu ziyaret ettik. Çoğu kadın olmak üzere 90.000 insanın yaşadığı Alka kampındaydı. Kısıtlı imkanlara rağmen Suriyeli kadınlar bir araya geliyor, yeni şeyler öğreniyorlardı. Yedi yıldır süren savaşta harap olan kentin yeniden inşa edilebilmesi başta kadınlar olmak üzere buradaki insanlara bağlıydı. Muhafazakar bir kültürde bu zor olabilirdi. Bu tarz eğitim merkezleri ise bunu değiştirmeye çalışıyorlar.

Halep kuşatması sırasında oğlunu ve eşini kaybeden Fatma bir sene önce gelmişti. Kadınlara yönelik tüm programları yakından takip ediyordu. Okul Amine gibi 2016'da İngiltere'den gelen gönüllü gençler tarafından yönetiliyor. Amine, kamptaki diğer sorunlara

rağmen kadınları güçlendirmenin öncelikli alanlardan biri olduğuna inanıyor.

Türkiye'nin Müdahalesi

Türkiye'nin Fırat Kalkanı isimli sınır ötesi operasyonunu gözlemlemek eşsiz bir tecrübeydi. DEAŞ sonrasının etkilerinden kurtulmaya çalışan Cerablus'taydık. Kentte temel ihtiyaçları karşılayacak malzeme yoktu. Kış yaklaştığı için sadece çadırdaki yaşayanlar değil herkes çaresizdi. Ailesine çay yapan Ümmü Ahmed ile bir sabah vakti tanıştık.

Üç yıldır evinde su, elektrik ve ısınma yoktu. Kışın hava şartları oldukça kötüydü. “Bu oda dört ailenin evi. Zar zor idare ediyoruz. Elektrik ve yakıt olmayınca kışın işler daha da kötü,” dedi. Bütün evleri tahrip eden ve sonunda DEAŞ'ın çekilmesini sağlayan çatışmanın üzerinden bir sene geçmişti. İşler bir nebze de olsa yoluna girmişti ama kamplarda binlerce çaresiz insan vardı.

Hava saldırıları ve bombalamalardan sonra Cerablus yavaş yavaş yeniden inşa ediliyordu ama gaz, su ve elektrik yoktu. Şehrin yeniden inşası seneler alacaktı. Gıda ve kıyafet yardımı yapan kuruluşlar ellerinden geleni yapıyorlardı. Bu kuruluşlardan birinde çalışan Ebu Sırac kışın işleri daha da zora sokacağını söyledi: “Elimizden geleni yapıyoruz ama muhtaç insanların sayısı kapasitemizin çok üstünde. Yeni gelenlere öncelik veriyoruz. Bu sebepten ötürü insanlar öfkeleniyorlar.”

Türkiye sınırları içinde yaşayan milyonlarca Suriyeli mülteci var. O sıralarda Türkiye ikinci müdahaleye hazırlanıyordu. Ajanslar YPG'nin yaptığı ileri sürülen bir saldırıda bir kadının öldüğü haberi-

ni geçtiler. Saldırı bir tıp merkezine düzenlenmişti. Burada 300'den fazla hasta psikiyatrik tedavi görüyordu. Çoğunun gelme sebebi savaşın bıraktığı korkuydu. Saldırı yaşandığında hepsinin korkuları yeniden ortaya çıkmıştı. Hastalardan biri şöyle dedi: "Bombanın sesini duyduğumda çok korktum." Türkiye'nin desteklediği muhaliflerin elindeki bölgelerde psikiyatrik tedavi imkanı sunan tek merkez burasıydı. Afrin'deki hastalar da buraya geliyorlardı.

Hastanenin yöneticisi YPG'nin, hastane koordinatlarını bilmesine rağmen saldırı düzenlediğini söyledi. Yöneticiye göre YPG, Türkiye'nin Azez operasyonu öncesi gözdağı veriyordu. Saldırı Azez'de YPG karşıtı gösteriler düzenlenmesine sebep olmuştu. Örgüt Türkiye'ye bir mesaj göndermişti ama gördüğü tepki daha büyüktü. Hastalar güvenli bir yere alınsa da Türkiye ile YPG arasında artan gerilim bölgede güvenlik olmadığını gösteriyordu.

Zeytin Dalı Operasyonu sırasında Ebu Steyf ile tanışmıştım. 2016'da YPG'li teröristler yüzünden Suriye'nin kuzeyindeki evinden kaçmak zorunda kalmıştı. Azez'deki kampa gelmişti. Ailesi Türkiye ve Suriye'nin farklı yerlerine dağılmıştı. Nerede olduklarını bilmiyordu: "Eskiden elektrik tesisatçısıyım. Beş tane dükkanım vardı. YPG saldırdı ve bizi zorla çıkardı. Sebebini hala anlayamadık." DEAŞ'tan çok çektiklerini ama YPG'nin de farklı olmadığını söyleyen Ebu Steyf şöyle devam etti: "YPG'nin DEAŞ ile savaşmak için köyümüzden geçeceği söylendi. Ama DEAŞ'tan daha beter çıktılar."

Amnesty insanları evlerinden çıkardığı ve evleri yıktığı için YPG'yi kınadı ve yaptıklarının savaş suçu olduğunu belirten bir rapor yayımladı. YPG, Rus hava saldırılarının yardımıyla rejimin hava üssü bulunan Türkiye sınırındaki Ebu Steyf'in köyünü ele geçirmişti. Türkiye, YPG'yi çıkartmak ve insanların evine dönmesini sağlamak için operasyon başlattı. Ebu Steyf'in oğulları şimdi ÖSO saflarında

savaşıyorlar. Türkiye'nin müdahalesi hakkında "Zeytin Dalı operasyonu çok önemli. ÖSO'daki çocuklarımız adalet için ve topraklarımızı geri almak için mücadele ediyorlar. Haklarımız ve adalet için savaşıyorlar," dedi.

DEAŞ'tan Kaçan Mülteciler

DEAŞ'ın mülteciler için ne demek olduğunu anlamak için Türkiye'nin güneydoğusuna gittim. Binlerce insan evlerinden çıkarılmıştı. Ev, yemek ve su olmadan çölde, yola düşmüşlerdi. Bu insanların çoğu şimdi kamplarda. Yaşadıkları çadırdan kurtulacaklarına dair ümitleri yok, çünkü ABD destekli Suriye Demokratik Güçleri (SDG) çıkmalarına izin vermiyor. Türkiye'nin güneydoğusunda tanıştıklarım daha önce kaçmışlardı.

El Meyadin'de, iki seneden fazla DEAŞ yönetimi altında yaşamaya mecbur kalan Muammer El Hamid ziraat mühendisiydi. Kilis'e kaçmıştı. "İki tip terörden muzdariptik; sahada DEAŞ'ın, havada Rusya, rejim ve ABD'nin kurduğu koalisyonun gaddarlığı. Tek bir hava saldırısında yüzden fazla insanı öldürdüler. DEAŞ orada olduğu süre boyunca bu kadar insan öldürmedi," dedi. Suriyelilerin çoğu köylerinin tamamen metruk olduğunu ve geri dönmeyi düşünmediklerini söylediler. El Hamid ve ailesi kaçmayı başarmıştı ama hala içerde olanlar vardı. DEAŞ mağlup edildikten sonra rejimin içerdeki insanları topluca cezalandırmayacağını garantisi yoktu.

DEAŞ'ın çekilmesinin ardından eski üyelerinden bazıları Suriye'de rehabilitasyona tabi tutuldular. 14 yaşındaki bir Suriyeli erkek çocuğu ülkenin tek rehabilitasyon merkezinden kısa bir süre önce gelmişti. Halil Abdülgafur isimli bu çocuk DEAŞ'a katılmaya zorlan-

mişti. DEAŞ'ın yenilmesinin ardından merkeze gitmişti. Tanıştığım gün mezun oluyordu: “Buradaki insanlarla yaşadığım güzel günleri asla unutmayacağım. Burada, arkadaşlarımla dokuz ay geçirdikten sonra buradan ayrılmak çok zor. Bize yardım edenlerden Allah razı olsun.”

Halil merkezdeki yüzlerce insandan biriydi. DEAŞ tarafından istismar edildiğini anlamıştı: “Bu merkezde öğrendiğim en önemli şey Ebu Bekir El Bağdadi’ye ya da takipçilerine akıllarımızı emanet etmemeliyiz. Bu adamlar kimdir, nereden gelmişlerdir ya da neyi temsil ederler bilmiyoruz. Normal hayata ve okula dönmek istiyorum.” Babası da durumdan memnundu: “Allah’a hamdolsun. Buraya geldikten sonra Halil çok değişti. İnsanlara iyi davranıyor. Akıl sağlığı yerinde. O aşırıcı ideolojiden de kurtuldu.” Oğlunun bir an evvel okula dönmesini ümit ettiğini söyledi: “Dokuzuncu sınıfa kaydolacak. Hala çocuk. Oğlumu kandırdılar ve peşlerinden sürüklediler.” Yüzden fazla eski DEAŞ üyesi topluma entegre edilmeye çalışılıyor. Merkezde çalışanlar aynı durumda olan ama ulaşamadıkları binlerce Suriyeli olduğundan bahsediyorlar.

Somali’ye Seyahatim

Somali çok defa kuraklık gördü. El Şebab isimli örgütün saldırılarında da yüzlerce kurban verdi. Ailelerini ve evlerini kaybetmiş Somaliler için çalışan ve farklılık yaratan bir kuruluşun haberini yaptım. Somalili çocuklara bir yetimhanede yatacak yer ve yiyecek veriliyordu. Usame Osman Ali kamptaki çocuklardan biri. Dört sene önce babasını kaybetmiş. Hasta olan babasının tedavisi için ilaç bulamamışlar. Ali beş erkek ve bir kız kardeşiyle birlikte yetimhanede. Yemeklerini Kızılây veriyor. Ali “Elbette mutluyum, çünkü burada leziz

yemekler yiyoruz. Türkiye'den buraya gelip bana ve arkadaşlarıma yardım eden insanlara çok teşekkür ediyorum,” dedi.

Somali 25 sene içinde üçüncü defa kıtlıkla karşı karşıya. Son kıtlıkta 250.000 insan ölmüştü. 2011'de kıtlık baş gösterince Kızılay yardım koştan ilk uluslararası kuruluşların başındaydı. O günden beridir Somali'den ayrılmadı. Kızılay 26 tane yetimhanede günlük yemek dağıtıyor. Çocuklar burada eğitim de alıyorlar. Mutfakta 22 Somalili çalışan var. Her gün 4.000 ekmek pişiriyorlar.

Hasan Şeyh Ömer, Kızılay'da çalışan aşçılardan biri. Altı senedir bu işi yapan aşçı “Savaş ve kıtlık mağduru Somalililere yardım etmek için buradayım. Sıcak ekmek onları gerçekten çok mutlu ediyor,” dedi. Kızılay koordinatörü Fatih Güleç “her gün 2.500 yetime yemek dağıtıyoruz. Gelecek aylarda bu rakamın 20.000'e çıkmasını bekliyoruz. Şartlar berbat. Çocuklar savaş yüzünden ailelerini kaybetmişler. Yardıma muhtaçlar,” dedi.

Tabiat ana Somali'de hiç anaç değildi. Önceki kıtlıklarda akrabaları, insanların gözü önünde açlıktan ölmüşlerdi. Bu çocuklara böyle bir şey olmayacaktı. Çünkü yardım kuruluşları vardı. Ama daha fazla yardım kuruluşu el atmazsa daha fazla insanın öleceği kesin.

Gazeteciler ve İnsan Hikayeleri

Kurduğumuz ilişki gereği yardım kuruluşu çalışanları, biz gazeteciler için kaynak durumundalar. Genelde gazetecilerin insan hikayelerine karşı kayıtsız olduklarından şikayet ediyorlar. Üstelik, faaliyetlerinin yeterince medyada yer almadığından yakınıyorlar. İnsani meseleleri haberleştiren gazeteciler olayları genelleme yoluna gidiyorlar. Kimileri yardım faaliyetlerinin teknik kısmını anlayacak bilgi-

ye sahip değil. Çoğu insani müdahalenin sosyal, kültürel ve politik etkilerinin sonuçlarını tasvip etmiyor.

Sphere Projesi yardım kuruluşu çalışanlarının gittikleri ülkenin adetlerine ilişkin bilgi sahibi olması gerektiğini savunuyor ve yardım operasyonlarının şartlarını belirliyor. Bence gazeteciler için de böyle şartlar olmalı. Travma ve çaresizlik ciddi bir hassasiyet gerektiriyor.

LÜBNAN, BEKA VADİSİ'NDEKİ SURİYELİ GELİNLER

MARY SALIBA

Beka Vadisi'ndeki Gazzi bölgesinde yer alan mülteci kampında bir çöplüğün kenarındaki Suriyeli çocuklar, 21 Mart 2017

Giriş

Gazeteci tarafsızlığı ve haber yazıcılığı kavramlarını vurgulayarak diğerlerinden farksız bir Suriyeli mülteci haberi yazsaydım doğruları söylemiyor olurdum. 2014'ün baharında Lübnan'a yaptığım ziyarette böyle bir şey yapmamıştım. Bölgenin önde gelen haber kuruluşlarından biri için çalışırken çok sayıda Suriyeli mülteci ile tanışmıştım. İş arkadaşlarım Suriye'den Lübnan'a kaçan mültecilerin şahsi hikayelerini anlatacak etkileşimli bir internet sayfası hazırlıyorlardı. Bazıları Suriye devrimini sekteye uğratan şiddetten, bazıları evlerini kaybetmiş olmaktan ötürü kaçmışlardı. Kimi geri dönüp rejime karşı savaşmak istiyordu. İş arkadaşlarım Suriyeli kökenimden ötürü sahada araştırma yapma işini benim yapmamı münasip bulmuşlardı.

Lübnan'daki Suriyeli mültecilerle yaşadıklarım oldukça duygusal ve şahsi tecrübelerdi. Annem Suriyeliydi. 1950'lerde Humus bölgesindeki Zeydal isimli küçük bir Hristiyan kasabasında doğmuştu. 2011'in başında Suriye Başkanı Beşar Esed'e karşı başlayan kanlı devrim Humus'ta vücut bulmuştu. 1950'lerin sonunda annemin ailesi Beka Vadisi'ne göçmüştü. O sırada annem altı yaşındaydı. Bir diğer Hristiyan kasabası olan Zahle'ye gelmişlerdi. Kasaba "Beka'nın Gelini" ismiyle meşhurdu.

1975'te başlayan Lübnan iç savaşından önce birçok Suriyeli, Beka Vadisi'nin tarıma elverişli topraklarına gitmişlerdi. Başarılı çiftçiler vardı. Gelenler Lübnan'ın doğasına hayran oluyordu. Suriyeliler dürüst ve yetenekli kimseler olarak biliniyorlardı. İnşaattan farklı zanaatlara kadar çeşitli alanlarda iş sahibi olmuşlardı. Şairane tabiatları ve müzik yetenekleri Lübnan için muhteşemdi. Böylesi bir tutku, keyiflilik ve müzikli meclisler Zahle'de gayet iyi karşılanmıştı.

Bu uygun zemin 1967'de anne-babamın hızlı ve gizli evliliğine dair ipucu veriyor. Birçok Suriyeli kız gibi annem de güzelliğiyle meşhur olmuştu. Genç yaşına rağmen babamın ilgisini çekmişti. Evlilik biraz tartışmalıydı, çünkü babası bu evliliğe izin vermemişti. Babam annemi alıkoymakla suçlanmıştı. Fakat anneme göre aralarındaki tutkulu bir aşktı. Naifliği ve romantik idealizmi ile birlikte bu dinamik ve karizmatik Lübnanlı adama aşık olmuştu.

1950'lerde ve 60'larda annemin ailesi gibi birçok aile Lübnan ve Suriye arasında kolayca seyahat edebiliyordu. Otobüslerle iki ülke arası iki saatten az sürüyordu. Zahle'den her gün Şam ve Humus'a otobüs kalkıyordu. Gitmek, gelmek, sınırı geçmek gayet normaldi. Doğal bir göç vardı. Dolayısıyla Lübnanlılarla evlilik de söz konusuydu. Birçok Suriyeli ailenin çocuğu Lübnanlılarla evleniyordu. Sınır

arasındaki gidiş geliş duygusal bağlar kurulmasına da vesile oluyordu. Fakat Lübnan iç savaşı ve mülteci akını gibi olaylar Lübnanlıların misafirperverliğini şüphe ve düşmanlığa çevirdi.

2010'dan 2015'e kadar Doha'dan Lübnan'a belli aralıklarla ziyaretlerde bulundum. Suriyeli mülteci sayısı gittikçe artıyordu. Lübnanlıların şikayetleri daha fazla duyulur olmuştu. Kendileri yardıma muhtaçken "Lübnan hükümeti Suriyelilere her şeyi veriyordu." 2014'te Zahle'deki Suriyelilere karşı muamele gittikçe kötüleşmişti, çünkü mülteciler Lübnanlıların terk edilmiş evlerinde oturuyorlardı. Bazıları yardım kuruluşlarından gıda yardımı alıyor ama kira ödemiyordu.

Lübnan'daki düşmanlık beni üzmüştü ve bu duruma sessiz kalmakta zorlanmıştım. Zahle'de empati kuran kimse yok gibiydi. Kafamda sorular dönüyordu: "Biz bir halk değil miydik? Kısa bir süre öncesi ne kadar büyük Suriye'nin parçası değil miydik?"

Lübnan Kırlarında Suriyeli Mülteciler

İşe Zahle'nin hemen dışındaki Beka Vadisi'nde başladık. Norveç Mülteci Konseyi (NRC) tarafından kurulan bir kampta yaşayan 22 yaşındaki bir anne ve bebeği ile tanıştık. Merkezi bulmak zordu, çünkü güvenli bir bölge olduğu gösteren hiçbir işaret yoktu. Bir NRC temsilcisi mültecileri Lübnanlıların saldırılarından, tacizlerinden ve sömürülerinden korumak için merkezin yerini gizli tuttuklarını söyledi.

Kadının üstünde siyah tayt, siyah kıyafet ve siyah başörtüsü vardı. Güleç ve neşeli bir insandı. Kadın gazetecilerle tanışmak ve hikayesini anlatacak olmak onu heyecanlandırmıştı. Hiçbir eşyası olmayan bir odada iki yaşındaki çocuğuyla yaşıyordu. Ne mutfak ne de tuvalet vardı. Sadece bir lavabo ve su ısıtmak için kullandığı bir elektrikli ocak vardı. Bize çay getirdi. Tepsiyi koydu ve yanımıza oturdu. Hepimiz yerde oturuyorduk. Daha sonra göç ettiğimiz Sydney'de, yerde oturup çay içen büyük annemi hatırlamıştım.

Genç anne NRC'nin kendisine kalacak yer vermesinden duyduğu mutluluğu anlattı. Çalışanların diğer kadın mültecilerle birlikte kendilerine meslek ve İngilizce öğreteceklerini söyledi. İngilizce öğrenmek için çok istekliydi.

Heyecanı ve mutluluğu kocasının nerede olduğunu sorunca bitti. Kocasının hep öfkeli olduğunu ve Lübnan'da iş bulamadığını söyledi. Günlerdir ortada yoktu. Kadın kimle, nerede, ne yapıyor, bilmiyordu. Mülteci kampına geldiğinde hep sinirliydi. Nerede olduğunu sorduğunda dövüyordu. Gözlerinden yaşlar akmaya başladı. Sessizce dinledik. Suriye'deyken böyle olmadığını söyledi. Lübnan'a mülteci olarak geldiklerinden beri çok değiştiğini belirtti.

Bu genç anneyi bırakarak Lübnan'daki insan hakları için mücadele veren İnsan isimli STK'da çalışan Suriyeli bir mülteciyi görmeye gittik. Tanıştığımız kişi iyi eğitimliydi ve mükemmel İngilizce konuşuyordu. Zahle'de bir kafede buluştuk. Lübnan'daki Suriyeli kadın mültecilere dair bazı şeyler anlattı. Suriyeli bir anne ile altı yaşındaki kızının başına gelenler korkunçtu. Çocuk yaşlı bir Lübnanlı adam tarafından tecavüze uğramıştı. Anne durumun farkındaydı ama sessiz kalmıştı ve polise gitmemişti, çünkü adam kira almıyordu. İnsan'ın bile bundan ve buna benzer durumlardan haberdar olmasına

rağmen çocukları koruyacak gücünün olmaması ya da Lübnan'ın etkisiz adalet sisteminden ötürü failleri şikayet edememesi beni hem öfkелendirmiş hem çaresiz bırakmıştı.

Müslümanlar ve Hristiyanlar Aşk Çatısı Altında

Beka Vadisi'ndeki Lübnanlıların çoğu Suriyeli mültecileri sevmiyordu ama Hristiyanlar, Müslüman mültecilere karşı daha fazla düşmanlık gösteriyorlardı. Hristiyan kültürüne sahip olmakla övünen Zahle, bunun böyle kalmasını istiyordu.

Bu düşmanlığa bir istisna vardı; Şam'da doğmuş ama daha çok Lübnan'da görev yapmış İsam Derviş isimli Yunan Katolik bir rahip. Din ayrımı yapmaksızın Suriyeli mültecilere insani yardım yaptığını öğrendiğim zaman Zahle'deki kilisesini ziyaret etmek istedim. Çocukluğumda, Sydney'de kuzenimin müntesip olduğu Yunan Katolik Kilisesi'nde kısa bir süre görev yapmıştı. Kendisini hatırlıyordum. Lübnan'a döndükten sonra Derviş bölgede barış elçisi ve eğitimci olarak nam salmıştı. Lübnan gibi mezhep ve siyaset ayrılığının oldukça derin olduğu bir ülkede bir istisna teşkil ediyordu.

2014'te kilisesine gittiğimde bir kamyondan çok sayıda yatak indirip bahçeye taşıyan adamlar gördüm. Birine ne yaptıklarını sorduğumda yatakların, battaniyelerin, oyuncakların ve diğer malzemelerin Suriyeli mültecilere dağıtılacağını söyledi. Yeleğinin üzerinde İslamic Relief (İslami Yardım) yazısını ve kilisenin önünde Müslüman bir çift görünce kafam karışmıştı.

Daha sonra Derviş bana Allah'a inananların insanları inançlarına göre ayırmamaları gerektiğini söyledi. Zahle ve Beka Vadisi'ndeki mültecilere yardım dağıtırken Islamic Relief ile iş birliği yapmaktan gurur duyuyordu. Kilisesinin herkese açık olduğunu söyledi. Başta Müslümanlar olmak üzere yardıma muhtaçlara bizzat yardım götürüyordu.

İki Dünya Arasında: Zahle-Şam Sınırı

Vadide başka bir ziyaret yapmak üzere Zahle'nin merkezinde iş arkadaşlarımla buluştuk. Burası hemen Suriye sınırındaydı ve Şam'a çok yakındı. Arkadaşlarım çok hasta olan ve tedavi göremeyen yaşlı bir çiftin olduğu haberini almışlardı. Minibüse bindik. Ailemin memleketine ve oradaki kuzenlerime sessizce veda ettim.

Gideceğimiz yere vardığımızda hala duygusal anlar yaşıyordum. Arkadaşlarıma biraz sonra kendilerine katılacağımı söyledim. Yolda yürüyen yaşlı kadınlar gördüm. Çok yorgun görünüyorlardı. Kıyafetleri kirlenmişti. Saçları ve tenleri yıkanmalıydı. Yanlarına gittim ve Arapça konuşmaya başladım. Daha yaşlı olan kadın gayet sıcak karşıladı. Biraz önce Şam'dan geldiklerini söyledi.

"Mülteci misiniz? Suriye'den kaçıyor musunuz?" diye sorduğumda "biz Lübnan'a hep gelir giderdik. Ama şimdi olaylardan ötürü daha sık geliyoruz. Lübnan'a giriş kağıtlarımız var," dedi. 14 yaşlarında bir kızı işaret ederek "bu benim kızım ve torunum," dedi. Küçük kızın kucığında bir bebek vardı.

Duygusallığım daha da artmıştı. Bebek sağlıksızdı. Elini tuttum. Hava sıcaktı. Yüzümüz terlemişti. Ben bebekle ilgilenirken yaşlı kadının "Onu 13'üne basmadan evlendirdim," dedi.

Duygularım zihnime hücum ediyorlardı. Bir sene önce trafik kazasında, genç yaşta ölen kardeşimi hatırladım. Kucağında ölen kardeşimi, bebekken annemin nasıl taşıdığını hatırladım. Kalbim annemin acısıyla sızladı. 20 yaşındayken beş çocuğu vardı. Kaybettiği gençliğine acıdım.

Lübnan'ın Kuzeyinde Muhalif Savaşçı

Bir UNHCR kampını ziyaret etmek ve iki Suriyeli savaşçıyla mülakat yapmak için Trablus'a doğru yola devam ettik. Savaşçılardan biri, Esed'i devirip demokratik bir yönetim getirmeye çalışan ÖSO'ya mensuptu. Savaştan önce Humus'ta, benim de kuzenlerimle beraber defalarca gittiğim Blue Stone isimli kafeyi işletiyormuş.

Ebu Salih'in saçları sarıydı. Gözleri iri ve maviydi. Ailesiyle birlikte yaşadığı apartmana girdiğimizde çok sıcak davrandı. Burası sıradan bir evdi. Hiç de savaşçıların evi gibi değildi. Tahta sandalyelere oturduk. Çocuklar vardı, eşi mutfakta yemek hazırlıyordu.

En küçük oğlu Mahmut bizimle oturdu. Arkadaşım beni tanıtırken annemin Humuslu olduğunu söyleyince Ebu Salih'in gözleri açıldı ve "Feyruze'yi biliyorum. Benim köyüm oraya yakın," dedi. O bölgede işlettiği kafe savaş başlayınca kapanmıştı.

Bir süre Humus'tan konuştuktan sonra nasıl ÖSO savaşçısı olduğunu sorduk. "Devrim başladığında Suriye askerlerinin Humus'ta kadınlara saldırıp tecavüz ettiklerini duyduk. Bunu duyunca deliye döndüm. Her şeyi bıraktım. Bacılarımı bu zulümden korumak

zorundaydım,” dedi. Askerlerin işkence ettikleri iddiaları da vardı. Dramatik bir tonla “halkıma bunların yapılmasına müsaade edemem,” dedi.

Eşi de kocasının kararını destekliyor ve kendisiyle gurur duyuyordu. Askeri eğitim alıp almadığını sorduğumuzda Ebu Salih gençliğinde mecburi askerlik yaptığını ve silah kullanmayı bildiğini söyledi. Lübnan’a neden geldiği sorusuna ise “bir çatışmada kardeşim şehit oldu, ben de kolumdan yaralandım.” Lübnan’da ameliyat olacak, sonra savaşmak için geri dönecekti. Daha sonra söyledikleri beni şoke etti: “Mahmut da benimle gelecek. Savaşacak ve inşallah şehit olacak,” dedi. Mahmut henüz 10 yaşındaydı. Gerçekten sinirlenmiştim ama sustum. Babasının dediğine göre silah kullanmayı biliyordu. Zalim bir hükümete karşı Suriye halkını korumak için savaşmak istiyorlardı.

Mülakatı durdurup gidişatına aykırı bir şekilde “Neden bunu yapmayı düşünüyorsun? Neden geri dönüp savaşmak istiyorsun? Sana bir şey olursa karına kim bakacak? Çocukların var. Kardeşini kaybetmişsin. Mahmut daha 10 yaşında, önünde kocaman bir hayat var. Neden hayatını elinden alıyorsun? Bu lanet olası savaş senin oğlunun hayatından daha değerli değil,” dedim. Ebu Salih düşüncelere daldı. Duygusallığım dikkatini çekmişti. “Bir yere iltica başvurusunda bulunup ailenle yeni bir hayata başlayabilirsin. Çocukların küçük, karın genç. Savaşa geri dönme,” dedim. Ebu Salih, sanki bunları daha önce hiç duymamış gibi kaşlarını kaldırdı ve “Sahiden mi? Başka bir ülkeye gitmeleri için aileme vize verirler mi?!” diye sordu. “Evet, denemelisin. Ailenle savaştan uzak yeni bir hayata başlamayı denemelisin. Savaş bitmiyor, bitmeyecek ve kimse Suriye’ye ne olacağını bilmiyor,” dedim. Arkadaşı Muhammed “Evet, bu savaş korkunç. Hayatımı yok etti.” diyerek bana hak verdi. Odadaki

hava değişti. Sessizlik çöktü. Devrim için savaşıma arzusu sanki yok olmuştu.

O esnada babamın ve kendi neslindeki Lübnanlıların çoğunun Suriye rejiminden nefret ettiklerini hatırladım. Rejimin sadece Suriyelilerin değil Lübnanlıların da özgürlüklerini kısıtladığını düşünüyordlardı. Öte yandan Sydney'deki babamın oğlunun şehit olmasını isteyen ve tedavi görüp savaşta neler yapacağını planlamak için Lübnan'ı kullanan gayr-ı meşru bir savaşçının evinde oturmama müsaade etmeyeceğini de aklımdan geçirdim.

Şimdi sessizleşen odada herkes Suriye'nin eskiye dönmesini ve savaşın bitmesini istiyordu. Vedalaştık. Eşini yanaklarından öptüm. Muhammed'in elini sıktım. Mahmut'a göz kırptım. Bu tatlı çocuğun kaderini merak ettim.

Trablus'ta Suriyeli Militan Savaşçı

Minibüse döndüğümüzde Ebu Salih'in oğluyla ilgili söylediklerine sinirlendiğimi söyledim. Arkadaşlarım daha fazla kişiyle görüşmüş ve tecrübelilerdi. Benim kadar etkilenmemişlerdi. Şimdi, El Kaide'nin kolu olan Nusret Cephesi için savaşmış bir militanla görüşecektik.

Terk edilmiş bir mahalleye girdik. Evler Lübnan iç savaşından beri tamir edilmemişti. Duvarlarda kurşun izleri vardı. Tam olarak nerede olduğumuzu ve kiminle görüşeceğimizi anlamamıştım. Yıkık duvarları olan evlerden birinin önünde minibüsün içinde bekledik. Biz neredeyiz, diye kendi kendime sordum.

Etraf bir militan için uygun gibiydi. Korku veriyordu. Etrafta kimse yoktu. Sokakta araba hurdaları vardı. Çökmüş bir evin önüne minibüsü park ettik. Burada biri yaşıyor olamazdı. Huzursuz olmuştum. El Kaide ideolojisine sahip bir militanla tanışacaktık, acaba nasıl biriydi?

Muhtemelen bu savaştan hoşlanmayacaktım. Nasıl hoşlanabilirdim ki? Aşırı bir İslam yorumunu benimsemiş ve Suriye'ye bunu yaymaya çalışan biriyle nasıl empati kurabilirdim? Ailemin Suriye'de kalanları böylesi bir ideolojinin altında nasıl yaşayabilirlerdi ki?

Beklerken adama öfkelen dim, çünkü Lübnan'a iltica etmiş ama Suriye'de teröristlik yapmıştı. Kafamdan bir sürü düşünce geçiyordu. Minibüsteki arkadaşlarım da gerginlerdi. Adam bir türlü gelmemişti.

Sonunda, uzun boylu ama ince bir adam harap evlerden birinin içinden çıktı. Yüz hatları çok keskindi. Yeşil gözleri ve kalın kaşlarıyla tipik bir Suriyeliye benziyordu. Minibüse bindiğinde yüzünde hiçbir ifade yoktu. Gözleri boş bakıyordu. Sanki aklında bir şeyler vardı. Çok gergindi. Benim de gerginliğim artmıştı. Uyuşturucu mu kullanıyor, diye düşündüm. Bizi Humuslu bir kızla tanıştıracaktı. Rejim askerlerinin tecavüzüne uğramıştı. Kızla buluşacağımız kafeye geldiğimizde, bu militan bir anda kayboldu ve onu bir daha görmedik.

Burası Filistinlilerin mülteci kampıydı. Yıllardır hakkında çok şey duyduğum kampa sonunda gelmiştim. İnsanların burada nasıl yaşadıklarını aklım almadı. Sağlıksızdı. Ülkemi bu halde görmek beni üzdü.

Bir ağaca asılı beyaz bir muşambaya doğru yürüdük. Muşambanın arkasında yaşlı bir kadın vardı. Buluşacağımız mülteci bu kadındı. Bu muşamba kendisi ve ailesinin yaşam alanıydı. Kızları ve torunları vardı. Gördüklerim beni şoka uğratmıştı.

Suriyeli büyükanne gayet sıcak ve misafirperverdi. Kızlarının bazıları yanımıza geldiler. Kızlarından birinin iki yaşında çocuğu vardı. Lübnan'a geldiklerinde kocası kampı terk etmişti. Kızlar sevimliydiler. Gelmemize memnun olmuşlardı. Sanki normal bir hayat yaşıyor-muş gibi hissediyorlardı. Yaşadıkları yeri topluyorlar, yemek almak için para bulmanın yollarını değerlendiriyorlardı. Aşiretleri vardı. Daha sonra bana Humus'un Bedevilerinden olduklarını söylediler.

Yaşlı kadın bizi kampın içine davet etti. Gerginliğimi belli etmemek için olabildiğince doğal davranmaya çalıştım. İçerisi rutubetli ve tozlu-ydu. Kokusundan yağmurda kaldığı belli olan eski ve kirli bir halının üzerine oturduk. Halının altı zemindi. Karanlık-tı ama çadırın girişinden gelen günışığı sayesinde birbirimizin yüzünü görebili-yorduk.

Çadırın diğer tarafında geniş bir yatak vardı. Mutfak tarafında da küçük bir yatak vardı. Gerçekten çok küçük bir yerdi. Tuvalet yoktu. Tuvalet ve duş ihtiyaçlarını nerede karşıladıklarını anlamadım. İçeride bir sürü kız vardı. Buraya nasıl sığdıklarını da anlamadım.

Büyükanne yatağı ve halıyı UNHCR'ın verdiğini söyledi. Hayat şartlarının zorluğundan bahsetti. BM çalışanlarının her ay bir muşamba getirdiklerini söyledi. Verilen kartlarla da sadece birkaç ihtiyaçlarını giderebiliyorlardı. Kamptaki diğer eşyalar insanların çöpe atıklarından oluşuyordu. Büyükanne gayet mütevekkil bir şekilde "elimizden geleni yapıyoruz ama hepimize yetiremiyoruz," dedi. Kamptaki

erkek çocukları sakız satarak para kazanmaya çalışıyorlardı. Biz oradayken çocuklar geldiler, bütün gün çalışmışlardı.

Mülakat sırasında annemin Humuslu olduğunu söyleyince çok heyecanlandılar. Feyruze köyünden bahsedince, eskiden oraya yakın bir köyün tarlalarında yaşadıklarını söylediler: “Feyruze’den bir dişi geliyor. Dişlerimize bakıyor. İyi bir insan,” dedi büyükanne. “Ona hiçbir şey vermiyoruz. İçinden geliyor,” dedi. İnsanların birbirlerine yardım etmesi beni mutlu etmişti. Kızlardan biri “Suriye’ye geri dönmek istiyorum,” dedi, kucağındaki bebeğine bakarken. Kocasını sorunca “bilmiyorum. Bizi terk etti. Onunla 14 yaşında evlendim ve bebeğimiz oldu,” dedi. Annesi “kızım büyük zorluklar çekiyor. Ama elimizden gelen bir şey yok,” dedi.

Tanıştığım diğer mülteciler gibi bu kızın da hiçbir eğitimi ve tecrübesi yoktu. İngilizce bilmiyordu. Sokaklarda ya da bir dükkanda bir şey satmak haricinde gelir elde etmesi mümkün değildi. Bazı Suriyeli kadınların fuhuş batağına itildiğini duymuştuk. İnsanların yaşadığı acılar beni öfkeliyordu.

Bedevi kabilesinden kimse devrime ya da savaşa dair duygusal sözler etmedi. Hepsi savaşın bitmesini ve topraklarına geri dönmeyi istiyordu.

Hoşça Kal Lübnan

2014’te Lübnan’dan ayrıldıktan sonra aklımda basit bir düşünce kaldı. Mülteciler BM istatistiklerinde yer alacak yabancı nesneler ya

da harici vakıalar değillerdi. Onlar da normal, sıradan insanlardı. Herkes gibilerdi. Annelerdi, babalardı, evlatlardı. Kimsenin tahmin edemeyeceği ve arzulamayacağı koşullar içine düşmüşlerdi. Fail değil kurbanlardı. Suriye ve Lübnan kendilerini koruyamamış, BM terk etmişti. Kendi kaderlerine mahkum edilmişlerdi. Yalnız bırakılmışlardı.

TRT World Araştırma Merkezi, kâr amacı gütmeyen bir araştırma ve siyaset kurumu olarak İstanbul'da faaliyet göstermektedir. Temel amacı bölgesel ve uluslararası meselelere farklı perspektiflerden yaklaşarak esaslı analizler yapmak ve bakış açısı geliştirmektir. Dünyanın çeşitli yerlerinden gelmiş araştırmacılarıyla farklı uzmanlıklara ve bakış açılarına yer veren Merkez, kapsamlı ve yenilikçi araştırmalar için bir platform sunmaktadır. Düzenli aralıklarla toplantılar düzenleyen Araştırma Merkezi, değişik alanlarda çalışmalar yürüten uzmanlar ile siyasi, iktisadi ve sosyal olaylara eğilmektedir. Merkez'in en önde gelen organizasyonu her sene düzenlenen TRT World Forum olup burada dünya liderleri, akademisyenler, düşünürler, değişim öncüleri, siyaset yapıcılar ve aktivistler bir araya gelerek günümüzün en güncel meselelerini tartışmaktadırlar.